

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 3

PE1716

[6537]-601

T.Y.B.A.

COMPULSORY ENGLISH

CC : Exploring New Horizons

(2019 Pattern) (Credit System) (Semester-VI) (36001)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) a) Answer the following questions in a sentence each. (6 out of 9) **[6]**

- i) What is the name of Shakespeare's fictional sister in the story "Shakespeare's Sister"?
- ii) What is Shakespeare's sister's aspiration in her life?
- iii) What is the ultimate fate of Judith at the end of her story?
- iv) Where did Jimmy and Bob grow up in story "After Twenty Years"?
- v) After how many years the friends Jimmy and Bob decided to meet each other?
- vi) Where did Jimmy and Bob decide to meet?
- vii) Who are the main characters in the story "The Conjuror's Revenge"?
- viii) How many eggs did the conjuror extract from a hat?
- ix) Who is the writer of the story "The Conjuror's Revenge"?

b) Attempt the following questions. (Any 2 out of 3) **[14]**

- i) How does the story "Shakespeare's sister" highlight the challenges faced by women in sixteenth century?
- ii) Draw a character sketch of Bob?
- iii) How does the conjuror defeat the 'Quick Man' at the end of the story?

P.T.O.

Q2) a) Answer the following questions in a sentence each. (any 6 out of 9) [6]

- i) What is the central theme of the poem “The man of life upright”?
- ii) What is the heart of the upright man free from?
- iii) Who are the only friends of the upright man?
- iv) What does the word ‘Multitudes’ suggest in the poem “Money Madness”?
- v) What is the attitude of people about donating money?
- vi) Who is the poet of the poem “Money Madness”?
- vii) What is the central theme of the poem “The Toys”?
- viii) What is the symbolic meaning of the word ‘Toys’ in the poem “The Toys”?
- ix) What was the child doing when his father visited his bed?

b) Answer the following questions (Any 2 out of 3). [14]

- i) What is the main message does the poem “The man of life upright” convey?
- ii) What are the changes that the poet expects from the society in the poem “Money Madness”?
- iii) What is the theme of the poem “The Toys” by Coventry Patmore?

Q3) Attempt the following questions. [10]

a) Change the following into ‘Yes-No’ questions. (Any 3 out of 5)

- i) He hates silly jokes.
- ii) Buses are allowed into the park.
- iii) Teachers appreciate hard working students.
- iv) She can climb the stairs.
- v) This food is not edible.

- b) Frame 'Wh-questions' to elicit the underlined information in the following sentences. (any 3 out of 5)
- i) Hamid cycles to college everyday.
 - ii) They went to Pune for shopping.
 - iii) He brought his first car in 2022.
 - iv) We go for a trip once in a year.
 - v) He left home because he felt lonely.
- c) Change the following into Negative Imperatives. (Any 4 out of 6)
- i) Close the window.
 - ii) Put on the lights.
 - iii) Punish your child.
 - iv) Drive your vehicle fast.
 - v) Let the boy run around in the park.
 - vi) Give him your bike.

Q4) Attempt any two of the following questions. **[10]**

- a) Write an email to your college for issuing your leaving certificate.
- b) Illustrate how graphs and charts are useful for presenting information.
- c) Write a dialogue between you and your mother about your trip.

Q5) Answer the following questions in brief. (Any 2 out of 3) **[10]**

- a) 'Stress management is the need of time'. Discuss.
- b) What is 'Positive attitude'? How can it be developed?
- c) What are the solutions for better adaptability?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1717

[Total No. of Pages : 1

[6537]-602

T.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

DSE-1D : मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा स्थूल इतिहास (इ.स. 1601 ते इ.स. 1817)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36021)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 50 शब्दात उत्तरे लिहा. [10]

- अ) शिवकालीन सामाजिक परिस्थितीचा थोडक्यात आढावा घ्या.
- ब) संत रामदासांच्या कौटुंबिक परिस्थितीचे वर्णन करा.
- क) 'सभासदाची बखर' या बखरीचा थोडक्यात परिचय करून द्या.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. [20]

- अ) 'संत रामदासांच्या वाङ्मयीन कार्य-कर्तृत्वामागे भक्तीबरोबर शक्तीच्या उपासणेची प्रेरणा होती' या विधानाचा सविस्तर अर्थ स्पष्ट करा.
- ब) संत तुकारामांच्या कौटुंबिक जीवनाचा आणि वाङ्मयीन कर्तृत्वाचा आढावा घ्या.
- क) पेशवेकालीन सांस्कृतिक परिस्थितीचा सविस्तर आढावा घ्या.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. [20]

- अ) पंडिती वाङ्मयाचे स्वरूप स्पष्ट करून, त्यामागील प्रेरणा स्पष्ट करा.
- ब) शाहिरी वाङ्मयाचे स्वरूप सांगून, शाहिरी वाङ्मयाच्या प्रेरणा स्पष्ट करा.
- क) रामजोशी आणि प्रभाकर या शाहिरींच्या वाङ्मयाचा आढावा घ्या.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. [20]

- अ) बखर वाङ्मयाच्या प्रेरणा व प्रवृत्ती स्पष्ट करून, या वाङ्मयाचा परिचय करून द्या.
- ब) मल्हार रामराव चिटणीस लिखित 'शिवछत्रपतींचे सप्तप्रकरणात्मक चरित्र' या बखरीचे विशेष स्पष्ट करा.
- क) खंडो बल्लाळ चिटणीस लिखित 'शिवदिग्विजय बखर' या बखरीचे स्वरूप स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE1718

[Total No. of Pages :2

[6537]-603

T.Y.B.A.

URDU

DSE-1D Urdu : Study of Qaseeda & Ghazal (Old S-III)
(2019 CBCS Pattern) (Semester-VI) (36071)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

ہدایت: (a) تمام سوالات لازمی ہیں۔
(b) بائیں جانب دیئے گئے نمبرات سوالات کے مکمل مارکس ہیں۔

[10] سوال نمبر ۱۔ غزل کے فن پر گفتگو کرتے ہوئے اس کے آغاز و ارتقاء سے بحث کیجئے۔

یا
غزل کی مقبولیت کے اسباب پر تفصیلی نوٹ تحریر کیجئے۔

[15] سوال نمبر ۲۔ سراج اورنگ آبادی کی غزلیہ شاعری پر تفصیلی روشنی ڈالئے۔

یا
عشقیت عناصر کے تناظر میں سراج اورنگ آبادی کی شاعری کا جائزہ لیجئے۔

[10] سوال نمبر ۳۔ قصیدے کے فن پر روشنی ڈالتے ہوئے اس کی اقسام پر نوٹ تحریر کیجئے۔

یا
اردو قصیدہ گوئی کے آغاز و ارتقاء کا تفصیلی جائزہ تحریر کیجئے۔

[15] سوال نمبر ۴۔ بہ حیثیت قصیدہ گو، ذوق کی شاعری کا تفصیلی جائزہ تحریر کیجئے۔

یا
ذوق کے معاصرین کا تذکرہ کرتے ہوئے ان میں ذوق کا مقام متعین کیجئے۔

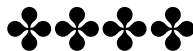
P.T.O.

سوال نمبر ۵۔ الف) درج ذیل اشعار کی تشریح مع حوالہ تحریر کریں۔ (کوئی پانچ) [10]

- (۱) اے سراح آتش محبت میں دل کوں اپنے کباب دیکھا ہوں
- (۲) ہر طرف یار کا تماشا ہے اس کے دیدار کا تماشا ہے
- (۳) یہ عجب ہے کہ دن کوں تاریکی رات کوں آفتاب دیکھا ہوں
- (۴) چلی سمت غیب میں کیا ہوا کہ چمن ظہور کا جل گیا مگر ایک شاخ نہال غم جسے دل کہو سوہری رہی
- (۵) اپنا جمال مجھ کوں دکھایا رسول آج عاجز کی التماس کوں کرنا قبول آج
- (۶) یار کو بے حجاب دیکھا ہوں میں سمجھتا ہوں خواب دیکھا ہوں
- (۷) شہ بے خودی نے عطا کیا مجھے اب لباس برہنگی نہ خرد کی بخیہ گری رہی نہ جنوں کی پردہ دری رہی

ب) درج ذیل اشعار کی تشریح مع حوالہ تحریر کریں۔ (کوئی پانچ) [10]

- (۱) کرے ہے والب غنچہ در ہزار سخن چمن میں موج تبسم کی کھول کر زنجیر
- (۲) مانع جو ہوا دست درازی، کو ترا عدل پروانے کو بھی شمع نے، انگلی نہ لگائی
- (۳) ہے آج جو یوں خوش نما، نورِ سحر رنگِ شفق پر تو ہے، کسی خورشید کا، نورِ سحر رنگِ شفق
- (۴) کہ جیسے جائے کوئی پیل مست بے زنجیر نہ خار دشت ہی نرمی میں خواب مخمل ہے
- (۵) ہر شعر غزل میں تیرے معنی شفا ہیں قربان غزل کے تری دیوان شفا ئی
- (۶) دیتا ہے دعا ذوق کہ مضمون ثنا میں ہے ذہن رسا کو، یہ کہاں اس کے رسائی
- (۷) زبان سے ذکر اگر چھیڑے تو پیدا ہو نفس کے تار سے آواز خوشتر از ہم وزیر

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE1719

[Total No. of Pages : 2

[6537]-604

T.Y. B.A.

HINDI (हिन्दी)

DSE - 1D (S-3) : हिंदी साहित्य का इतिहास (आधुनिक काल सामान्य परिचय)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36091)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक दर्शाते हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) भारतेंदुयुगीन काव्य की सामान्य विशेषताओं पर प्रकाश डालिए।
- ब) बदरीनारायण चौधरी 'प्रेमघन' जी का सामान्य परिचय दीजिए।
- क) द्विवेदीयुगीन काव्य की सामान्य विशेषताएँ संक्षेप में लिखिए।
- ड) आधुनिक काल को स्पष्ट करते हुए सामाजिक परिस्थिति की चर्चा कीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) छायावादी काव्य की सामान्य विशेषताएँ लिखिए।
- ब) कवि नागार्जुन का साहित्यिक परिचय दीजिए।
- क) प्रगतिवादी काव्य की विशेषताएँ स्पष्ट कीजिए।
- ड) कवि अज्ञेय जी का सामान्य परिचय दीजिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) प्रेमचंदयुगीन उपन्यास साहित्य का परिचय दीजिए।
- ब) हिंदी गद्य के विकास में फोर्ट विलियम कॉलेज का योगदान स्पष्ट कीजिए।
- क) प्रेमचंदोत्तर कहानी साहित्य पर चर्चा कीजिए।
- ड) प्रसादयुगीन हिंदी नाटक साहित्य पर प्रकाश डालिए।

प्र.4) टिप्पणियाँ लिखिए। (6 में से 3) [21]

- अ) भारतेंदु हरिश्चंद्र
- ब) मैथिलीशरण गुप्त
- क) रामधारी सिंह 'दिनकर'
- ड) महादेवी वर्मा
- इ) नई कहानी
- फ) प्रेमचंद पूर्व हिंदी उपन्यास

P.T.O.

प्र.5) निम्नलिखित बहुविकल्पिय प्रश्नों में से किन्हीं सात प्रश्न के उत्तर लिखिए।

[7]

- i) भारतेन्दु हरिश्चंद्र जी की रचना है -
अ) गोदान
क) जयद्रथ वध
ब) भारत दुर्दशा
ड) प्रियप्रवास
- ii) अयोध्यासिंह उपाध्याय की रचना है -
अ) कामायनी
क) प्रियप्रवास
ब) नीरजा
ड) साकेत
- iii) आचार्य रामचंद्र शुक्ल जी ने आधुनिक काल को कहा है?
अ) गद्यकाल
क) वर्तमान काल
ब) नवलेखन काल
ड) पुनर्जागरण काल
- iv) मैथिलीशरण गुप्त जी की कृति है -
अ) साकेत
क) कफन
ब) आँसू
ड) लहर
- v) गोदान किसकी रचना है?
अ) अज्ञेय
क) यशपाल
ब) प्रेमचंद
ड) जयशंकर प्रसाद
- vi) हिंदी साहित्य का प्रथम उपन्यास किसे माना जाता है?
अ) अधखिला फूल
क) ठेठ हिंदी का ठाठ
ब) परीक्षा गुरू
ड) सेवासदन
- vii) 'अज्ञातशत्रु' नाटक के लेखक हैं?
अ) सेठ गोविंददास
क) हरिकृष्ण प्रेमी
ब) डॉ. रामकुमार वर्मा
ड) जयशंकर प्रसाद
- viii) प्रयोगवाद का प्रवर्तक किसको माना जाता है?
अ) नागार्जुन
क) सुमित्रानंदन पंत
ब) अज्ञेय
ड) रामधारी सिंह 'दिनकर'
- ix) रामधारी सिंह दिनकर जी की रचना का नाम है?
अ) उर्वशी
क) बावरा अहेरी
ब) युगधारा
ड) यामा
- x) सुमित्रानंदन पंत जी की काव्यकृति है
अ) रश्मि
क) चिंदबरा
ब) रेणुका
ड) अनामिका

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE1720

[Total No. of Pages : 2

[6537]-605

T.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

DSE-1D : Laghusiddhantakaumudi va Vaidik Vangmayacha Itihas
(2019 CBCS Pattern) (Semester - VI) (36111)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

All questions are compulsory.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

Figures to the right indicate full marks.

Q1) अ) कोणतीही तीन सूत्रे स्पष्ट करा. Explain any three Sutras of the following. [15]

- 1) ध्रुना ध्रुः।
- 2) हशि च।
- 3) सप्तम्यधिकरणे च।
- 4) विप्रतिषेधे परं कार्यम्।

ब) कोणत्याही दोन संज्ञा स्पष्ट करा. Explain any two terms of the following. [5]

- 1) कर्म
- 2) सम्प्रदान
- 3) करण

Q2) अ) कोणत्याही पाचांचा संबंधित सूत्रे सांगून संधीविग्रह करा. [5]

Split any five of the following by quoting relevant rules.

- 1) तच्छिवः।
- 2) षट्सन्तः।
- 3) शुद्धोऽहम्।
- 4) पुनारमते।
- 5) स शम्भुः।
- 6) हरिं वन्दे।

P.T.O.

ब) योग्य जोड्या जुळवा. (कोणत्याही पाच) Match the pairs. (Any five) [5]

1) न पदान्ताडोरनाम्	अ) किं ह्यः
2) हे मपरे वा	आ) हरिश्शेते
3) रोऽसुपि	इ) उत्तम्भनम्
4) वा शरि	ई) भो देवाः
5) हलि सर्वेषाम्	उ) सर्पिष्टमम्
6) झरो झरि सवर्णे	ऊ) अहरहः

Q3) कोणत्याही दोहोंची सविस्तर उत्तरे लिहा. Write detailed answer to any two. [20]

- 1) शुक्ल यजुर्वेदीय शिक्षांचे स्पष्टीकरण करा. Explain the शिक्षा of the शुक्ल यजुर्वेद.
- 2) उपनिषदांचा प्रतिपाद्य विषय स्पष्ट करा. Explain the described subject of all the उपनिषद्.
- 3) 'कौषीतकि आरण्यक' या विषयावर निबंध लिहा. Write an essay on the 'कौषीतकि आरण्यक'.

Q4) अ) कोणतीही एक विवेचक टीप लिहा. Write a critical short note to any one. [5]

- 1) धर्मसूत्र
- 2) छांदोग्य उपनिषद्

ब) योग्य जोड्या जुळवा. (कोणत्याही पाच) Match the pairs. (Any five) [5]

1) ऋग्वेद	अ) हारीत
2) कृष्णयजुर्वेद	आ) कौशिक
3) शुक्लयजुर्वेद	इ) द्राह्यायण
4) सामवेद	ई) पारस्कर
5) अथर्ववेद	उ) वैखानस
6) धर्मसूत्र	ऊ) आश्वलायन

Q5) संस्कृतात निबंध लिहा. (कोणताही एक) Write an essay in Sanskrit. (Any one) [10]

- 1) सुभाषितम्
- 2) विद्यार्थीजीवनम्

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1721

[Total No. of Pages : 4

[6537]-606

T.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE - 1D : International Economics - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36151) (Special Paper - III)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Answer the following questions in one to two sentence each. (any eight).**[16]**

- a) State the meaning of free trade policy.
- b) What is foreign trade?
- c) State any two products imported in India at large scale.
- d) What is convertability of currency?
- e) Define fixed exchange rate.
- f) State the meaning of foreign exchange market.
- g) What is foreign institutional investment?
- h) State the meaning of foreign capital.
- i) State any two objectives of SAARC.
- j) State any two functions of world trade organization.

Q2) Answer the following questions in brief (any four).

[16]

- a) State the functions of European Economic Union in brief.
- b) Explain any four functions of SAARC.
- c) State any four merits of fixed exchange rate.
- d) Explain the sources of foreign direct investment.
- e) State any four arguments in favour of free trade policy.
- f) Explain the trends in principal imports of commodity in India.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 100 words each (any three). **[18]**

- a) Explain the role of foreign capital in economic development in brief.
- b) State the functions of foreign exchange market.
- c) Explain the functions of BRICS.
- d) State the problems of SAARC.

Q4) Answer the following questions in 200 words each (any two). **[20]**

- a) Explain the role of foreign trade in economic development in details.
- b) Explain the problems of foreign capital.
- c) What is flexible exchange rate? Explain the merits and demerits of flexible exchange rate.

Total No. of Questions : 4]

PE1721

[6537]-606

T.Y. B.A.

ECONOMICS

DSE - 1D : International Economics - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36151) (Special Paper - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे आकृत्या काढा.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) मुक्त व्यापार धोरणाचा अर्थ सांगा.
- ब) परकीय व्यापार म्हणजे काय?
- क) भारतात मोठ्या प्रमाणावर आयात केली जाणारी कोणतीही दोन उत्पादने सांगा.
- ड) चलनाची परिवर्तनीयता म्हणजे काय?
- इ) स्थिर विनिमय दराची व्याख्या लिहा.
- फ) विदेशी विनिमय बाजाराचा अर्थ सांगा.
- य) परकीय संस्थात्मक गुंतवणूक म्हणजे काय?
- र) परकीय भांडवलाचा अर्थ सांगा.
- ल) सार्कची कोणतीही दोन उद्दिष्टे सांगा.
- व) जागतिक व्यापार संघटनेची कोणतीही दोन कार्ये सांगा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) युरोपियन आर्थिक समुदायाची कार्ये थोडक्यात सांगा.
- ब) सार्कची कोणतीही चार कार्ये स्पष्ट करा.
- क) स्थिर विनिमय दराचे कोणतेही चार गुण सांगा.
- ड) परकीय प्रत्यक्ष गुंतवणूकीचे मार्ग स्पष्ट करा.
- इ) मुक्त व्यापार धोरणाच्या बाजूचे कोणतेही चार युक्तीवाद सांगा.
- फ) भारतातील प्रमुख वस्तुंच्या आयातीतील प्रवृत्ती थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) आर्थिक विकासात परकीय भांडवलाची भूमिका थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ब) परकीय विनिमय बाजाराची कार्ये सांगा.
- क) ब्रिक्सची कार्ये स्पष्ट करा.
- ड) सार्क पुढील समस्या सांगा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) आर्थिक विकासातील विदेशी व्यापाराची भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) परकीय भांडवलाच्या समस्या स्पष्ट करा.
- क) बदलता विनिमय दर म्हणजे काय? बदलत्या विनिमय दराचे गुण-दोष सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE1722

[6537]-607

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE - 1D : Public Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36161)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any 8 of the following (20 words).

[16]

- a) Define Bureaucracy.
- b) Give any two features of Bureaucracy.
- c) Meaning Administrative Reforms.
- d) Meaning of personnel administration.
- e) Explain the types of recruitment.
- f) Meaning of training.
- g) Define Budget.
- h) Meaning of Administrative control.
- i) Meaning of Administrative Accountability.
- j) Meaning of 'Zero hours'.

Q2) Attempt any 4 of the following (50 words)

[16]

- a) Administrative reforms.
- b) Features of Bureaucracy.
- c) Importance of Personnel Administration.
- d) Explain the types of Budget.
- e) Comptroller Auditor General of India.
- f) Question hours.

P.T.O.

Q3) Attempt any 3 of the following (100 words).

[18]

- a) Explain the functions and role of Bureaucracy.
- b) What is promotion? Explain the principles of promotion.
- c) Write the elements of Budget.
- d) Explain the way of Judiciary Control over Administration.

Q4) Attempt any 2 of the following (200 words).

[20]

- a) Write the concept of Bureaucracy given by Max Weber and also write the criticism of Bureaucracy.
- b) What is Recruitment and explain the types of Recruitment?
- c) What is Accountability and explain the control the executive control over the Administration?

Total No. of Questions : 4]

PE1722

[6537]-607

T.Y. B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE - 1D : Public Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36161)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा.

[16]

- अ) नोकरशाहीचे व्याख्या लिहा.
- ब) नोकरशाहीचे कोणतेही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- क) प्रशासकीय सुधारणा म्हणजे काय?
- ड) सेवक प्रशासन म्हणजे काय?
- इ) भरतीच्या पद्धती सांगा.
- फ) प्रशिक्षण म्हणजे काय?
- य) अंदाजपत्रकाची व्याख्या लिहा.
- र) प्रशासकीय नियंत्रण म्हणजे काय?
- ल) प्रशासकीय उत्तरदायित्व म्हणजे काय?
- व) शून्यकाळ म्हणजे काय?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा.

[16]

- अ) प्रशासकीय सुधारणा
- ब) नोकरशाहीची वैशिष्ट्ये लिहा.
- क) कर्मचारी प्रशासनाचे महत्त्व सांगा.
- ड) अंदाजपत्रकाचे प्रकार सांगा.
- इ) भारताचा महालेखापरीक्षा
- फ) प्रश्नोत्तरांचा तास

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दात उत्तरे लिहा.

[18]

- अ) नोकरशाहीची कार्ये व भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) बढती म्हणजे काय? बढतीची तत्वे स्पष्ट करा.
- क) अंदाजपत्रकाचे घटक लिहा.
- ड) प्रशासनावरील न्यायालयीन नियंत्रणाचे मार्ग सांगा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दात उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) मॅक्स वेबरने मांडलेली नोकरशाहीची संकल्पना सांगून त्यावर होणाऱ्या टिका लिहा.
- ब) भरती म्हणजे काय? भरतीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- क) उत्तरदायित्व म्हणजे काय? प्रशासनावरील कार्यकारी मंडळाचे नियंत्रण स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE1723

[6537]-608

T.Y. B.A.

HISTORY

DSE-1D : Applied History

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36171)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words. (any one). **[15]**

a) Explain the definition, nature and features of contemporary history.

OR

b) Explain the archival sources for the study of ancient Indian History.

Q2) Answer the following questions in 300 words. (any one). **[15]**

a) Explain the application of History in various subjects.

OR

b) Review the rise and development printing press in India.

Q3) Answer the following questions in 200 words (any two). **[20]**

a) Review the major archives of India.

b) Write in detail about world heritage sites in Maharashtra.

c) Explain the work of Archaeology department of India in preservation and conservation of heritage sites.

d) Explain the beginning and expansion of 'Radio' in India.

Q4) Write a short note (any four). **[20]**

a) Applied history : concept.

b) Alexander Cunningham.

c) Taj Mahal

d) Ajanta Caves

e) Historical Museums

f) WhatsApp

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE1723

[6537]-608

T.Y. B.A.

HISTORY

DSE-1D : Applied History

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36171)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

- अ) समकालीन इतिहासाची व्याख्या, स्वरूप व वैशिष्ट्य स्पष्ट करा.
किंवा
ब) प्राचीन भारताचा इतिहास अभ्यासाची पुराभिलेखीय साधने स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

- अ) इतिहासाचे विविध विषयातील उपयोजन स्पष्ट करा.
किंवा
ब) भारतातील छापखान्यांचा उदय व विकासाचा आढावा घ्या.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे द्या. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) भारतातील प्रमुख पुराभिलेखागारांचा आढावा घ्या.
ब) महाराष्ट्रातील जागतिक वारसा स्थळांबाबत सविस्तर लिहा.
क) वारसा स्थळे जतन व संवर्धन याबाबत भारतीय पुरातत्व विभागाचे कार्य स्पष्ट करा.
ड) भारतातील नभोवाणी (रेडिओ) चा प्रारंभ व विस्तार स्पष्ट करा.

प्र.4) टिप लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) उपयोजित इतिहास : संकल्पना
ब) अलेक्झांडर कॅनिंगहॅम
क) ताज महाल
ड) अजंठा लेणी
इ) ऐतिहासिक संग्रहालये
फ) व्हॉट्सअप

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE1724

[6537]-609

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

**DSE-1D GG 320 (B) : Geography of India - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36201)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw a neat diagram wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Write answer of the questions in about 20 words each (any eight). [16]

- a) What is Religion?
- b) Name the modern languages of India.
- c) Two major branches of Buddhism.
- d) State any two advantages of Air Transport.
- e) Name any two major modes of transport.
- f) Name any two means of traditional communication.
- g) Give two examples of metallic minerals.
- h) State two uses of coal.
- i) Name two places of Textile industry in Maharashtra.
- j) State any two advantages of Dairy Farming.

Q2) Write short notes in about 50 words (any three). [18]

- a) Jain Religion
- b) Bullet Train
- c) Types of Iron ore
- d) Objective of Blue revolution

P.T.O.

Q3) Write the answer of questions in 100 words each (any two).

[16]

- a) Explain the factors affecting location of sugar industry.
- b) Explain the types of coal.
- c) Explain the importance of Hinduism in the political and cultural life of modern India.

Q4) Write the answer of questions in 300 words each (any one).

[20]

- a) State what is water transport and explain it's type with example?
- b) Discuss Green Revolution in India in detail.

Total No. of Questions : 4]

PE1724

[6537]-609

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

DSE-1D GG 320 (B) : Geography of India - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36201)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सील वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दात लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) धर्म म्हणजे काय?
- ब) भारतातील आधुनिक भाषांची नावे सांगा.
- क) बौद्ध धर्माच्या प्रमुख दोन शाखा कोणत्या?
- ड) हवाई वाहतुकीचे कोणतेही दोन फायदे सांगा.
- इ) वाहतुकीचे कोणतेही दोन प्रमुख प्रकार सांगा.
- फ) पारंपारीक दळणवळणाची कोणतेही दोन साधने सांगा.
- य) धातु खनिजांची दोन उदाहरणे सांगा.
- र) दगडी कोळशाचे दोन उपयोग सांगा.
- ल) महाराष्ट्रातील कापड उद्योगाची ठिकाणे सांगा.
- व) दुग्ध व्यवसायाचे कोणतेही दोन फायदे सांगा.

प्र.2) प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) जैन धर्म
- ब) बुलेट ट्रेन
- क) लोहखनिजांचे प्रकार
- ड) निळी क्रांतीची उद्दिष्टे

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) साखर उद्योगाच्या स्थानिकीकरणावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
- ब) दगडी कोळशाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- क) आधुनिक भारताच्या राजकीय व सांस्कृतिक जीवनात हिंदू धर्माचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) जलवाहतूक म्हणजे काय ते सांगून त्याचे प्रकार उदाहरणासह स्पष्ट करा.
- ब) भारतातील हरितक्रांती विषयी सविस्तर विवेचन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE1725

[6537]-610

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

**DSE-1D GG 320 (B) : Geography of Rural Development - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36202)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw a neat diagram wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Write answer of the questions in about 20 words each (any eight). [16]

- a) State any two reasons why female literacy rate is low in rural area.
- b) What is School Dropout?
- c) State two problems of school education.
- d) What is Beneficiary Area?
- e) Write name of any two projects in Maharashtra initiated by Benifit Sector Development Program.
- f) Write the definition of self help group.
- g) In which country Dr. Mohammad Yusuf introduced the concept of micro finance?
- h) State the Geographical location of Mendha Lekha village in Maharashtra.
- i) Which award did Thimmakka get?
- j) Define Sarva Skiksha Abhiyan.

Q2) Write short notes in about 50 words (any three). [18]

- a) Importance of school physical facilities.
- b) Objectives of Hilly Area development program.
- c) Features of Swarna Jayanti Gram Swayamrojgar Yojana.
- d) Focus group program.

P.T.O.

Q3) Write the answer of questions in 100 words each (any two). **[16]**

- a) Explain the major difficulties (problems) in education of girls in Rural Area.
- b) Explain the method of micro credit provision.
- c) Explain the problems of Rural Development.

Q4) Write the answer of questions in 300 words each (any one). **[20]**

- a) Write information about self help group in India.
- b) Write a field study of Mendha Lekha village.

Total No. of Questions : 4]

PE1725

[6537]-610

T.Y. B.A.

GEOGRAPHY

DSE-1D GG 320 (B) : Geography of Rural Development - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36202)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सील वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) ग्रामीण भागातील स्त्री साक्षरता कमी असण्याची कोणतीही दोन कारणे सांगा.
- ब) शालेय गळती म्हणजे काय?
- क) शालेय शिक्षणाच्या दोन समस्या सांगा.
- ड) लाभक्षेत्र म्हणजे काय?
- इ) महाराष्ट्रात लाभक्षेत्र विकास कार्यक्रमाद्वारे सुरू करण्यात आलेले दोन प्रकल्पांची नावे लिहा.
- फ) स्वयंसहाय्यता बचत गटाची व्याख्या लिहा.
- य) डॉक्टर मोहम्मद युसुफ यांनी सुक्ष्म वित्त पुरवठ्याची संकल्पना कोणत्या देशात मांडली?
- र) मेंढालेखा गावाचे महाराष्ट्रातील भौगोलीक स्थान सांगा.
- ल) धिमक्का यांना कोणता पुरस्कार मिळाला?
- व) सर्व शिक्षा अभियानाची व्याख्या लिहा.

प्र.2) प्रत्येकी 50 शब्दात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) शालेय भौतिक सुविधांचे महत्त्व
- ब) डोंगरी विकास कार्यक्रमाचे उद्दिष्टे
- क) स्वर्ण जयंती ग्राम स्वयंरोजगार योजनेची वैशिष्ट्ये
- ड) लक्षगट कार्यक्रम

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) ग्रामीण भागातील मुलींच्या शिक्षणातील प्रमुख अडचणी (समस्या) स्पष्ट करा.
- ब) सुक्ष्म पतपुरवठ्याच्या पध्दती स्पष्ट करा.
- क) ग्रामीण विकासाच्या समस्या स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) भारतातील स्वयंसहाय्यता बचत गटाची माहिती लिहा.
- ब) मेंढालेखा गावाचा क्षेत्राभ्यास लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1726

[Total No. of Pages : 2

[6537]-611

T.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE - 1D : Experimental Psychology

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36221) (Theory)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each (any four). [20]

- a) State the types of variables.
- b) Explain the types of research.
- c) State the sampling errors.
- d) Explain the methods of human learning.
- e) Explain the types of experiments.
- f) State the Fechner's law.

Q2) Answer the following questions in 200 words each (any two). [20]

- a) Describe the non - probability sampling.
- b) What is hypothesis? Discuss the various types of hypothesis.
- c) Discuss the social scientific research.
- d) Define the variable, explain the controlling of variable.

Q3) Answer the following questions in 500 words each (any one). [20]

- a) Define psychophysics. Describe the methods of constant stimuli.
- b) Define the problem. Discuss the sources & selection of problem.

Q4) Write short notes (any two). [10]

- a) Serial learning
- b) Alternative Hypothesis
- c) Problem statement
- d) Experiment

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE1726

[6537]-611

T.Y. B.A.

PSYCHOLOGY

DSE - 1D : Experimental Psychology

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36221) (Theory)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [20]

- अ) परिवर्त्याचे प्रकार सांगा.
- ब) संशोधनाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- क) नमुनाप्रमाद स्पष्ट करा.
- ड) मानवी अध्ययनाच्या पद्धती स्पष्ट करा.
- इ) प्रयोगाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- फ) फेकनरचा नियम स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा. [20]

- अ) असंभाव्य नमुनाचयन स्पष्ट करा.
- ब) अभ्युपगम म्हणजे काय? अभ्युपगमाच्या विविध प्रकारावर चर्चा करा.
- क) सामाजिक शास्त्रीय संशोधनावर चर्चा करा.
- ड) परिवर्त्याची व्याख्या द्या. परिवर्तक्याचे नियंत्रण स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा. [20]

- अ) मनोभौतिकीची व्याख्या द्या. स्थिर प्रमाद पद्धती स्पष्ट करा.
- ब) समस्यांची व्याख्या द्या. समस्यांचे स्रोत व निवड यावर चर्चा करा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही दोन) [10]

- अ) श्रेणीक अध्ययन
- ब) पर्यायी अभ्युपगम
- क) समस्या विधान
- ड) प्रयोग

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1727

[Total No. of Pages : 2

[6537]-612

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE - 1DS-3 : Regional Organizations

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36271)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (Any Three) [3×5=15]

- a) Explain the Structure of SAARC.
- b) What are the aims of E.U.
- c) Explain the Objectives of ASEAN.
- d) Explain the Importance of OPEC.
- e) Explain the role of BRICS.

Q2) Answer the following questions in 300 Words each. (Any One) [1×15=15]

- a) Explain in detail the India's role in SAARC.
- b) Describe in detail the Structure and role of BIMSTEC.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (Any Two) [2×10=20]

- a) Explain the Challenges and Present Situation of European Union.(E.U.)
- b) Describe in detail India and ASEAN relation.
- c) Explain the Structure and role of OPEC.
- d) Trace the BRICS Summits.

Q4) Write Short Notes. (Any Four)

[4×5=20]

- a) Success of SAARC.
- b) Role of European Union.
- c) Structure of ASEAN.
- d) Future of OPEC.
- e) Objectives of BIMSTEC.
- f) India and BRICS.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE1727

[6537]-612

T.Y. B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE - 1DS-3 : Regional Organizations

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36271)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [3×5=15]

- अ) सार्कची रचना स्पष्ट करा.
- ब) युरोपियन युनियनचे हेतु कोणते?
- क) आसियानाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- ड) ओपेक (OPEC) चे महत्त्व स्पष्ट करा.
- इ) ब्रिक्सची (BRICS) भूमिका स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणताही एक) [1×15=15]

- अ) सार्क मधील भारताची भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) बिमस्टेक (BIMSTEC) ची रचना आणि भूमिका विशद करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [2×10=20]

- अ) युरोपियन युनियन समोरील आव्हाने सद्य परिस्थिती स्पष्ट करा.
- ब) भारत - आशियान संबंध सविस्तर विशद करा.
- क) ओपेक ची रचना आणि भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) ब्रिक्स (BRICS) च्या शिखर परिषदांचा आढावा घ्या.

प्र.4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [4×5=20]

- अ) सार्कचे यश
- ब) युरोपियन युनियनची भूमिका
- क) आसियानची रचना
- ड) ओपेकचे भवितव्य
- इ) बिमस्टेकची उद्दिष्टे
- फ) भारत आणि ब्रिक्स

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE1728

[Total No. of Pages : 2

[6537]-613

T.Y. B.A.

ENGLISH

DSE - 1D : Appreciating Novel

Texts : 1) "A Farewell to Arms" - Ernest Hemingway

2) "The Painter of Signs" - R.K. Narayan

(2019 CBCS Pattern) (Semester - VI) (36331)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any three of the following :

[15]

- a) Discuss the theme of love and loss in the novel "A Farewell to Arms".
- b) What is the significance of the title "A Farewell to Arms"? Elaborate your answer.
- c) Attempt a character sketch of Catherine Barkley.
- d) What role does Rinaldi play in the novel "A Farewell to Arms"?
- e) Comment on the significance of World War I as the setting in the novel "A Farewell to Arms".

Q2) Attempt any three of the following :

[15]

- a) Consider Frederic Henry as a code hero in the novel "A Farewell to Arms".
- b) Explain the symbol of rain in the novel "A Farewell to Arms".
- c) Discuss the role of the Priest plays in the novel "A Farewell to Arms".
- d) Comment on the beginning of the novel "A Farewell to Arms".
- e) Write a detailed note on the climax of the novel 'A Farewell to Arms'.

P.T.O.

Q3) Attempt any three of the following : [15]

- a) Attempt a character sketch of Raman in the novel “The Painter of Signs”.
- b) How does the title “The Painter of Signs” contribute to the theme of the novel?
- c) Explain the role of setting in the novel “The Painter of Signs”.
- d) Discuss the social change and modernisation as reflected in the novel “The Painter of Signs”.
- e) What is the reaction of the Villagers to the family planning campaign in the novel “The Painter of Signs”?

Q4) Attempt any three of the following : [15]

- a) Why does Daisy desert Raman in the novel “The Painter of Signs”?
- b) Discuss irony and pathos as reflected in the novel “The Painter of Signs”.
- c) What are Raman’s views on Calligraphy as seen in the novel “The Painter of Signs”?
- d) Write a note on humour in the novel “The Painter of Signs”.
- e) Analyze the plot - structure of the novel “The Painter of Signs”.

Q5) Attempt any one of the following : [10]

- a) Consider “A Farewell to Arms” and “The Painter of Signs” as regional novels.
- b) Discuss disillusionment in love as a theme common to novels “A Farewell to Arms” and “The Painter of Signs”.

x x x

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1729

[Total No. of Pages : 2

[6537]-614

T.Y.B.A.

MATHEMATICS

DSE-1D MS-7 : Complex Analysis
(2019 CBCS Pattern) (Semester-VI) (36341)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any five of the following.

[10]

- a) Write $f(z) = x^2 - y^2 + 2xyi$ in terms of z .
- b) Find $\lim_{z \rightarrow \infty} \frac{2z + i}{z + 1}$.
- c) State Cauchy residue theorem.
- d) Does the function $f(z) = \frac{-1}{(z-1)(z-2)}$ analytic everywhere?
- e) Let $f(z) = 3x + y + (3y - x)i$. Find U_x and V_y .
- f) Write Taylor series expansion for $\cos z$ at $z_0 = 0$.
- g) Define entire function.

Q2) Attempt any four of the following.

[20]

- a) Find derivative of $(2z^2 + i)^5$.
- b) Let $f(z) = e^z$. Show that Cauchy-Riemann equation holds for $f(z)$.
- c) If $u(x, y) = y^3 - 3x^2y$ then show that u is harmonic function.
- d) Derive the Laurent series representation

$$\frac{e^z}{(z+1)^2} = \frac{1}{e} \left[\sum_{n=0}^{\infty} \frac{(z+1)^n}{(n+2)!} + \frac{1}{z+1} + \frac{1}{(z+1)^2} \right].$$

- e) Evaluate $\int_0^1 (1+it)^2 dt$.
- f) State and prove ML-inequality.

P.T.O.

Q3) Attempt any four of the following.

[20]

- a) Let $f(z) = \frac{1}{r}(\cos \theta - i \sin \theta), z \neq 0$. Find $f'(z)$.
- b) Show that $(-1+i)^7 = -8(1+i)$.
- c) Find all n^{th} roots of unity.
- d) Show that $f(z) = \frac{z^2 - 4}{z + 2}, \quad z \neq -2$
 $= 0, \quad z = -2$
is discontinuous at $z = -2$.
- e) Prove that necessary condition for a function to be differentiable at z_0 is that u and v satisfy Cauchy-Riemann equation.
- f) Let $f(z)$ be analytic function in a region D . Prove that $f(z)$ is constant in D if $|f(z)|$ is constant.

Q4) Attempt any two of the following.

[20]

- a) Show that $\sin(z_1 + z_2) = \sin z_1 \cos z_2 + \cos z_1 \sin z_2$.
- b) Let f be analytic everywhere inside and a simple closed contour C taken in a positive sense if z_0 is any point inside C then

$$f(z_0) = \frac{1}{2\pi i} \int_C \frac{f(z)}{z - z_0} dz.$$

- c) i) Evaluate $\int_C \frac{3z^3 + 2}{(z+1)(z^2+9)} dz$.
- ii) Find the value of $\int_C \frac{dz}{z^3(z+4)}$ taken counter clockwise around the circle $|z|=2$.
- d) Show that $u(x, y)$ is harmonic and find its harmonic conjugate, where $u(x, y) = 4xy - x^3 + 3xy^2$.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1730

[Total No. of Pages : 2

[6537]-615

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**DSE - 1D : Techniques of Social Research
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36371)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Write short notes (any 3). [15]

- a) Survey
- b) Advantages of observation.
- c) Disadvantages of questionnaire.
- d) Use of graphs in data analysis.
- e) Nature of case study

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any 3). [15]

- a) Explain the types of observation.
- b) Describe the merits and demerits of mean.
- c) Discuss the unstructured form of questionnaire.
- d) Elucidate the disadvantages of survey.
- e) Describe the qualitative analysis of data.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any 2). [20]

- a) Differentiate between qualitative and quantitative research.
- b) Elaborate the types of interview technique.
- c) Explain the use of narratives in data analysis.
- d) State the advantages of using tables and histogram in research.

Q4) Answer the following question in 300 words (any 1). [20]

- a) State the meaning of case study method and discuss its advantages and disadvantages.
- b) Explain the steps in report writing in detail.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE1730

[6537]-615

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

DSE - 1D : Techniques of Social Research
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36371)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

[15]

- अ) सर्वेक्षण
- ब) निरीक्षणाचे फायदे
- क) प्रश्नावलीचे तोटे
- ड) तथ्य विश्लेषणामध्ये आलेखांचा उपयोग
- इ) व्यष्टी अध्ययन पद्धतीचे स्वरूप

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) निरीक्षणाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) मध्याचे फायदे आणि तोटे यांचे वर्णन करा.
- क) असंरचित प्रश्नावलीच्या स्वरूपाची चर्चा करा.
- ड) सर्वेक्षणाचे तोटे स्पष्ट करा.
- इ) तथ्यांच्या गुणात्मक विश्लेषणाचे वर्णन करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) गुणात्मक आणि संख्यात्मक/परिमाणात्मक संशोधनामधील भेद स्पष्ट करा.
- ब) मुलाखत तंत्राचे प्रकार विशद करा.
- क) तथ्य विश्लेषणामध्ये कथनाचा उपयोग कसा होतो ते स्पष्ट करा?
- ड) संशोधनात सारणी आणि स्तंभालेख (हिस्टोग्राम) उपयोगांचे फायदे सांगा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) व्यष्टी अध्ययन पद्धतीचा अर्थ सांगा आणि व्यष्टी अध्ययनाचे फायदे आणि तोटे यावर चर्चा करा.
- ब) अहवाल लेखनातील पायऱ्या सविस्तरपणे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE1731

[6537]-617

T.Y. B.A.

PHILOSOPHY

**DSE-1D : Thinkers and Textual Studies (Western)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36421) (Special - 4)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (Any Three). **[15]**

- a) What is Synthetic Proposition?
- b) State the criteria of verifiability.
- c) State the influence of Socrates on Plato.
- d) Explain the dialectical method of Socrates.
- e) What is Appearance according to Russell?

Q2) Answer the following questions in 200 words each. (Any Two). **[20]**

- a) Briefly write Russell's problem of a prior knowledge.
- b) Explain class division characteristic of Plato's ideal state.
- c) Briefly describe Plato's radical views on justice.
- d) Briefly explain the concept of pragmatic Verifiability.

Q3) Write short notes in 100 words each. (Any Three). **[15]**

- a) Morality: A. J. Ayer
- b) Criticism of Plato's concept of Ideal state
- c) Problem of Induction : Russell
- d) The allegory of Plato's cave.
- e) Russell's concept of Probability.

Q4) Answer the following questions in 400 words. (Any One) **[20]**

- a) Write in detail about Wittgenstein's picture theory.
- b) Explain any four philosophical problems faced by Russell.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE1731

[6537]-617

T.Y. B.A.

PHILOSOPHY

DSE-1D : Thinkers and Textual Studies (Western)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36421) (Special - 4)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दात उत्तरे लिहा. [15]

- अ) संश्लेषक विधान म्हणजे काय?
- ब) प्रचितीक्षमतेचे निकष सांगा.
- क) प्लेटोवरील सॉक्रेटिसचा प्रभाव सांगा.
- ड) सॉक्रेटिसची द्वंद्वत्मक पद्धती विशद करा.
- इ) रसेलला अनुसरून आभास म्हणजे काय?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दात उत्तरे लिहा. [20]

- अ) रसेलच्या पुर्वप्राप्त ज्ञानाची समस्या थोडक्यात लिहा.
- ब) प्लेटोच्या आदर्श राज्याच्या वैशिष्ट्यांपैकी वर्ग विभाजन वैशिष्ट्याची माहिती द्या.
- क) प्लेटोचा न्यायविषयक उग्रवादी विचार थोडक्यात सांगा.
- ड) व्यावहारिक प्रचितीक्षमता संकल्पना थोडक्यात सांगा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर प्रत्येकी 100 शब्दात टिपा लिहा. [15]

- अ) नितीशास्त्र : ए. जे. एयर
- ब) प्लेटोच्या आदर्श राज्य संकल्पनेवरील टीका
- क) विगमन समस्या : रसेल
- ड) प्लेटोच्या गुहेचे रूपक
- इ) रसेलची संभाव्यता संकल्पना

प्र.4) खालील प्रश्नाचे 400 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणताही एक) [20]

- अ) विट्गेन्स्टानची चित्र उपपत्ती सविस्तर लिहा.
- ब) रसेलला भेडसावणाऱ्या तत्त्वज्ञानातील कोणत्याही चार समस्यांचे स्पष्टीकरण द्या.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1732

[Total No. of Pages : 4

[6537]-618

T.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE - 1D : Financial Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36441)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (20 words).

[16]

- a) What is privatization?
- b) State the any two functions of finance commission.
- c) State the tenure of public enterprises committee.
- d) Who wrote the book 'Economics'?
- e) How many members are there in total in the estimates committee?
- f) What is the main purpose of liberalization policies?
- g) In which year was the new economic policies adopted in India.
- h) What is the equivalent status of finance commission?
- i) How many members are there in total in the finance commission?
- j) What is liberalization?

Q2) Attempt any four questions (50 words).

[16]

- a) State the function of estimates committee.
- b) State the structure of public account committees.
- c) State the advantage of Globalization.
- d) State the function of finance commission.
- e) What is New Economics Policy?
- f) State the function of Auditor General.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words).

[18]

- a) State the importance and structure of finance commission.
- b) Discuss of New Economic Policy of India.
- c) State the advantage & disadvantage of liberalization.

Q4) Attempt any two questions (200 words).

[20]

- a) State the structure and function of Estimate Committee.
- b) State the powers and functions of Auditor General.
- c) Explain the information about finance commission of India and state its utility.

Total No. of Questions : 4]

PE1732

[6537]-618

T.Y. B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE - 1D : Financial Administration

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36441)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) खाजगीकरण म्हणजे काय?
- ब) वित्त आयोगाचे कोणतेही दोन कार्य सांगा?
- क) सार्वजनिक उपक्रम समितीचा कार्यकाल किती वर्षांचा असतो?
- ड) अर्थशास्त्र हा ग्रंथ कोणी लिहला?
- इ) अंदाज समितीत एकूण किती सदस्य असतात?
- फ) उदारीकरणाच्या धोरणाचा मुख्य उद्देश्य कोणता आहे?
- य) भारतात कोणत्या वर्षी नवे आर्थिक धोरण स्विकारले गेले?
- र) वित्त आयोगाला कोणा समकक्ष दर्जा प्राप्त झाला आहे?
- ल) वित्त आयोगात किती सदस्य असतात?
- व) उदारीकरण म्हणजे काय?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (50 शब्दात)

[16]

- अ) अंदाज समितीचे कार्य सांगा.
- ब) सार्वजनिक लेखा समितीची रचना स्पष्ट करा.
- क) जागतिकीकरणाचे फायदे सांगा.
- ड) वित्त आयोगाचे कार्य सांगा.
- इ) नवीन आर्थिक धोरण म्हणजे काय?
- फ) महालेखा परिक्षकांची कार्ये स्पष्ट करा.

प्र.3) कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. (प्रत्येकी 100 शब्दात)

[18]

- अ) वित्त आयोगाचे महत्त्व सांगून रचना स्पष्ट करा.
- ब) भारताच्या नविन आर्थिक धोरणावर चर्चा करा.
- क) उदारीकरणाचे फायदे व तोटे सांगा.

प्र.4) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. (प्रत्येकी 200 शब्दात)

[20]

- अ) अंदाज समितीचे रचना व कार्ये स्पष्ट करा.
- ब) महालेखा परीक्षकाचे अधिकार आणि कार्य सांगा.
- क) भारतातील वित्त आयोगाची माहिती देऊन त्याची उपयुक्ता सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1733

[Total No. of Pages : 1

[6537]-619

T.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

DSE-2D S-4 : वर्णनात्मक भाषाविज्ञान : भाग – 2
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36022)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दापर्यंत लिहा. [10]

- अ) रूपिका आणि शब्द यातील फरक स्पष्ट करा.
- ब) वाक्याचे स्वरूप थोडक्यात लिहा.
- क) शैलीगत अर्थ म्हणजे काय? सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दापर्यंत लिहा. [20]

- अ) रूपिका-रूपिम-रूपिकांतर या संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) रूपिम म्हणजे काय? हे सांगून रूपिमांचे प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.
- क) रूपिकांतर म्हणजे काय? हे सांगून रूपिकांतराचे प्रकार सोदाहरण विशद करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दापर्यंत लिहा. [20]

- अ) वाक्यविन्यास स्वरूप व संकल्पना विशद करा.
- ब) वाक्याचे घटक सोदाहरण स्पष्ट करा.
- क) वाक्याचे प्रकार स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दापर्यंत लिहा. [20]

- अ) अर्थाचे स्वरूप व संकल्पना विशद करा.
- ब) अर्थाचे विविध प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.
- क) अर्थविन्यासाची व्यापकता स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE1734

[Total No. of Pages :2

[6537]-620

T.Y.B.A.

URDU (Special Paper-IV)

DSE-2D : Philology & Linguistic

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36072)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

ہدایت: (a) تمام سوالات لازمی ہیں۔
(b) بائیں جانب دیئے گئے نمبرات سوالات کے مکمل مارکس ہیں۔

[10] سوال نمبر ۱۔ اُردو میں لسانی شعور کے آغاز و ارتقاء کے بارے میں سیر حاصل گفتگو کیجئے۔

یا
علم لسان کیا ہے؟ اسکی اہمیت و افادیت پر روشنی ڈالئے۔

[15] سوال نمبر ۲۔ اُردو زبان کے متعلق مختلف نظریات کو واضح کیجئے۔

یا
دکن میں اُردو ادب کے بارے میں تفصیلی گفتگو کیجئے۔

[10] سوال نمبر ۳۔ اُردو کی نشوونما میں صوفیائے کرام کے خدمات پر نقد تبصرہ کیجئے۔

یا
پنجاب میں محمود شیرانی کے نظریات کو واضح کیجئے۔

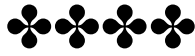
[15] سوال نمبر ۴۔ ہند آریائی زبان کے بارے میں نقد تبصرہ کیجئے۔

یا
ہند آریائی زبان کے مختلف ادوار پر نقد تبصرہ کیجئے۔

P.T.O.

سوال نمبر ۵۔ کسی دو پر مختصر نوٹ لکھئے۔

- (۱) زبانوں کی تقسیم اور ان کا خاندان
- (۲) محی الدین قاری زور کالسانی نظریہ
- (۳) دکن میں نصیر الدین ہاشمی کا نظریہ
- (۴) زبان اور بولی کے فرق کو واضح کیجئے۔

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE1735

[Total No. of Pages : 2

[6537]-621

T.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

DSE-2D (S-4) : हिंदी भाषा और उसका विकास
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36092)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) भाषा की विशेषताओं का सामान्य परिचय दीजिए।
- ब) बोली का स्वरूप स्पष्ट कीजिए।
- क) भाषा की परिभाषाओं को संक्षेप में लिखिए।
- ड) साहित्यिक भाषा का परिचय दीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) खड़ी बोली का परिचय देकर उसकी विशेषताएँ लिखिए।
- ब) राजस्थानी हिंदी की बोलियों का सामान्य परिचय दीजिए।
- क) तद्भव शब्दावली का परिचय लिखिए।
- ड) हिंदी में देशज शब्दों के योगदान को स्पष्ट कीजिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [14]

- अ) देवनागरी लिपि के नामकरण संबंधी विचारों को स्पष्ट कीजिए।
- ब) देवनागरी लिपि की विशेषताएँ लिखिए।
- क) देवनागरी लिपि में सुधार के प्रयास को स्पष्ट कीजिए।
- ड) देवनागरी लिपि का विकास किस प्रकार हुआ है?

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन टिप्पणियों को लिखिए। [21]

- अ) भाषा पैतृक संपत्ति नहीं हैं।
- ब) परिनिष्ठित भाषा
- क) राष्ट्रभाषा का सामान्य परिचय
- ड) ब्रज भाषा का परिचय
- इ) देवनागरी लिपि का सामान्य परिचय
- फ) देवनागरी लिपि का उद्भव

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1736

[Total No. of Pages : 2

[6537]-622

T.Y.B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

DSE-2D : सदानन्दयतिकृतः वेदान्तसारः
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36112)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
All questions are compulsory.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
Figures to the right indicate full marks.

Q1) खालीलपैकी कोणत्याही तिघांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या.

[15]

Write a reference to context to any three of the following.

- i) क्षीयन्ते चास्य कर्माणि तस्मिन्दृष्टे परावरे।
- ii) एवं प्रमाताधिकारी शान्तो दान्तः इत्यादि श्रुतेः।
- iii) इयं व्यष्टिर्निकृष्टोपाधितया मलिनसत्त्वप्रधाना।
- iv) मनोमय इच्छाशक्तिमान् करणरूपः।

Q2) A) कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

Write any ten answers.

i) क्रियाशक्तिमान् कार्यरूपः	समान नाम वायुः
ii) अन्तः करणचतुष्टयम्	कूर्म नाम वायुः
iii) शरीरमध्यग वायुः	निर्विकल्पसमाधिः
iv) उन्मीलनकरः	बौद्धविचारः
v) पोषणकरः	प्रायश्चित्तकर्म
vi) त्वक् ज्ञानेन्द्रियं	मुमुक्षुत्वम्
vii) गन्धः	धनञ्जयवायुः
viii) त्रिगुणात्मकं	प्राणमयकोशः
ix) कषाय नाम विघ्नः	मनोमयकोशः
x) शून्यमात्मा	चित्तम्
xi) चान्द्रायणव्रतं	वायुदेवता
xii) मोक्षेच्छा	नासिका
	अज्ञानम्

P.T.O.

B) संस्कृत भाषेत उत्तर द्या. (कोणतेही पाच)

[5]

Write answers in the Sanskrit language. (Any five)

- i) उपरते: लक्षणं किम्?
- ii) वेदान्तशास्त्रस्य विषयः कः?
- iii) विवर्त नाम किम्?
- iv) गङ्गायां घोष अस्ति इत्यस्मिन् वाक्ये का लक्षणा?
- v) मननस्य लक्षणं किम्?
- vi) अधिकारलक्षणे कति साधनानि निर्दिष्टानि?

Q3) दीर्घोत्तर लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

Write a broad answer. (Any one)

- i) अज्ञानलक्षणम् अज्ञानकार्यञ्च।
- ii) महावाक्यार्थविचारः।

Q4) टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[20]

Write a short note in English or Marathi. (Any two)

- i) वेदान्तसारग्रन्थस्य अनुबंधचतुष्टयम्।
- ii) वेदान्तसारग्रन्थस्य मङ्गलाचरणम्।
- iii) समाधिविचारः।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE1737

[6537]-623

T.Y.B.A.

ECONOMICS

DSE-2D : Public Finance - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36152) (Special Paper - IV)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) Attempt all questions.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*
- 3) Answers should be precise and to the point.*
- 4) Draw neat diagram wherever necessary.*

Q1) Answer the following questions in 20 words. (Any Eight)

[16]

- a) State the two instruments of Fiscal Policy.
- b) State the concept of Budget.
- c) What is meant by capital Budget?
- d) State the concept of Deficit Financing.
- e) Who was the chairman of the first finance commission.
- f) State the concept of Developing Countries.
- g) What is meant by compensatory Fiscal Policy?
- h) State the concept of Balance Budget.
- i) State the two objectives of Deficit Financing.
- j) State the two causes of Fiscal conflict between the centre and states.

P.T.O.

Q2) Answer the following questions in 50 words each. (any four) [16]

- a) Explain the role of Fiscal Policy in reducing economic inequality.
- b) Explain the Nature of Budget.
- c) State the adverse effects of Deficit Financing.
- d) State the constitution provisions of centre and state Financial relationship.
- e) Explain the disadvantages of surplus Budget.
- f) Explain the objectives of Fiscal Policy in developing country.

Q3) Answer the following questions in 100 words each. (any three) [18]

- a) Explain the limitations of Fiscal Policy.
- b) Explain the importance of Gender Budget.
- c) Briefly explain the role of Finance Commission.
- d) Explain the Positive effects of Deficit Financing.

Q4) Answer the following questions in 200 words each. (any two) [20]

- a) Explain the steps in preparation and presentation of Indian Central Budget.
- b) Explain the various recommendations of Fifteenth Finance Commission.
- c) Explain the role of Deficit Financing in developing countries.

Total No. of Questions : 4]

PE1737

[6537]-623

T.Y.B.A.

ECONOMICS

DSE-2D : Public Finance - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36152) (Special Paper - IV)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) उत्तरे नेमकी व मुद्देसुद असावी.
 - 4) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 5) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) पुढील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) राजकोषीय धोरणाची दोन साधने सांगा.
- ब) अंदाजपत्रकाची व्याख्या सांगा.
- क) भांडवली अंदाजपत्रक म्हणजे काय?
- ड) तुटीचा अर्थभरणा संकल्पना सांगा.
- इ) पहिल्या वित्त आयोगाचे अध्यक्ष कोण होते?
- फ) विकसनशील देशांची व्याख्या सांगा.
- य) भरपाई पुरक राजकोषीय धोरण म्हणजे काय?
- र) संतुलीत अर्थसंकल्पाची व्याख्या सांगा.
- ल) तुटीच्या अर्थभरण्याची दोन उद्दिष्टे सांगा.
- व) केंद्र व राज्यांमधील वित्तीय संघर्षाची दोन कारणे सांगा.

प्र.2) पुढील प्रश्नांची 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) आर्थिक विषमता कमी करण्यासाठी राजकोषीय धोरणाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) अंदाजपत्रकाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) तुटीच्या अर्थभरण्याचे प्रतिकूल परिणाम सांगा.
- ड) केंद्र व राज्य वित्तीय संबंधातील संविधानात्मक तरतुदी सांगा.
- इ) शिल्लकीच्या अंदाजपत्रकाचे तोटे स्पष्ट करा.
- फ) विकसनशील देशातील राजकोषीय धोरणाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

प्र.3) पुढील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) राजकोषीय धोरणाच्या मर्यादा स्पष्ट करा.
- ब) लिंगाधारित अंदाजपत्रकाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) वित्त आयोगाची भूमिका थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) तुटीच्या अर्थभरण्याचे अनुकूल परिणाम स्पष्ट करा.

प्र.4) पुढील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) भारतीय केंद्रीय अंदाजपत्रकाची आखणी आणि सादरीकरणाच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.
- ब) 15 व्या वित्त आयोगाच्या विविध शिफारशी स्पष्ट करा.
- क) विकसनशील देशात तुटीच्या अर्थभरण्याची भूमिका स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE1738

[6537]-624

T.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE - 2D : International Relations

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36162)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answers in 20 words each (Any Eight)

[16]

- a) Which year was the first NAM conference held?
- b) What is Globalisation?
- c) Explain the meaning of Poverty.
- d) State the types of Human Rights.
- e) Write any two types of terrorism.
- f) What is the North-South divide?
- g) Define Non-Alignment.
- h) What is Neo-Colonialism?
- i) State two types of Globalisation.
- j) What is terrorism?

P.T.O.

Q2) Write the answers in 50 words each (any four). **[16]**

- a) Examine the relevance of NAM.
- b) Write any four advantages of Globalisation.
- c) State and discuss the types of Neo-Colonialism.
- d) Discuss any two causes of terrorism.
- e) Explain the nature of Globalisation.
- f) Write a note on Global Warming.

Q3) Write the answers in 100 words each (any three) **[18]**

- a) Discuss the causes of the emergence of NAM.
- b) Examine the solutions for reducing poverty.
- c) Need for South-South cooperation. Discuss.
- d) Describe the features of Non-Alignment.

Q4) Write the answers in 200 words each (any two) **[20]**

- a) Discuss the evolution and consequences of Globalisation.
- b) Examine the idea of the New International Economic Order.
- c) Discuss Environment as an issue in International Relations.

Total No. of Questions : 4]

PE1738

[6537]-624

T.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE

DSE - 2D : International Relations

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36162)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दांत)

[16]

- अ) पहिली नाम (NAM) परिषद किती साली झाली?
- ब) जागतिकीकरण म्हणजे काय?
- क) दारिद्र्याचा अर्थ सांगा.
- ड) मानवी हक्कांचे प्रकार सांगा.
- इ) दहशतवादाचे कोणतेही दोन प्रकार लिहा.
- फ) उत्तर-दक्षिण विभागणी म्हणजे काय?
- य) अलिप्ततावादाची व्याख्या लिहा.
- र) नव-वसाहतवाद म्हणजे काय?
- ल) जागतिकीकरणाचे दोन प्रकार सांगा.
- व) दहशतवाद म्हणजे काय?

प्र.2) कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (50 शब्दांत)

[16]

- अ) नाम (NAM) चे औचित्य विशद करा.
- ब) जागतिकीकरणाचे कोणतेही चार फायदे लिहा.
- क) नव-वसाहतवादाचे प्रकार सांगा व चर्चा करा.
- ड) दहशतवादाची कोणतीही दोन कारणे चर्चा करा.
- इ) जागतिकीकरणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- फ) वैश्विक तापमानवाढीवर टीप लिहा.

प्र.3) कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दांत)

[18]

- अ) अलिप्ततावादाच्या उदयाच्या कारणांची चर्चा करा.
- ब) दारिद्र्य कमी करण्याच्या उपाययोजनांचे परिक्षण करा.
- क) दक्षिण-दक्षिण सहकार्याची गरज चर्चा करा.
- ड) अलिप्ततावादाच्या वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा.

प्र.4) कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दांत)

[20]

- अ) जागतिकीकरणाच्या उत्क्रांती व परिणामांची चर्चा करा.
- ब) नवीन आंतरराष्ट्रीय आर्थिक व्यवस्था या संकल्पनेचे/विचाराचे परिक्षण करा.
- क) आंतरराष्ट्रीय संबंधामधील समस्या म्हणून पर्यावरणाची चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1739

[Total No. of Pages : 2

[6537]-625

T.Y.B.A.

HISTORY

**DSE - 2D : History of Maharashtra in the 20th Century
(2019 CBCS Pattern) (Semester - VI) (36172)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one of the following question in 300 words. **[15]**

- a) Review the ideological contribution of Dr. Babasaheb Ambedkar.

OR

- b) Elaborate the contribution of sugar industry in industrial and economic development of Maharashtra.

Q2) Answer any one of the following question in 300 words. **[15]**

- a) Discuss the Marathwada Mukti Sangram in details.

OR

- b) Give an account of labour movement in Maharashtra.

Q3) Answer any two following questions in 200 words each. **[20]**

- a) Highlight the work of Pandita Ramabai.
- b) Explain the factors that promoted industrialization in post-independence Maharashtra.
- c) Explain in details the problems of agriculture and peasantry in the 20th Century.
- d) Take a review at the Sanyukt Maharashtra Movement.

Q4) Write the short notes (Any Four) **[20]**

- a) Depressed classes Mission
- b) Urbanization promoting Factors
- c) Mahad Satyagraha
- d) Vitthalrao Vikhe Patil and Co-operative Movement
- e) Rayat Education Society
- f) Swami Ramanand Teerth

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE1739

[6537]-625

T.Y.B.A.

HISTORY

DSE - 2D : History of Maharashtra in the 20th Century
(2019 CBCS Pattern) (Semester - VI) (36172)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही एक) [15]
अ) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या वैचारिक योगदानाचा आढावा घ्या.
किंवा
ब) महाराष्ट्राच्या औद्योगिक आणि आर्थिक विकासात साखर उद्योगाचे योगदान विशद करा.
- प्र.2)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणतेही एक) [15]
अ) मराठवाडा मुक्ती संग्रामाची सविस्तर चर्चा करा.
किंवा
ब) महाराष्ट्रातील कामगार चळवळीचा वृत्तांत द्या.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
अ) पंडिता रमाबाई यांचे कार्य अधोरेखित करा.
ब) स्वातंत्र्योत्तर महाराष्ट्रातील औद्योगिकीकरणास चालना देणारे घटक स्पष्ट करा.
क) 20 व्या शतकातील शेती आणि शेतकरी यांचे प्रश्न सविस्तर विशद करा.
ड) संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीचा आढावा घ्या.
- प्र.4)** टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]
अ) भारतीय निराश्रित साह्यकारी मंडळ
ब) नागरीकरणास चालना देणारे घटक
क) महाडचा लढा
ड) विठ्ठलराव विखे पाटील व सहकार चळवळ
इ) रयत शिक्षण संस्था
फ) स्वामी रामानंद तीर्थ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1740

[Total No. of Pages : 2

[6537]-626

T.Y.B.A.

HISTORY

DSE - 2D(3) : Constitutional Developments in India (1858 - 1950)
(2019 CBCS Pattern) (Semester - VI) (36173)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words. (Any one) **[15]**

- a) Explain the causes for the Government of India Act of 1861 and state the major provisions concerning the central and Provincial Legislatures.

OR

- b) State the provisions of Montagu - Chelmsford Reforms Act, 1919 and discuss the effects of this Act.

Q2) Answer the following question in 300 words. (Any one) **[15]**

- a) Explain information about working of Provincial Autonomy.

OR

- b) What was the cabinet Mission Plan? What was the reaction of Congress and Muslim League to this Plan?

Q3) Answer the following question in 200 words (Any two) **[20]**

- a) Discuss the important provisions of Government of India Act, 1858 and state its significance in the constitutional History of India.
- b) Explain the background and Provisions of the Morley-Minto Amendment Act, 1909.
- c) State the salient features of Government of India Act, 1935.
- d) State the salient features of the Indian Constitution.

Q4) Short notes (Any four) **[20]**

- a) Important provisions of the 1891 Act.
- b) Montague's Declaration of August 1917.
- c) Nehru Report.
- d) Second Round Table conference.
- e) Mount batten plan.
- f) Indian Independence Act. 1947.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE1740

[6537]-626

T.Y.B.A.

HISTORY

DSE - 2D(3) : Constitutional Developments in India (1858 - 1950)
(2019 CBCS Pattern) (Semester - VI) (36173)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

- अ) इ.स. 1861 च्या भारतविषयक कायद्याची कारणे सांगून इ.स. 1861 च्या कायद्याच्या केंद्रीय व प्रांतीय विधीमंडळाच्या प्रमुख तरतुदी सांगा.
किंवा
ब) इ.स. 1919 च्या मॉटेग्यू-चेम्सफोर्ड सुधारणा कायद्यातील महत्वाच्या तरतुदी सांगा आणि या कायद्याच्या परिणामांची चर्चा करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांचे 300 शब्दांत उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]

- अ) प्रांतीय स्वायत्तता सत्तेच्या कामकाजाविषयी माहिती स्पष्ट करा.
किंवा
ब) कॅबिनेट मिशन योजना कोणती होती? या योजनेविषयी काँग्रेस व मुस्लिम लीग यांनी कोणती प्रतिक्रिया व्यक्त केली?

प्र.3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) इ.स. 1858 च्या भारतविषयक कायद्यातील महत्वाच्या तरतुदींची चर्चा करा. आणि भारताच्या घटनात्मक इतिहासातील त्याचे महत्व सांगा.
ब) इ.स. 1909 च्या मोर्ले-मिंटो सुधारणा कायद्याची पार्श्वभूमी आणि तरतुदी स्पष्ट करा.
क) इ.स. 1935 च्या भारतविषयक कायद्याचे ठळक वैशिष्ट्ये सांगा.
ड) भारतीय राज्यघटनेची ठळक वैशिष्ट्ये सांगा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) इ.स. 1891 च्या कायद्यातील महत्वाच्या तरतुदी
ब) ऑगस्ट 1917 ची मॉटेग्यू घोषणा
क) नेहरू अहवाल
ड) दुसरी गोलमेज परिषद
इ) माऊंटबॅटन योजना
फ) भारतीय स्वातंत्र्याचा कायदा, 1947

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE1741

[6537]-627

T.Y.B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE - 2 D SPL.- 4 : Modern Warfare

(2019 CBCS Pattern) (Semester - VI) (36272)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 100 words each. (Any Three) **[3×5=15]**

- a) Explain the Meaning and Concept of Nuclear War.
- b) What is Economic Warfare?
- c) State the Objectives of Electronics Warfare.
- d) What are the Means of Space Warfare?
- e) Explain the Nature of Environmental Warfare.

Q2) Answer the following question in 300 Words each. (Any One) **[1×15=15]**

- a) Describe in details the Origin and Development of Nuclear Warfare.
- b) Explain the Nature and Scope of Electronics Warfare.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (Any Two) **[2×10=20]**

- a) Explain the Nature of Nuclear Weapons and delivery System.
- b) What are the Means and Methods of Psychological Warfare.
- c) What are the Sources of Information Warfare?
- d) Explain the Consequences of Space War.

Q4) Write Short Notes (Any four)

[4×5=20]

- a) Effects of Nuclear War.
- b) Means of Economic War.
- c) Effects of Information Warfare.
- d) Star War.
- e) Strategic Defence Initiatives.
- f) Scope of Environmental Warfare.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE1741

[6537]-627

T.Y.B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

DSE - 2 D SPL.- 4 : Modern Warfare

(2019 CBCS Pattern) (Semester - VI) (36272)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही तीन) [3×5=15]
अ) आण्विक युद्धाचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) आर्थिक युद्धपद्धती म्हणजे काय?
क) इलेक्ट्रॉनिक्स युद्धपद्धतीची उद्दिष्टे सांगा.
ड) अवकाश युद्धपद्धतीची साधने कोणती?
इ) पर्यावरणीय युद्ध पद्धतीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- प्र.2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा. (कोणताही एक) [1×15=15]
अ) आण्विक किंवा अणू युद्धपद्धतीचा उगम आणि विकास विशद करा.
ब) इलेक्ट्रॉनिक्स युद्धपद्धतीचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. (कोणतेही दोन) [2×10=20]
अ) आण्विक शस्त्रांचे स्वरूप आणि वितरण व्यवस्था स्पष्ट करा.
ब) मानसशास्त्रीय युद्धपद्धतीचे साधने आणि पद्धती कोणत्या?
क) माहिती युद्धपद्धतीचे स्रोत कोणते?
ड) अवकाश युद्धाचे परिणाम स्पष्ट करा.
- प्र.4)** थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [4×5=20]
अ) आण्विक युद्धाचे परिणाम
ब) आर्थिक युद्धाची साधने
क) माहिती युद्धपद्धतीचे परिणाम
ड) तारका/स्टार युद्ध
इ) सामरिक संरक्षण उपक्रम
फ) पर्यावरणीय युद्धपद्धतीची व्याप्ती

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 3

PE1742

[6537]-628

T.Y. B.A.

ENGLISH

**DSE-2D : Introduction to Literary Criticism
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (Old Special Paper - IV) (36332)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in about 50-60 words each. (Any two) : **[10]**

- a) What is theory of impersonality in poetry as put forth by T.S. Eliot?
- b) Explain Eliot's idea of poetic process.
- c) Discuss any two types of ambiguity as given by Empson.
- d) What is the difference between ambiguity of metaphor and that of simile?

Q2) Answer the following questions in about 50-60 words each. (Any two) **[10]**

- a) Discuss George Lukacs as a Marxist critic.
- b) What is Lukacs' idea of realism?
- c) Explain Freud's model of human mind.
- d) Discuss the importance of unconscious mind in Freud's theory of human mind.

Q3) Answer the following questions in about 150 words each. (Any two). **[20]**

- a) What is 'intentional fallacy' according to Wimsatt and Beardsley?
- b) Discuss Cleanth Brook's idea of paradox in poetry.
- c) What are the major characteristics of 'New Criticism'?
- d) What does Allen Tate mean by the term 'extension' in poetry?

P.T.O.

Q4) Write short notes on the following literary and critical terms. (Any five) : **[20]**

- a) Irony
- b) Allegory
- c) Satire
- d) Catharsis
- e) Motif and theme
- f) Point of view
- g) Diction

Q5) Attempt any one of the following :

[10]

Read the following poem and answer the questions that follow.

Laugh and be merry, remember, better the world with a song,
Better the world with a blow in the teeth of a wrong.
Laugh, for the time is brief, a thread the length of a span.
Laugh and be proud to belong to the old proud pageant of man.
Laugh and be merry : remember, in olden time.
God made Heaven and Earth for joy He took in a rhyme,
Made them, and filled them full with the strong red wine of
His mirth
The splendid joy of the stars : the joy of the earth.

Questions :

- a) What, do you think, is the theme of the poem?
- b) What does the poet refer to in the phrase, ‘strong red wine of His mirth’?
- c) Explain poet’s message in the third and fourth line of the poem.
- d) Explain line No. 8 and 9 in your own words.
- e) Give a suitable title to the poem.

OR

Passage :

He sounded the clacker till his arm ached, and at length his heart grew sympathetic with the birds' thwarted desires. They seemed, like himself, to be living in a world which did not want them. Why should he frighten them away? They took upon more and more the aspect of gentle friends and pensioners - the only friends he could claim as being in the least degree interested in him, for his aunt had often told him that she was not. He ceased his rattling, and they alighted anew.

"Poor little dears!" said Jude, aloud.

"You shall have some dinner - you shall. There is enough for us all. Farmer Troutham can afford to let you have some. Eat, then my dear little birdies, and make a good meal!" They stayed and ate, inky spots on the nut-brown soil, and Jude enjoyed their appetite. A magic thread of fellow - feeling united his own life with theirs. Puny and sorry as those lives were, they much resembled his own.

Questions :

- a) Comment on the way the first sentence sets the tone of the passage.
- b) What is the theme of the passage?
- c) Why does the writer refer to birds as "gentle friends and pensioners"?
- d) How does the writer use nature and birds to convey Jude's emotions and thoughts?
- e) Suggest a suitable title to the passage.

[6537]-629

T.Y. B.A.

MATHEMATICS

DSE-2D-MS-8 : Partial Differential Equations

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36342)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any FIVE of the following :

[10]

- a) Eliminate the arbitrary function f from the equation $z = x + f(xy)$.
- b) Find a particular integral of the equation $(D^2 - D') z = e^{5x}$.
- c) Find the complementary function of the equation $(D^2 - D'^2) z = 0$.
- d) Solve : $2xydx + x^2dy + 3z^2 dz = 0$.
- e) Eliminate the arbitrary constants a and b from the equation $2z = ax + by$.
- f) Show that the equation $\frac{\partial^2 u}{\partial x^2} + \frac{\partial^2 u}{\partial y^2} = 0$ is elliptic.
- g) If $G = x + y + 2z$ and $F = 2x + 1$, then find $\frac{\partial(F,G)}{\partial(x,y)}$.

Q2) Attempt any four of the following :

[20]

- a) Prove that a Pfaffian differential equation in two variable always possesses an integrating factor.
- b) Solve $yzdx + 2xzdy - 3xydz = 0$
- c) Find direction cosines of the normal to the surface $z = f(x,y)$. at a point $P(x,y,z)$.
- d) Explain a method to solve homogeneous differential equation of the form $P(x,y,z) dx + Q(x,y,z) dy + R(x,y,z) dz = 0$.
- e) Explain a method to solve $Pp + Qq = R$.
- f) Find integral curves of $\frac{dx}{x(y-z)} = \frac{dy}{y(z-x)} = \frac{dz}{z(x-y)}$.

P.T.O.

Q3) Attempt any FOUR of the following :**[20]**

- a) Solve $r + s - 2t = 0$.
- b) If $u_1, u_2, \dots, u_n$ are solutions of the homogeneous linear differential equation $F(D, D') z = 0$, then $\sum_{r=1}^n c_r u_r$, where c_r are arbitrary constant, is also solution.
- c) If $\beta_r D' + \gamma_r$ is a factor of $F(D, D')$, $\phi_r(\xi)$ is an arbitrary function of the single variable ξ and $\beta_r \neq 0$, then show that $u_r = \exp\left(\frac{-\gamma_r x}{\beta_r}\right) \phi_r(\beta_r x)$ is a solution of the equation $F(D, D') z = 0$
- d) Find a particular integral of the equation $(D^2 - 3DD' + 2D'^2) z = \cos(x + 2y)$.
- e) Verify that $z = x^2 + y^2$ is a solution of $\frac{\partial^2 z}{\partial x^2} = \frac{\partial^2 z}{\partial y^2}$.
- f) Find the general solution of $(D^3 - 4D^2 D' + 5DD' - 2D'^3) z = 0$

Q4) Attempt any TWO of the following :**[20]**

- a) Prove that a necessary and sufficient condition that the Pfaffian differential equation $X. dr = 0$. Should be integrable is that $X. \text{curl } X = 0$.
- b) Solve the equation $dx + dy + dz = 0$ by reduction to an ordinary differential equation method.
- c) Classify and Reduce the equation $\frac{\partial^2 z}{\partial x^2} = \frac{\partial^2 z}{\partial y^2} = 0$ to canonical form.
- d) Solve $u_t - c^2 u_{xx} = 0$ by separation of variable method.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE1743

[6537]-630

T.Y.B.A.

SOCIOLOGY

**DSE-2D S - 4 : Indian Society : Changes and Challenges
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36372)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidate:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on (Any Three) [15]

- a) Uneven development.
- b) Water issues.
- c) Media consumption.
- d) Alternative media.
- e) Ethics in Public Health Sectors.

Q2) Answer the following questions in 50 Words each. (Any three) [15]

- a) Briefly explain the Urban problems of Slums.
- b) Briefly explain Transnational investment in Media.
- c) Write the features of new education policy.
- d) Elaborate any two Impacts of Urban garbage problems.
- e) Explain the necessity of online teaching.

Q3) Answer the following question in 200 words each (Any two) [20]

- a) Discuss the impact of media on Indian democracy.
- b) Explain the characteristics of urbanization.
- c) Elaborate challenges of online teaching.
- d) Elaborate the commercialization of media.

Q4) Answer the following questions in 300 words each (Any One) [20]

- a) Explain in detail the causes and effects of pollution in civil society.
- b) What is public health sector? Discuss the availability and quality of public health sector.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE1743

[6537]-630

T.Y.B.A.

SOCIOLOGY

DSE-2D S - 4 : Indian Society : Changes and Challenges
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36372)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) असमान विकास
- ब) पाण्याची समस्या
- क) माध्यमांचा उपभोग
- ड) पर्यायी माध्यमे
- इ) सार्वजनिक आरोग्य क्षेत्रातील नैतिकता

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) गलिच्छ वस्ती या नागरी समस्येवर थोडक्यात माहिती द्या.
- ब) माध्यमांमधील राष्ट्रांतील गुंतवणुक थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) नवीन शैक्षणिक धोरणाचे वैशिष्ट्ये लिहा.
- ड) शहरातील कचरा समस्येचे दोन परिणाम विशद करा.
- इ) ऑनलाईन शिक्षणाची आवश्यकता स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) माध्यमांचा भारतीय लोकशाहीवरील परिणामांची चर्चा करा.
- ब) शहरीकरणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) ऑनलाईन शिक्षणाची आव्हाने विशद करा.
- ड) प्रसार माध्यमांचे व्यापारीकरण विशद करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) नागरी समाजातील प्रदूषणाची कारणे आणि परिणाम सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
- ब) सार्वजनिक आरोग्यक्षेत्र म्हणजे काय? सार्वजनिक आरोग्य क्षेत्रातील उपलब्धता आणि गुणवत्ताबाबत चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE1744

[6537]-631

T.Y.B.A.

PHILOSOPHY

**DSE-2D-S-III : Thinkers and Textual Studies (Indian): Textual Studies
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36422)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidate:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any Three of the following questions in 100 words each. **[15]**

- a) Briefly describe the characteristics of an ideal person.
- b) Briefly elaborate the concept of Karma.
- c) Elaborate Gautama Buddha's Contemporary description of social conditions.
- d) Briefly explain Cause of Suffering as one of Four Noble Truth.
- e) Briefly explain the concept of Sramana as explained by Gautama Buddha.

Q2) Answer any Two of the following questions in 200 words each. **[20]**

- a) Explain the moral teachings of Gautama Buddha.
- b) What is Buddha? Discuss in brief.
- c) Explain Gautama Buddha's view of nature.
- d) Explain the problem of Negligence.

Q3) Write short notes in 100 words each (any three). **[15]**

- a) Samadhi - Gautama Buddha
- b) Pradnya
- c) Shila
- d) Craving : Gautama Buddha
- e) Eternal Truth - Gautama Buddha

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words. **[20]**

- a) Explain in detail the concept of Brahma - vihara in Buddhist philosophy.
- b) Describe in detail Eight Fold Path practiced by Gautama Buddha.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE1744

[6537]-631

T.Y.B.A.

PHILOSOPHY

DSE-2D-S-III : Thinkers and Textual Studies (Indian): Textual Studies
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36422)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) पुढीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. [15]

- अ) आदर्श व्यक्तीची वैशिष्ट्ये थोडक्यात विशद करा.
- ब) कर्म संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) गौतम बुद्ध यांनी सामाजिक परिस्थितीचे केलेले वर्णन थोडक्यात विशद करा.
- ड) दुःख कारण हे आर्यसत्य थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) गौतम बुद्धांनी सांगितलेली श्रमण संकल्पना थोडक्यात विशद करा.

प्र.2) पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. [20]

- अ) गौतम बुद्धांची नैतिक शिकवण थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ब) बुद्ध म्हणजे काय? थोडक्यात चर्चा करा.
- क) निसर्गविषयक गौतम बुद्ध यांचा दृष्टीकोन थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) निषेधाची/नाकारलेपणाची समस्या थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्र.3) प्रत्येकी 100 शब्दात टीपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) समाधी – गौतम बुद्ध
- ब) प्रज्ञा
- क) शील
- ड) लालसा – गौतम बुद्ध
- इ) शाश्वत सत्य – गौतम बुद्ध

प्र.4) पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा. [20]

- अ) बौद्ध तत्त्वज्ञानातील ब्रह्म-विहार संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) गौतम बुद्धांचा आर्य अष्टांग मार्ग सविस्तर विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE1745

[6537]-632

T.Y.B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE - 2D : Administrative Thinkers

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36443)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (20 words)

[16]

- a) State the theory proposed by A. Maslow.
- b) What is bureaucracy?
- c) Who advocated decentralisation?
- d) State name of book of Karl Marx.
- e) State name of book by Peter Drucker.
- f) State two functions of Management.
- g) The book Motivation personality written by whom?
- h) Who shown class approach to bureaucracy?
- i) Who is father of Management?
- j) Who is the founder of Panchayat Raj?

P.T.O.

Q2) Attempt any four questions. (50 words)

[16]

- a) State Karl Marx's view on bureaucracy.
- b) Explain importance of need hierarchy.
- c) New Public Management - note.
- d) Bureaucracy - Note.
- e) Explain theory of Human Motivation.
- f) Explain Knowledge Society and Knowledge Workers.

Q3) Attempt any three questions. (100 words)

[18]

- a) Explain Peter Drucker's concept of management.
- b) Explain Maslow's concept on Motivation.
- c) Write Nehru's views on bureaucracy.
- d) Write Karl Marx's view on features of bureaucracy.

Q4) Attempt any two questions. (200 words)

[20]

- a) Explain Nehru's approach decentralisation.
- b) Discuss on Marx's view on class approach to Bureaucracy.
- c) Discuss on Drucker's view on New Public Management.

Total No. of Questions : 4]

PE1745

[6537]-632

T.Y.B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

DSE - 2D : Administrative Thinkers

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36443)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दांत)

[16]

- अ) मॅस्लोने मांडलेला सिद्धांत सांगा.
- ब) नोकरशाही म्हणजे काय?
- क) विकेंद्रीकरण कोणी मांडले?
- ड) कार्ल मार्क्सच्या पुस्तकाचे नाव सांगा.
- इ) पीटर ड्रुकर यांच्या पुस्तकाचे नाव सांगा.
- फ) व्यवस्थापनाची दोन कार्ये सांगा.
- य) 'Motivation and Personality' हे पुस्तक कोणी लिहिले?
- र) नोकरशाहीचा वर्ग दृष्टीकोन कोणी सांगितला?
- ल) व्यवस्थापनचा जनक कोण?
- व) पंचायतराज चे जनक कोण?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (50 शब्दांत)

[16]

- अ) नोकरशाही वरील मार्क्सचे मत मांडा.
- ब) गरजा पद सोपान चे महत्व स्पष्ट करा.
- क) नवलोक व्यवस्थापन – टीप
- ड) नोकरशाही – टीप
- इ) मानवी अभिप्रेरणा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- फ) ज्ञान समाज व ज्ञान कर्मचारी संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दांत)

[18]

- अ) पीटर ड्रुकरची व्यवस्थापन संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) मॅस्लोची अभिप्रेरणा संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) नेहरूंचे नोकरशाही वरील मते लिहा.
- ड) कार्ल मार्क्सचे नोकरशाहीची वैशिष्ट्ये यावरील मते लिहा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दांत)

[20]

- अ) नेहरूंचा विकेंद्रीकरणावरील दृष्टिकोण स्पष्ट करा.
- ब) कार्ल मार्क्स चा नोकरशाहीवरील वर्ग-दृष्टिकोन चर्चा करा.
- क) ड्रुकर यांचा नव लोक व्यवस्थापन यावरील मते चर्चा करा.

[6537]-633

T.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

CC-1F : भाषिक कौशल्यविकास आणि आधुनिक मराठी साहित्य प्रकार : कविता
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36023)

- अभ्यासक्रम : 1) मराठी साहित्य, भाषिक कौशल्य विकास आणि शासन व्यवहार
2) कविता : साहित्यप्रकार, तात्विक विवेचन
3) रूप कवितेचे : संपादित पुस्तक

वेळ : 2½ तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत लिहा. [15]

- अ) शासन व्यवहारातील भाषेचे महत्त्व विशद करा.
ब) राज्य मराठी विकास संस्थेतर्गत राबविल्या जाणाऱ्या उपक्रमांची ओळख करून द्या.
क) कविता या साहित्य प्रकाराची ओळख करून द्या.
ड) मराठी राजभाषाविषयक धोरणामध्ये कोणत्या बाबींचा समावेश होतो?
इ) 'लाकूडतोड्याची गोष्ट' या कवितेची ओळख करून द्या.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) कवितेचे प्रकार स्पष्ट करा.
ब) राज्यघटनेतील भाषा विषयक तरतुदी स्पष्ट करा.
क) महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळाची ओळख करून द्या.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत लिहा. [20]

- अ) कवी संतोष पवार यांच्या 'रूप: कवितेचे' या पाठ्यपुस्तकातील कवितांचा आशय स्पष्ट करा.
ब) कवी संदीप खरे यांच्या 'रूप: कवितेचे' या संपादित काव्यसंग्रहातील कवितांचा परिचय करून द्या.
क) जागतिकीकरण आणि भांडवलशाही व्यवस्थेतील वंचितांचे प्रश्न कवयित्री प्रज्ञा दया पवार यांनी कसे मांडले आहे?

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांपर्यंत लिहा. [15]

- अ) 'रूप: कवितेचे' या पाठ्यपुस्तकातील कोणत्याही दोन कविंच्या कवितांची ओळख तुमच्या शब्दात करून द्या.
ब) 'रूप: कवितेचे' या संपादित काव्यसंग्रहातील कवितांचे वेगळेपण स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1747

[Total No. of Pages : 1

[6537]-634

T.Y.B.A.

MARATHI (मराठी)

CC-1F(3) : व्यावहारिक व उपयोजित मराठी : भाग – 6
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36024)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) पुढील सहापैकी चार प्रश्नांची उत्तरे थोडक्यात लिहा.

[20]

- अ) वृत्तपत्राच्या जाहिरातीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) जाहिरात व विविधमाध्यमे यांचे परस्परसंबंध स्पष्ट करा.
- क) संकेतस्थळाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ड) दुरदर्शनवरील जाहिरातीच्या भाषेचे वेगळेपण सांगा.
- इ) ब्लॉगचे (अनुदिनी) प्रकार कोणते ते लिहा?
- फ) फेसबुक वरील भाषेचे वैशिष्ट्य स्पष्ट करा.

प्र.2) पुढील तीनपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे सविस्तर लिहा.

[20]

- अ) मुळ साहित्यकृती, चित्रपटातील संवाद व दिलेला संदेश यांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) परीक्षण म्हणजे काय? माध्यमानुसार त्याचे असणारे स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) लघुपटाचे परीक्षण करतांना त्यातील कोणत्या गोष्टीचा विचार प्रामुख्याने केला जातो त्याचे सविस्तर विश्लेषण करा.

प्र.3) पुढील तीनपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे सविस्तर लिहा.

[20]

- अ) विविध नवसमाजमाध्यमांचा परिचय करून द्या.
- ब) जाहिरातीचे घटक कोणते त्याचे सविस्तर विश्लेषण करा.
- क) ई-वृत्तपत्राचे महत्त्व व स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.4) पुढील दोनपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर सविस्तर लिहा.

[10]

- अ) प्रसारमाध्यमे आणि जाहिरात यांचे अनुबंध स्पष्ट करा.
- ब) नवसमाज माध्यमाचे समाज जीवनावर होणारे सकारात्मक व नकारात्मक परिणाम लिहा.

Total No. of Questions :4]

SEAT No. :

PE1748

[Total No. of Pages : 3

[6537]-635

T.Y.B.A.

FRENCH

**CC-1F : Upper Intermediate French
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36033)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Q.1] A) Lisez le texte suivant et répondez aux questions ci-dessous : (10)

L'enseignement supérieur en France: une offre très riche

La France dispose d'un réseau de près de 3 900 établissements éducatifs, publics ou privés.

La France se place parmi les pays les plus attractifs pour les étudiants en mobilité internationale.

Elle occupe la 4e place des pays d'accueil, derrière les États-Unis, le Royaume-Uni et l'Australie ; elle est ainsi le premier pays non anglophone.

En 2018, 325 000 étudiants étrangers ont choisi la France et ce nombre est en constante augmentation.

Des bourses sont proposées afin d'accueillir des étudiants qui n'ont pas les moyens de faire leurs études en France.

Les universités et les écoles peuvent conclure des accords bilatéraux avec des établissements étrangers afin d'accueillir des étudiants.

En outre, les frais de scolarité peuvent être réduits par les universités ou les écoles en fonction de leur stratégie internationale.

D'autres exonérations des frais de scolarité existent selon des profils variés.

Questions :

1. Dites vrai ou faux : (3)

I. La France offre peu de possibilités de l'éducation.

II. La France se place au 3e rang comme pays d'accueil.

III. Depuis 2018, le nombre d'étudiants étrangers qui choisissent la France continuent à augmenter.

2. Qu'est-ce que la France offre aux étudiants en difficulté financière? (1)

3. Qu'est-ce que les universités offrent aux étudiants en difficulté financière? (1)

4. Qui peut signer des accords bilatéraux? (1)

5. Quel est le meilleur pays d'accueil pour les études supérieures? (1)

6. Trouver les verbes : l'offre, l'établissement (2)

7. Dites autrement en français : avoir les moyens. (1)

B) Lisez le texte suivant et répondez aux questions suivantes : (5)

Les vacances vertes

Depuis la création des congés payés, les Français partent de plus en plus en vacances dans des endroits toujours plus éloignés. Les individus aiment bien profiter de leurs vacances pour découvrir de nouveaux endroits. Or, partir en vacances à l'autre bout du monde peut avoir des conséquences importantes sur le réchauffement climatique.

Les vacances vertes sont des moments de détente et de récréation dans un endroit respectueux de l'environnement et offrant des services et conditions de vie écologiques. Il s'agit d'une destination touristique ou de distraction dans un environnement naturel qui a à cœur la protection

P.T.O.

de l'environnement. C'est pourquoi, généralement, les vacances vertes se déroulent à la campagne. Cependant, on trouve également de plus en plus d'espaces aménagés en milieu urbain pour accueillir des vacances vertes. On les appelle alors des stations vertes. En optant pour des vacances vertes, vous pourrez profiter de vacances agréables, tranquilles, sereines, et surtout écologiques.

Questions:

1. Qu'est – ce que les vacances vertes? (2)
2. Où déroulent les vacances vertes ? (1)
3. Nommez un avantage des vacances vertes. (1)
4. Qu'est – ce que les stations vertes ? (1)

Q.2] La production écrite :

- A) Rédigez le discours d'un politicien avant une élection où il souligne comment il a contribué pour améliorer la condition de l'environnement. (8)
- B) Écrivez une lettre à votre ami indien parlant de la culture française. (7)

Q.3] A) Reliez les colonnes : (5)

	A		B
1	SMIC	a.	Le chômage
2	Le Pôle Emploi	b.	L'industrie
3	L'export	c.	Le monde du tertiaire
4	La production	d.	Salaire
5	L'informatique	e.	Le commerce

B) Complétez les phrases avec les expressions ci-dessous : (5)

[par contre, au lieu de, alors que, toutefois, cependant]

1. Mon voisin est propriétaire de son appartement _____ il n'a aucune source de revenu !
2. Votre cousin n'est pas venu au mariage, _____ il vous a envoyé la carte et le cadeau.
3. Débarrasse la table _____ regarder ce film.
4. Nous sommes heureux de partir en Suisse, _____ nous aurions aimé y aller avec vous.
5. M. Roux est absent pour la semaine, _____ vous pouvez lui laisser un message.

C) Trouvez le nom des verbes suivants : (5)

1. Échanger
2. Épargner
3. Mélanger
4. Élire
5. Assimiler

D) Qu'est – ce que c'est ? (3)

1. PCF
2. DAB
3. UE

E) Complétez les phrases avec le mot convenable : (2)

1. L'ensemble des personnes et des pays utilisant le français : _____.
2. La somme des ventes de marchandises, de produits fabriqués, des prestations de services et des produits des activités annexes : _____.

Q.4] A) Transformez les phrases suivantes au discours direct ou indirect selon le cas : (5)

1. Elle répétait sans cesse qu'il fallait bien travailler pour un bel avenir. _____
2. Le standardiste me demande, « Qui voudriez-vous rencontrer? »
3. L'hôtesse dit, « Attachez la ceinture de sécurité ! »
4. J'ai dit à mon amie, « Tu réussiras à l'examen. »
5. Le voyageur demande, « Où se trouve l'hôtel Sea view ? »

B) Complétez les phrases avec le verbe être ou avoir : (5)

1. Vous affirmez ne pas _____ allé au bureau hier.
2. Ils sont venus sans _____ appelé.
3. J'ai cru _____ dit une bêtise.
4. Élsa prétend _____ tombé de l'escalier.
5. Fermez la porte après _____ terminé le repas.

C) Mettez les mots soulignés au avant : (5)

1. Il vend les romans des écrivains connus.
2. Alain joue au tennis ce soir.
3. Nous allons aux États-Unis cet hiver.
4. Tu as commencé la discussion.
5. Je préfère le piano comme instrument de musique.

D) Conjuguez les verbes entre parenthèses au passé simple : (5)

Elle (reposer) assez tranquillement jusqu'à deux heures du matin ; mais alors je (l'entendre) se plaindre : je lui (parler), elle n'était pas en état de me répondre. Elle (ne que faire) me serrer la main très légèrement, et elle avait le visage d'une personne mourante. Le fraeur alors (s'emparer) de moi.

Total No. of Questions :4]

SEAT No. :

PE1749

[Total No. of Pages : 3

[6537]-636

T.Y.B.A.

GERMAN

CC-1F GG6 : German General-6

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36043)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

I. Übersetzen Sie!

(14)

A. Übersetzen Sie ins Englische oder Marathi!

08

Verpackungsfreie Supermärkte - beeindruckend! Zero-Waste-Restaurants - das klingt toll! Bei solchen Trends kann man denken, wir würden umweltbewusst leben. Mehr als acht Milliarden Tonnen Plastik haben wir Menschen in den vergangenen 80 Jahren produziert, berichten US-Forscher im Magazin "Science Advances". Und jedes Jahr wird es mehr.

Vor allem in wirtschaftlich aufstrebenden asiatischen Ländern wie Indonesien wachsen Abfallberge. Jahrtausendlang nutzten Menschen dort abbaubare Produkte wie Bananenblätter zum Verpacken. Dann kam das Plastik. Und mit ihm der Müll. Regulative Gesetze gibt es kaum, private Unternehmen, die sich um den Müll kümmern, ebenso wenig. Oft landet der Plastikmüll deswegen in Flüssen oder wird einfach vergraben.

B. Übersetzen Sie ins Deutsche! (Nur 3)

06

1. The packed parcels were ready to be delivered.
2. I said that we might have to do this project again.
3. They will write an exam tomorrow.
4. The sooner she finishes her work, the earlier she can go home.
5. Time is too precious to waste.
6. He wished he could travel to Mars!

II. Beantworten Sie!

(26)

A. Beantworten Sie VIER der folgenden Fragen!

16

1. Schreiben Sie die Interpretation von dem Gedicht 'im park'!
2. Wie ist die Beziehung von den Eltern mit ihrer Tochter in der Kurzgeschichte 'die Tochter'?
3. Setzen Sie sich mit dem Gedicht 'das schwerste Wort' auseinander!
4. Schreiben Sie kurz über Ihren Lieblingsfilm!
5. Schreiben Sie die Zusammenfassung des Gedichts 'Jetzt'.
6. Welche besondere kulturelle Veranstaltungen finden in Ihrem Land statt? Was sind die Besonderheiten?
7. Wie sehen Sie die Zukunft Ihrer Stadt in den nächsten zehn Jahren?

B. Lesen Sie den Text und beantworten Sie die Fragen!

10

Auf die eigene Gesundheit und Fitness zu achten, scheint ein gesellschaftliches Muss zu sein. Die Gesundheits- und Wellnessbranche boomt. Doch werden die Deutschen wirklich immer gesünder? Zahlen sprechen dagegen: Übergewicht und die damit verbundenen Folgen wie Diabetes und Gelenkerkrankungen nehmen zu. Auch schon bei Kindern zeigen

P.T.O.

Untersuchungen erschreckende Ergebnisse. Die Ursachen für diese Entwicklung sind bekannt: mangelnde Bewegung und falsche, vor allem zu fette und zuckerhaltige Ernährung. Da ist es nur zu befürworten, dass Politiker und Verbraucherschützer auf eine bessere Nährwertkennzeichnung von Lebensmitteln drängen. Denn wer weiß schon, dass in einem Liter eines bestimmten Kindermilchgetränks 44 Stück Würfelzucker stecken? Klare Informationen auf den Lebensmittelverpackungen könnten aufklären und den Konsum gesundheitsschädlicher Produkte zumindest verringern. Das Verbraucherministerium hat sich der Sache angenommen und eine Art Leitlinie vorgestellt. Das klingt zunächst gut, doch bei näherem Hinsehen zeigen sich gleich zwei kritische Punkte. Erstens: Die Leitlinie wäre unverbindlich, da kein Hersteller verpflichtet würde, sich an die Vorgaben des Ministeriums zu halten. Ob der Verbraucher informiert wird oder nicht, wäre also in das Belieben der einzelnen Unternehmen gestellt. Zweitens: Die vom Ministerium vorgeschlagene Nährwertkennzeichnung ist viel zu kompliziert. Es soll Angaben über den Gehalt an Kalorien, Fett, Zucker, gesättigten Fettsäuren und Salz geben, bezogen auf eine Portion oder 100 Gramm. Zudem soll, in Prozent ausgedrückt, ein Bezug zu der jeweils empfohlenen Tageszufuhr hergestellt werden. Bei so einer Kennzeichnung müsste man mit dem Taschenrechner zum Einkaufen gehen! Statt den Verbrauchern die Möglichkeit zu geben, rasch zu entscheiden, ob dieses oder jenes Produkt in den Einkaufswagen wandert, werden sie mit einer Masse von Informationen überflutet.

A. Beantworten Sie die Fragen! (nur 3)

06

- i. Wie beurteilt der Autor die gesundheitliche Entwicklung in Deutschland?
- ii. Was sind die Gründe, die zur gesundheitlichen Problemen bei den Deutschen führen?
- iii. Was ist das Problem mit der Nährwertkennzeichnung?
- iv. Geben Sie dem Text einen passenden Titel!

B. Erklären Sie die Bedeutung!

02

- i. Belieben
- ii. Kennzeichnung

C. Ersetzen Sie die Adjektive mit den Gegenteilen und machen Sie den Satz positiv!

02

„mangelnde Bewegung und falsche, vor allem zu fette und zuckerhaltige Ernährung“

III. Grammatik und Wortschatz

(20)

A. Schreiben Sie die Sätze im Futur I um! (nur 4)

04

- i. Mein Großvater kaufte in Hamburg ein Haus.
- ii. Die Firma kann die große Nachfrage der Schuhe nicht bedienen.
- iii. Wir sind mit dem Bus nach Jerusalem gefahren.
- iv. Sie bereiten sich auf die Präsentation vor.
- v. Er packt das Gepäck ein.
- vi. Das Kind warf den Ball.

B. Schreiben Sie die Gegenteile! (nur 4)

04

- i. zumachen x

- ii. glaubwürdig x
- iii. Frieden x
- iv. Umweltzerstörung x
- v. einladen x
- vi. steigen x

C. Ergänzen Sie die richtige Form : Partizip I oder Partizip II! Beachten Sie auch dabei die Adjektivendungen! (nur 4) 04

- i. Die gestern _____ Spaghetti ist in dem Kühlschrank. (gekocht/kochend)
- ii. Der in der WG _____ Freund von mir hat ein tolles Auto gekauft. (gewohnt/wohnend)
- iii. Das _____ Baby ist sehr krank. (geweint/weinend)
- iv. Das neulich _____ Apartment braucht dringend einige Reparaturen. (gekauft/kaufend)
- v. Die von mir _____ Briefe sind noch nicht angeliefert worden. (geliefert/liefernd)
- vi. Der _____ Mann ist betrunken. (geschimpft/schimpfend)

D. Bilden Sie die Konjunktiv I! (nur 4) 04

- i. Sie sagt, „mir ist es langweilig!“
- ii. Tom und Rico erzählen, „Wir kochen zusammen fürs Weihnachten!“
- iii. Er sagt, „Meine Mutter reist allein nach Tokio.“
- iv. Alle Mitglieder meinen, „Wir haben in dieser Woche keine Zeit für eine Party.“
- v. Johanna sagt zu ihrer Lehrerin, „Mein Papa arbeitet als Koch in einem Restaurant.“
- vi. Die Chefin sagt, „Wir sollen das Projekt bis nächste Woche machen.“

E. Ergänzen Sie das richtige Wort! (nur 4) 04

- i. Eine _____ ist ein Raum, voll mit Büchern.
- ii. Sie dreht den Schlüssel zweimal im Schloss. Sie _____ die Tür ____.
- iii. Wasser, das aus der Leitung kommt, ist _____.
- iv. Wenn die Parteien vor einer Wahl um die Stimmen der Wähler kämpfen, machen sie _____.
- v. Von einer alten Wohnung in eine neue ziehen : _____
- vi. Eine Person, die man nicht kennt, ist ein _____.

IV. Wirtschaftsdeutsch (10)

Sie sind der Abteilungsleiter/ die Abteilungsleiterin (Abteilung – Beschaffung) von der Firma ‚GI Solutions‘, Hannover. Sie benötigen 10 neue Computer in dem nächsten Monat. Schreiben Sie eine Anfrage an ein Elektrogeschäft.

Oder

Schreiben Sie einen Bewerbungsbrief als ein/e KellnerIn an das Cafe ‚Gustosa‘, Köln.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE1750

[Total No. of Pages :2

[6537]-637

T.Y.B.A.

URDU

CC-1F-Urdu Fiction : Study of Dastan and Afsana
(CBCS 2019 Pattern) (Semester-VI) (36073)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

ہدایت: (a) تمام سوالات لازمی ہیں۔
(b) بائیں جانب دیئے گئے نمبرات سوالات کے مکمل مارکس ہیں۔

[10] سوال نمبر ۱۔ داستان نگاری کا تاریخی ارتقاء بیان کیجئے۔

یا

داستان کے فنی لوازمات پر روشنی ڈالئے۔

[15] سوال نمبر ۲۔ میرامن کے فن اسلوب پر اظہار خیال کیجئے۔

یا

”باغ و بہار“ کا تنقیدی جائزہ پیش کیجئے۔

[10] سوال نمبر ۳۔ مختصر افسانے کے آغاز و ارتقاء پر روشنی ڈالئے۔

یا

مختصر افسانے کے فنی لوازم پر اظہار خیال کیجئے۔

[15] سوال نمبر ۴۔ قرۃ العین حیدر کی حیات اور ادبی خدمات کا جائزہ لیجئے۔

یا

افسانہ ”نظارہ درمیان ہے۔“ کا تنقیدی جائزہ پیش کیجئے۔

P.T.O.

سوال نمبر ۵۔ ذیل میں سے کسی چار پر مختصر نوٹ لکھئے۔

(۱) افسانے میں پلاٹ کی اہمیت

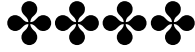
(۲) الماس بیگم

(۳) دوسرے درویش کا قصہ

(۴) افسانے میں وحدت تاثر

(۵) تارا بابائی

(۶) خورشید عالم

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE-1751

[Total No. of Pages : 1

[6537]-638

T.Y. B.A.

मराठी (MARATHI)

SEC-2D : कार्यक्रम संयोजनातील भाषिक कौशल्ये : भाग 2
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36025)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील दोन पैकी एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [10]

- अ) जागतिक मराठी भाषा दिनानिमित्त महाविद्यालयात आयोजित करण्यात येणाऱ्या वक्तृत्व स्पर्धेची निमंत्रण पत्रिका तयार करा.
ब) बातमी लेखनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्रश्न 2) खालील दोन पैकी एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [10]

- अ) महाविद्यालयाच्या मराठी विभागाने आयोजित केलेल्या कविसंमेलनाचे संयोजन कसे करावे ते स्पष्ट करा.
ब) पुस्तक प्रदर्शन आयोजनासाठी कोणती पूर्वतयारी करावी सविस्तर लिहा.

प्रश्न 3) खालील दोन पैकी एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा. [5]

- अ) मराठी विभागाने आयोजित केलेल्या निबंध स्पर्धेचे अहवाल लेखन करा.
ब) वाचन प्रेरणा दिनाचे महत्व विशद करा.

Total No. of Questions : 3

SEAT No.

PE-1752

Total No. of Pages : 1

[6537]-639

T.Y.B.A. (Semester - VI)

URDU

SEC-2D Introduction to Mass Media in Urdu

(2019 Pattern) (36074)

Total Marks :25]

[Time :2 Hours

Instructions to candidates :

- 1) All questions are Compulsory.
- 2) Figures to the right side indicate full marks.

[10]

سوال نمبر 1: دور حاضر میں ذرائع ابلاغ کی اہمیت و افادیت پر روشنی ڈالیں

یا

پرنٹ میڈیا اور الیکٹرانک میڈیا کے درمیان فرق واضح کیجیے

[10]

سوال نمبر 2: فن صحافت پر اپنے خیالات کا اظہار کیجیے

یا

ذرائع ابلاغ میں زبان اہم کردار ادا کرتی ہے۔ واضح کیجیے

[5]

سوال نمبر 3: کسی ایک پر مختصر نوٹ لکھیے

(i) پرنٹ میڈیا

(ii) میڈیا کی آزادی کے مثبت اثرات

(iii) نامہ نگار کو کن اصول و ضوابط کا پابند ہونا پڑتا ہے؟

✓ ✓ ✓ ✓

[6537]-640

T.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

SEC-2D : Skill Enhancement

पाठ्यचर्या : साहित्य और फिल्मांतरण

(2019 Pattern) (Semester - VI) (36096)

समय : 2 घंटे]

[पूर्णांक : 25

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
2) दाहिनी ओर प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए । [10]

- अ) सिनेमा की प्रमुख परिभाषाएँ लिखिए ।
ब) सिनेमा के किसी एक तत्व पर प्रकाश डालिए ।
क) “साहित्य और सिनेमा इन दोनों विधाओं में अत्यधिक समानता है ।” कथन को स्पष्ट कीजिए ।
ड) ‘समानांतर सिनेमा’ से क्या तात्पर्य है? संक्षिप्त परिचय दीजिए ।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए । [10]

- अ) फिल्मांतरण के महत्व को समझाइए ।
ब) ‘चित्रलेखा’ सिनेमा का परिचय दीजिए ।
क) हिंदी कहानियों पर बनी किसी एक हिंदी फिल्म का परिचय दीजिए ।
ड) ‘सारा आकाश’ उपन्यास के फिल्म रूपांतरण पर प्रकाश डालिए ।

प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किन्हीं एक विषय पर टिप्पणी लिखिए । [5]

- अ) डॉक्युमेंट्री फिल्म (वृत्तचित्र)
ब) 3D (थ्री डी) सिनेमा

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Page : 1

PE-1754

[6537]-641

T.Y. B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

SEC-2D : Sanskrit Writing Skill

(2019 Credit Pattern) (Semester - VI) (36114)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

सूचना :

- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य.
- 2) उजव्या बाजूला दिलेले अंक हे गुण दर्शवितात.

Q1) महाविद्यालयस्य वार्षिक स्नेहसंमेलनम् अधिकृत्य मित्रं प्रति पत्रं लिखतु ।

[7]

Q2) वाक्यं शुद्धं कृत्वा पुनर्लिखत ।

[5]

- अ) अहं मुद्राः गुरुं दातुं ऐच्छत् ।
- ब) क्रोधं मनुष्यस्य महान् शत्रुः ।
- क) मौनेन मनः शान्तः भवति ।
- ड) दुःखानां मूलं अज्ञानम् अस्ति इति महापुरुषैः कथितम् ।
- इ) अस्मात् अस्माभिः सर्वदा शिक्षा दानात् अशिक्षितानां जनानां सहायता कर्तव्या ।

Q3) कस्यापि एकस्य ग्रन्थस्य परीक्षणं स्वशब्दैः लिखत ।

[7]

Q4) मञ्जूषातः समुचितानि पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत ।

[6]

(दृष्ट्वा, अकस्मात्, कृतवान्, वृद्धः, मोचयितुम्, साट्टहासम्, कृत्वा, ताडयितुम्)

एकस्मिन् वने एकः व्याघ्रः आसीत् । सः एकदा व्याधेन विस्तारिते जाले बद्धः अभवत् । सः

बहुप्रयासं किन्तु जालात् मुक्तः नाभवत् । तत्र एकः मूषकः समागच्छत् । बद्धं व्याघ्रं

..... सः तम् अवदत् – अहो ! भवान् जाले बद्धः । अहं त्वां इच्छामि । तच्छ्रुत्वा व्याघ्रः

..... अवदत् – अरे ! त्वं क्षुद्रः जीवः मम साहय्यं करिष्यसि ।

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE1755

[Total No. of Pages : 2

[6537]-642

T.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE/PUBLIC ADMINISTRATION

SEC-2D(2) : Samyukta Maharashtra Movement

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36165/36447)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one of the following. (200 words) [10]

- a) Explain the formation of samyukt maharashtra.
- b) What is Regional imbalance? Explain the Nature of Regional imbalance.

Q2) Answer any one of the following. (200 words) [10]

- a) Discuss on Rethinking of Bilingual Bombay state.
- b) Explain the aftermath of the formation of samyukta maharashtra on the politics of Maharashtra.

Q3) Write short notes. (Any one) [5]

- a) Seperate vidarbha demand.
- b) Marathwada vikas Andolan

*** * ***

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE1755

[6537]-642

T.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE/PUBLIC ADMINISTRATION

SEC-2D(2) : Samyukta Maharashtra Movement

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36165/36447)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्र.1) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[10]

- अ) संयुक्त महाराष्ट्राची निर्मिती स्पष्ट करा.
- ब) प्रादेशिक असमतोल म्हणजे काय? प्रादेशिक असमतोलाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[10]

- अ) द्विभाषिक मुंबई राज्याचा पूर्णविचार यावर चर्चा करा.
- ब) संयुक्त महाराष्ट्र निर्मितीनंतरचे महाराष्ट्रातील राजकारणावर झालेले परिणाम स्पष्ट करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही एक)

[5]

- अ) स्वतंत्र विदर्भ राज्याची मागणी
- ब) मराठवाडा विकास आंदोलन

*** * ***

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE1756

[6537]-643

T.Y.B.A

HISTORY

**SEC-2D (2) : Heritage Management
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36176)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answer to the following question in 200 words (any one). **[10]**

- a) Write information about world Heritage sites in Maharashtra.
- b) Discuss the world Heritage conservation action plan.

Q2) Write the answer to the following question in 200 words (any one). **[10]**

- a) Describe the role of the general public in world Heritage conservation.
- b) Explain the concept of world Heritage and state the characteristics of Taj Mahal.

Q3) Write a Short Note (any one). **[5]**

- a) Kas Pathar
- b) Hampi

*** * ***

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE1756

[6537]-643

T.Y.B.A

HISTORY

**SEC-2D (2) : Heritage Management
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36176)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) महाराष्ट्रातील जागतिक वारसा स्थळांची माहिती लिहा.
ब) जागतिक वारसा संवर्धनासाठीच्या उपाय योजनांची चर्चा करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) जागतिक वारसा संवर्धनासाठी सामान्य जनतेच्या भूमिकेचे वर्णन करा.
ब) जागतिक वारसा संकल्पना स्पष्ट करून ताजमहालचे वैशिष्ट्ये सांगा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही एक)

[5]

- अ) कास पठार
ब) हम्पी

* * *

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE1757

[6537]-644

T.Y.B.A.

HISTORY

SEC-2D : Archaeology

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36177)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any one of the following questions in 200 words. **[10]**

- a) Explain the aims and scope of Archaeology.
- b) State the contribution of Deccan College, Pune in the development of Archaeology.

Q2) Answer any one of the following questions in 200 words. **[10]**

- a) State the significance of Archaeology.
- b) Explain the structure and functions of Archaeological survey of India.

Q3) Write short notes on any one of the following. **[5]**

- a) Cultural Heritage
- b) Monuments

*** * ***

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE1757

[6537]-644

T.Y.B.A.

HISTORY

SEC-2D : Archaeology

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36177)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) पुरातत्वशास्त्राची ध्येये आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
ब) पुरातत्वशास्त्राच्या विकासातील डेक्कन कॉलेजचे योगदान सांगा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) पुरातत्वशास्त्राचे महत्त्व स्पष्ट करा.
ब) भारतीय पुरातत्व सर्वेक्षण विभागाची रचना व कार्ये स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही एकावर टीप लिहा.

[5]

- अ) सांस्कृतिक वारसा
ब) स्मारके

* * *

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE1758

[6537]-645

T.Y.B.A.

HISTORY

SEC-2D : Numismatics

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36178)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the Answer to the following question 200 words. (any one) [10]

- a) What is Numismatics? And explain the scope of Numismatics.

OR

- b) Explain the information about coins of Gupta period.

Q2) Write the Answer to the following questions 200 words. (any one) [10]

- a) Explain the details of khilji and Tughlaq coins.

OR

- b) Explain the details of British East India company coins.

Q3) Short note (any one) [5]

- a) Coins of Vijayanagar.
- b) Indian Institute of Research in Numismatic studies (IIRNS), Anjneri.

*** * ***

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE1758

[6537]-645

T.Y.B.A.

HISTORY

SEC-2D : Numismatics

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36178)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) खालील प्रश्नाचे 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[10]

अ) नाणकशास्त्र म्हणजे काय? आणि नाणकशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.

किंवा

ब) गुप्तकाळातील नाण्यांविषयी माहिती स्पष्ट करा.

प्र.2) खालील प्रश्नाचे 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[10]

अ) खिलजी आणि तुघलककाळातील नाण्यांविषयी माहिती स्पष्ट करा.

किंवा

ब) ब्रिटिश ईस्ट इंडिया कंपनीच्या नाण्यांची माहिती स्पष्ट करा.

प्र.3) टीप लिहा. (कोणतेही एक)

[5]

अ) विजयनगरची नाणी

ब) इंडीयन इन्स्टिट्यूट ऑफ रिसर्च इन न्युमिस्मॅटिक स्टडीज (IIRNS) अंजिनेरी.

* * *

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE1759

[6537]-646

T.Y.B.A

GEOGRAPHY

SEC-2D : RESEARCH METHODOLOGY-II

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36206)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answer in 20 words each. (Any five)

[10]

- a) Define Data.
- b) Write any two problems while preparing the report.
- c) Write any two characteristics of questionnaire.
- d) What is non structured questionnaire.
- e) Write the types of case study.
- f) Write the required components for thesis.
- g) What is mean by references in research.

Q2) Write short notes in about 100 words. (any two)

[8]

- a) Write the sources of primary data.
- b) Write the importance of research report.
- c) Write the difference between closed and open questionnaire.

Q3) Write the answer of question in 150 words. (Any one)

[7]

- a) Write the merits of questionnaire method.
- b) Write the important elements of research report.

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE1759

[6537]-646

T.Y.B.A

GEOGRAPHY

SEC-2D : RESEARCH METHODOLOGY-II
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36206)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेचे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा पेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) तथ्य व्याख्या लिहा.
- ब) संशोधन अहवाल तयार करताना येणाऱ्या कोणत्याही दोन समस्या सांगा.
- क) प्रश्नावलीची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- ड) असंरचित प्रश्नावली म्हणजे काय?
- इ) व्यष्टी अध्ययनाचे प्रकार सांगा.
- फ) प्रबंधातील आवश्यक घटक सांगा.
- य) संशोधन अहवालातील संदर्भ म्हणजे काय?

प्र.2) प्रत्येकी 100 शब्दात टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)

[8]

- अ) प्राथमिक तथ्यांचे स्रोत सांगा.
- ब) संशोधन अहवालाचे महत्व सांगा.
- क) बंदिस्त व मुक्त प्रश्नावली यातील फरक सांगा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 150 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[7]

- अ) प्रश्नावली तंत्राची उपयोगिता सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) संशोधन अहवालातील महत्वाचे घटक सांगा.

* * *

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE1760

[6537]-647

T.Y.B.A

PSYCHOLOGY

SEC-2 D : Personality Development - II
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36224)

Time : 1 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following (Any 1)

[10]

- a) Describe mind mapping and its application in various field.
- b) Discuss positive and negative self esteem.

Q2) Answer the following (any 1)

[10]

- a) Explain the concept of Introverts and Extroverts.
- b) Discuss 360° assessment.

Q3) Answer the following (any 1)

[5]

- a) Write advantage of written communication.
- b) What are sources of self esteem?

*** * ***

P.T.O.

Total No. of Questions : 3]

PE1760

[6537]-647

T.Y.B.A

PSYCHOLOGY

SEC-2 D : Personality Development - II
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36224)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 1 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही 1) [10]

- अ) मनोआलेखाचे (mind mapping) वर्णन करा व त्याचे विविध क्षेत्रातील उपयोजन स्पष्ट करा.
ब) सकारात्मक व नकारात्मक स्व-आदराची चर्चा करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही 1) [10]

- अ) अंतर्मुखता व बहिर्मुखता संकल्पना स्पष्ट करा.
ब) 360° च्या मूल्यमापनाची चर्चा करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (कोणतेही 1) [5]

- अ) लेखी संवादाचे फायदे स्पष्ट करा.
ब) स्व-आदराची उगम स्थाने कोणती?

* * *

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE1761

[Total No. of Pages : 4

[6537]-648

T.Y.B.A.

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

SEC-2D : Human Rights and India

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36274)

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Select the correct option for and rewrite the statement.

[5]

- i) In which of the following congressional sessions did the “Indian people want to pursue a policy of friendship and peace with other nations?” There should be lasting peace in the world. And to stop imperialism and human exploitation.
 - a) Ahmednagar
 - b) Haripur
 - c) Allahabad
 - d) DelhiIn
- ii) 1987, the Dalai Lama proposed a _____ for the restoration of peace and human rights in Tibet.
 - a) Six point peace plan
 - b) Four point peace plan
 - c) Five point peace plan
 - d) Two point peace plan
- iii) According to the freedom from fear understanding, the core of human security is embodied in which of the following:
 - a) The UN Charter
 - b) US Security Doctrine
 - c) Soviet Security Doctrine
 - d) International Monetary Fund

P.T.O.

- iv) UDHR stands for:
 - a) Universal Declaration of Human Rights
 - b) United Declaration of Human Rights
 - c) Universal Decrease in Human Rights
 - d) Universal Declaration of Humanity Rights
- v) What are Human Rights.
 - a) rights that belong to an individual or group of individuals simply for being human
 - b) are moral principles or norms formed for all human beings
 - c) are often described as Fundamental Rights
 - d) All of the above

Q2) Write the answers in 100 words (any three) [12]

- a) State the Charter of Indian Rights
- b) Explain the concept of Sarvodaya.
- c) Explain the Fundamental rights.
- d) Explain the role of Maharashtra State Women's Commission.
- e) Explain the National Commission for the Protection of Child Rights.

Q3) Write the answers in 200 words (any one) [8]

- a) Explain the role of the National Commission for Scheduled Castes and scheduled Tribes.
- b) Explain the role of the National Human Rights Commission.

PE1761

T.Y.B.A.

[एकूण गुण : 25

3

- iv) यु.डी.एच.आर.चे पूर्ण रूप कोणते?
- अ) मानवी हक्कांची सार्वत्रिक घोषणा
 - ब) मानवी हक्कांची संयुक्त घोषणा
 - क) मानवी हक्कांमध्ये सार्वत्रिक घट
 - ड) मानवतेच्या हक्कांची सार्वत्रिक घोषणा
- v) मानवी हक्क काय आहेत?
- अ) व्यक्ति किंवा व्यक्तींच्या समुहाशी संबंधित असलेले अधिकार फक्त मानव म्हणून
 - ब) नैतिक तत्त्वे किंवा सर्व मानवांसाठी तयार केलेले नियम आहेत
 - क) अनेकदा मूलभूत हक्क म्हणून वर्णन केले जाते
 - ड) वरील सर्व

प्र.2) 100 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणत्याही तीन)

[12]

- अ) भारतीय हक्कांची सनद सांगा.
- ब) सर्वोदयाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) मूलभूत अधिकार स्पष्ट करा.
- ड) महाराष्ट्र राज्य महिला आयोगाची भूमिका स्पष्ट करा.
- इ) राष्ट्रीय बाल हक्क संरक्षण आयोगाचे स्पष्टीकरण द्या.

प्र.3) 200 शब्दात उत्तर लिहा. (कोणतेही एक)

[8]

- अ) राष्ट्रीय अनुसूचित जाती आणि अनुसूचित जमाती आयोगाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) राष्ट्रीय मानवाधिकार आयोगाची भूमिका स्पष्ट करा.

* * *

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

PE1762

[Total No. of Pages : 1

[6537]-649

T.Y.B.A.

ENGLISH

**SEC-2D : Mastering Life Skills and Life Values
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36334)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

(UNIT-I)

Q1) Attempt any one of the following questions in about 150 words. **[10]**

- a) Describe any five significant moral and ethical values each.
- b) Write a short note on 'Nature and importance of core values in life'.

(UNIT-II)

Q2) Attempt any one of the following questions in about 150 words. **[10]**

- a) Differentiate between 'Aesthetic and Psychological Values'.
- b) What is the significance of professional values at workplace?

(UNIT-I & II)

Q3) Attempt any one of the following questions in about 50 words. **[5]**

- a) Write a short note on 'Self-Awareness and Self-Management.
- b) Explain the importance of human values.

*** * ***

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE1763

[6537]-650

T.Y.B.A.

SOCIOLOGY

**SEC-2D : Understanding and Mitigating Violence
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36375)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 200 words. (Any one)

[10]

- a) Elaborate the causes of violence in the society.
- b) Explain the major Laws for prevention the violence.

Q2) Write a short notes. (Any three).

[15]

- a) Social conflict.
- b) Black magic Act.
- c) Mahatma Gandhi Tanta Mukti Yojana.
- d) Abuse
- e) Mob lynching.

*** * ***

P.T.O.

Total No. of Questions : 2]

PE1763

[6537]-650

T.Y.B.A.

SOCIOLOGY

**SEC-2D : Understanding and Mitigating Violence
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36375)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्र.1) खालील प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक)

[10]

- अ) समाजातील हिंसेची कारणे विशद करा.
ब) हिंसा रोखण्यासाठीचे प्रमुख कायदे स्पष्ट करा.

प्र.2) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

[15]

- अ) सामाजिक संघर्ष
ब) काळी जादू कायदा
क) महात्मा गांधी तंटा मुक्ती योजना
ड) गैरवर्तन
इ) झुंड बली

* * *

Total No. of Questions : 2]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE1764

[6537]-651

T.Y.B.A.

PHILOSOPHY

**SEC-2D : Course on Yoga and Vipassana : Way of Good Life
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36425)**

Time : 2 Hours]

[Max. Marks : 25

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write a short note on any three of the following in 50 words each. **[15]**

- a) Meaning of Yoga
- b) Bhakti yoga
- c) Buddha's concept of 'Samyak-Vacca'
- d) Health and Yoga
- e) Vipassana

Q2) Answer the following question in 200 words. (Any one) **[10]**

- a) Explain the terms 'Jnyana Yoga' and 'Bhakti Yoga' in Bhagavadgita.
- b) How can one improve his/her Vipassana, Explain.

* * *

P.T.O.

Total No. of Questions : 2]

PE1764

[6537]-651

T.Y.B.A.

PHILOSOPHY

**SEC-2D : Course on Yoga and Vipassana : Way of Good Life
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36425)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूल इंग्रजी प्रश्न पत्रिका पाहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर 50 शब्दात टीपा लिहा.

[15]

- अ) योग संकल्पनेचा अर्थ
- ब) भक्तियोग
- क) बुद्धाची 'सम्यक वाक्' संकल्पना
- ड) आरोग्य आणि योग
- इ) विपश्यना

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 200 शब्दात उत्तर लिहा.

[10]

- अ) भगवद्गीतेतील 'ज्ञानयोग' आणि 'भक्तियोग' स्पष्ट करा.
- ब) एखादी व्यक्ति त्याची/तिची विपश्यना कशी सुधारू शकते? स्पष्ट करा.

* * *

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE-1765

[Total No. of Pages : 2

[6537]-653

T.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

CC-1F : गजल विधा और पत्राचार

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36093)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

पाठ्यपुस्तक : साये में धूप-संपा. दुष्यन्त कुमार

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[14]

- अ) गजल की परिभाषा देते हुए गजल के स्वरूप को स्पष्ट कीजिए।
- ब) दुष्यन्त कुमार का साहित्यिक परिचय दीजिए।
- क) 'कहाँ तो तय था चिरागाँ हरेक घर के लिए' गजल के माध्यम से कवि क्या कहना चाहते हैं?
- ड) 'चांदनी छत पे चल रही होगी' गजल का उद्देश्य लिखिए।

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[14]

- अ) दुष्यन्त कुमार की गजलों में सामाजिक परिवेश का चित्रण किस प्रकार हुआ है? स्पष्ट कीजिए।
- ब) दुष्यन्त कुमार की गजलों में वेदना और निराशा का चित्रण किस प्रकार हुआ है?
- क) 'हो गई है परि पर्वत सी गजल' का आशय अपने शब्दों में लिखिए।
- ड) 'अब किसी को भी नजर आती नहीं कोई दरार' ऐसा कवि क्यों कहते हैं?

P.T.O.

प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए । [14]

- अ) हिंदी गजल का स्वरूप
- ब) गजल का विषय
- क) गजल का शिल्प विधान
- ड) गजल शब्द के विविध अर्थ

प्रश्न 4) अ) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए । [7]

- i) “यहाँ दरख्तों के साये में धूप लगती है,
चलो यहाँ से चलें और उम्र भर के लिए ।”
- ii) “अब तो इस तालाब का पानी बदल दो,
ये कँवाल के फूल कुम्हलाने लगे हैं ।”

ब) निम्नलिखित में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए । [7]

- i) “आज यह दीवार परदों की तरह हिलने लगी,
शर्त लेकिन थी कि ये बुनियाद हिलनी चाहिए ।”
- ii) “एक दरिया है यहाँ पर दूर तक फैला हुआ,
आज अपने बाजुओं को देख पतवारें न देख ।”

प्रश्न 5) निम्नलिखित में से किन्हीं दो विषय पर पत्र लेखन का नमूना तैयार कीजिए । [14]

- अ) भारत सरकार के स्वास्थ्य मंत्रालय द्वारा ‘मलेरिया संक्रमण’ के संबंध में रणवीर सिंह, उपसचिव, भारत सरकार, नई दिल्ली, सभी राज्य सरकारों को एक परिपत्र भेजता है । परिपत्र का नमूना तैयार कीजिए ।
- ब) भारतीय जीवन बीमा निगम के निदेशक देश के विभिन्न राज्यों के स्थित अपने कर्मचारियों को कार्यालय में ठीक समय पर उपस्थित रहने हेतु परिपत्र का नमूना तैयार कीजिए ।
- क) भारत सरकार खाद्य मंत्रालय के उपसचिव श्री. ओंकार, महाराष्ट्र के बाढ़ पीड़ित लोगों को अन्न सामग्री पहुँचाने के संदर्भ में महाराष्ट्र सरकार को पत्र भेजते हैं । सरकारी पत्र का नमूना तैयार कीजिए ।
- ड) डॉ. गोपाल भारद्वाज, चीफ कमीशनर, मानव संसाधन विकास मंत्रालय, नई दिल्ली, विश्वविद्यालयों के कुलपतियों को ‘राष्ट्रीय सेवा योजना’ दिन मनाने हेतु परिपत्र जारी करता है । परिपत्र का नमूना तैयार कीजिए ।

[6537]-654

T.Y. B.A.

HINDI (हिंदी)

CC-1F : प्रयोजनमूलक हिंदी : माध्यम लेखन
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36094)

समय : 2½ घंटे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

प्रश्न 1) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[14]

- अ) जनसंचार माध्यम की अवधारणा स्पष्ट कीजिए।
- ब) प्रयोजनमूलक हिंदी का स्वरूप लिखिए।
- क) दृश्य माध्यम के लिए समाचार लेखन कैसे किया जाता है?
- ड) श्रव्य माध्यम से क्या तात्पर्य है?

प्रश्न 2) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[14]

- अ) प्रतिवेदन की विविध परिभाषाएँ लिखिए।
- ब) प्रतिवेदन के प्रारूप और शीर्षक को किस प्रकार निर्धारित किया जाता है?
- क) प्रतिवेदन में सामग्री संकलन कैसे किया जाता है?
- ड) पृष्ठसज्जा से क्या तात्पर्य है?

प्रश्न 3) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए :

[14]

- अ) संचार क्रांति क्या है? स्पष्ट कीजिए।
- ब) सूचना प्रौद्योगिकी को विस्तार से समझाइए।
- क) ई - कॅश से होनेवाले लाभ - हानि स्पष्ट कीजिए।
- ड) डिजिटल हस्ताक्षर से क्या तात्पर्य है?

P.T.O.

प्रश्न 4) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन पर टिप्पणियाँ लिखिए ।

[21]

- अ) दृश्य माध्यम में प्रयुक्त भाषा
- ब) श्रव्य माध्यम में प्रयुक्त भाषा
- क) प्रतिवेदन का स्वरूप
- ड) प्रतिवेदन का कलापक्ष एवं मुद्रण
- इ) ई – संसाधनों की सीमाएँ
- फ) सायबर शिक्षा

प्रश्न 5) निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए ।

[7]

- अ) जनसंचार माध्यम के प्रकार लिखिए ।
- ब) पृष्ठ सज्जा के विविध अंग स्पष्ट कीजिए ।
- क) विभिन्न क्षेत्रों में सूचना प्रौद्योगिकी की उपादेयता क्या है?

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE1767

[Total No. of Pages :2

[6537]-655

T.Y.B.A.

PERSIAN

CC-1E : Poetry, Poetic Terms and Figures of Speech
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36103)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write a short note on any three of the following poetic terms: [12]

حمد، رباعی، غزل، نعت، قصیدہ

Q2) Define and illustrate any five of the following: [10]

(1) تشبیہ	(2) ایہام	(3) سوال و جواب	(4) علم بیان
(5) علم بدیع	(6) تضمین	(7) تلمیح	(8) تجاهل العارف

Q3) Write the summery of any two of the following poems: [12]

شاهین و ماہی، درستایش خرد، دین و وطن، کبر و ناز

Q4) Discuss the life and literary works of any two of the following poets:[16]

ناصر خسرو، علامہ اقبال، ابراہیم پور داؤد، فردوسی

P.T.O.

Q5) a) Translate or explain any seven of the following couplets: [14]

خورشید بدامانم انجم به گریبانم	درمن نگری هیچم در خودنگری جانم
در جهان واجب به ما علم است علم	مرد و زن را رهنما علم است علم
آنچه پیغمبر بما واجب نمود	آشکار و برملا علم است علم
شما دل به فرمان یزدان پاک	بدارید و از ما مدارید پاک
خرد دست گیر دبه هر دو سرای	خرد رهنمای و خرد ره گشای
عمر به خشنودی دلها گذار	تا ز تو خوشنود بود کردگار
هنر آموز کز هنر مندی	در گشائی کنی نه در بندی
بسوزند چوب در ختان بی بر	سزا خود همین است مربی بری را
انسان و جهان او از نقش و نگار من	خون جگر مردان، سامان بهار من
ای کر مک شب تاب سراپای تو نور است	پرواز تو یک سلسله غیب و حضور است
تو جوان خام سوزی، سخنم تمام سوزی	غزلی که می سرایم به تو سام گار بادا
من میروم که در خور این دودمان نیم	تو خویش راز مهر در خشان نگاه دار

b) Translate the following English passage in to your own language:

[6]

Meeting new people and dealing with unfamiliar situations helps children develop social skills. They'll learn how to interact with people of different ages, backgrounds, and cultures. In some cases, they get to learn new languages. They'll also learn how to compromise and work as a team. Studies show that children who travel frequently have higher grades and test scores than those who don't. They're also more likely to enroll in college and graduate. Travel enables children to learn new things and think critically about the world around them.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1768

[Total No. of Pages : 2

[6537]-656

T.Y.B.A.

SANSKRIT (संस्कृत)

SEC-1D : Kavi - Bhartruharivirachitam - Nitiśhatakam

(कविभर्तृहरिविरचितं नीतिशतकम्)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36113) (General Paper - III)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

All questions are compulsory.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

Figures to the right indicate full marks.

Q1) Translate in to English or Marathi (Any three)

[15]

इंग्रजी व मराठीत भाषांतर करा. (कोणतेही तीन)

- i) अकरूणत्वमकारमविग्रहः परधने परयोषिति च स्पृहा।
स्वजनबन्धुजनेष्वसहिष्णुता प्रकृतिसिद्धमिदं हि दुरात्मनाम्।
- ii) लाङ्गूलचालनमधश्चरणावपातं भूमौ निपत्य वदनोदरदर्शनञ्च।
श्चा पिण्डस्य कुरूते गजपुङ्गवस्तु धीरं विलोकयति चाटुशतैश्च भुङ्क्तै।
- iii) आज्ञा कीर्तिः पालनं ब्राह्मणानां दानं भोगो मित्रसंरक्षणञ्च।
येषामेते षड्गुणा न प्रवृत्ताः कोऽर्थस्तेषां पार्थिवोपाश्रयेण॥
- iv) भवन्ति नम्रास्तरवः फलोद्गमैः नवाम्बुभिर्भूमिविलम्बिनो घनाः।
अनुद्धताः सत्पुरुषाः समृद्धिभिः स्वभाव एवैष परोपकारिणाम्।

Q2) a) Reference to the context (any two)

[10]

संसर्ग स्पष्टीकरण करा. (कोणतेही दोन)

- i) ज्ञानलवदुर्विदग्धं ब्रह्माऽपि नरं न रञ्जयति॥
- ii) विशेषतः सर्वविदां समाजे विभूषणं मौनमपण्डितानाम्॥
- iii) विद्या राजसु पूज्यते न तु धनं विद्याविहीनः पशुः।

P.T.O.

- b) रिक्तस्थानानि पूरयत (कान्यपि पञ्च) [5]
- i) स्वानुभूत्येकमानाय नमः शान्ताय।
 - ii) यद्भर्तुरेव हितमिच्छति तत्।
 - iii) नृपनीतिरनेकरूपा।
 - iv) सर्वे गुणाः आश्रयन्ते।
 - v) कथया किं न करोति पुंसाम्।
 - vi) भूषणम्।
 - vii) च महाशैलशिलासंघातकर्कशम्।
 - viii) जयन्ति ते सुकृतिनो रससिद्धाः।

- Q3) a) उचितं युग्मं विचिनुत (कान्यपि पञ्च) [5]
i) दानेन शोभते	a) दिवसधूसरो
ii) शशी	b) परिग्रहफल्गुताम्
iii) ब्रह्मा न रञ्जयति	c) सिकतासु
iv) लभेत तैलं	d) गजपुङ्गवः
v) किञ्चिज्ज्ञः	e) पाणिः
vi) क्षुद्रः न गणयति	f) गज इव मदान्धः
vii) चाटुशतैश्च भुङ्क्ते	g) ज्ञानलवदुर्विदग्धं

- b) Write an essay on 'सुजनपद्धतिः' [15]
'सुजनपद्धतिः' यावर निबन्ध लिहा.

OR/किंवा

Write an essay on 'अर्थपद्धतिः'
'अर्थपद्धतिः' यावर निबन्ध लिहा

- Q4) Write notes (any two) [20]
टीपा लिहा. (कोणत्याही दोन)
- i) धैर्यपद्धतिः
 - ii) विद्वत्पद्धतिः
 - iii) दैवपद्धतिः

Total No. of Questions : 3]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 1

PE1769

[6537]-657

T.Y.B.A.

ARABIC

CC-1F : Classical Poetry & Grammar
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36141)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all questions.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on any two eminent poets in English/Urdu/Marathi of the following: [30]

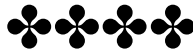
- (1) عَائِشَةُ تَيْمُورِيَّة
- (2) البشار بن برد.
- (3) أَبُو الْعَتَا هَيْيَّة

Q2) Translate and Explain following Poem in English/Urdu/Marathi: [20]

وَقُمْ لِلْمَعَالِي وَالْعَوَالِي وَشَمِّرْ	(1) إِذَا نَامَ غُرْفِي دُجِّي اللَّيْلِ فَاسْهَرِ
عَلَيْهِ وَإِنْ لَمْ تُبْصِرِ النَّجْحَ فَاصْبِرْ	(2) وَسَارِعْ إِلَى مَارُمْتَ مَا دُمْتَ قَادِرًا
تَجِدْ مَا دِحَا أَوْ تُخْطِئِ الرَّأْيَ تُعْذِرْ	(3) وَأَكْثِرْ مِنَ الشُّورَى فَإِنَّكَ إِنْ تُصِبْ
تُصَدِّقْ وَلَا تَرْكُنْ إِلَى قَوْلِ مُفْتِرٍ	(4) وَعَوْدَ مَقَالِ الصِّدْقِ نَفْسِكَ وَارْضَهُ
فَلَسْتُ عَلَى هَذَا الْوَرَى بِمُسَيِّطِرٍ	(5) وَلَا تَقْفُ رَلَاتِ الْعِبَادِ تُعْذُّهَا
مِنْهُ إِلَّا جَلًّا لَأَوْجِهِ الصَّدَقَاتِ	(6) وَإِذَا تَسَعَّتْ بِرِيقِ رَبِّكَ فَاجْعَلَنَّ
بِقَضَاءِ مَا طَلَبُوا مِنْ أَحَا جَاتِ	(7) وَارْعَ الْجَوَارَ لِأَهْلِهِ مُتَبَرِّعًا

Q3) Define and illustrate any two of the following Grammatical terms. [20]

- (1) التَّشْبِيْه
- (2) حُرُوفُ الْمُشَبَّه بِالْفِعْلِ
- (3) الاقتباس

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE1770

[6537]-658

T.Y.B.A.

ECONOMICS

CC - 1F : Indian Economic Development - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36153) (General Paper - III)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidate:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*

Q1) Answer the following questions in 20 words each. (Any eight)

[16]

- a) What is Environment?
- b) What is meant by economic planning?
- c) Who is the chairperson of NITI Aayog?
- d) State the two negative effect of Global Warming.
- e) NITI Aayog was established in which year?
- f) State two characteristics of planned Economy.
- g) Write the two objectives of Economic Planning.
- h) State the two measures for Sustainable Development.
- i) What is meant by sustainable Development.
- j) What is a Planned Economy.

P.T.O.

Q2) Answer the following questions in 50 words. (Any four) [16]

- a) State in brief the National Environment Policy - 2006.
- b) Explain the concept of Environment.
- c) Explain the need of Economic Planning.
- d) Explain the role of NITI Aayog.
- e) State the features of Economic Planning.
- f) State any four measures to preventable Global Warming.

Q3) Answer the following questions in 100 words. (Any three) [18]

- a) State the causes of Global Warming.
- b) Explain the structure of NITI Aayog.
- c) Explain the National Environment conservation strategy - 1992.
- d) Explain the basic elements of successful planning.

Q4) Answer the following questions in 200 words. (Any two) [20]

- a) What is Economic Planning? Explain the objectives of Economic Planning.
- b) State the effects of Global Warming.
- c) Explain the difference between Planning Commission and NITI Aayog.

Total No. of Questions : 4]

PE1770

[6537]-658

T.Y.B.A.

ECONOMICS

CC - 1F : Indian Economic Development - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36153) (General Paper - III)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) पुढील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) पर्यावरण म्हणजे काय?
- ब) आर्थिक नियोजन म्हणजे काय?
- क) नीति आयोगाचे अध्यक्ष कोण असतात?
- ड) जागतिक तापमान वाढीचे दोन दुष्परिणाम सांगा.
- इ) नीति आयोगाची स्थापना कोणत्या वर्षी झाली?
- फ) नियोजित अर्थव्यवस्थेची दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- य) आर्थिक नियोजनाची दोन उद्दिष्ट्ये लिहा.
- र) शाश्वत विकासाचे दोन उपाय सांगा.
- ल) शाश्वत विकास म्हणजे काय?
- व) नियोजित अर्थव्यवस्था म्हणजे काय?

प्र.2) पुढील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) राष्ट्रीय पर्यावरण धोरण 2006 - थोडक्यात सांगा.
- ब) पर्यावरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) आर्थिक नियोजनाची गरज स्पष्ट करा.
- ड) नीति आयोगाची भूमिका स्पष्ट करा.
- इ) आर्थिक नियोजनाची वैशिष्ट्ये सांगा.
- फ) जागतिक तापमान वाढ रोखण्यासाठी चार उपाय सांगा.

प्र.3) पुढील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) जागतिक तापमान वाढीची कारणे स्पष्ट करा.
- ब) नीति आयोगाची रचना स्पष्ट करा.
- क) राष्ट्रीय पर्यावरण संवर्धन व्यूह रचना - 1992 थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) यशस्वी नियोजनाचे आधारभूत घटक स्पष्ट करा.

प्र.4) पुढील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) आर्थिक नियोजन म्हणजे काय? आर्थिक नियोजनाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- ब) जागतिक तापमान वाढीचे परिणाम सांगा.
- क) नीति आयोग आणि नियोजन आयोग यातील फरक स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE1771

[6537]-659

T.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE

**CC - 1F : Modern Political Analysis
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36163)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any 8 of the following. (20 words)

[16]

- a) State any two mediums of Political Communications.
- b) Who wrote the book 'Politics Among the Nations'.
- c) What is meant by authority?
- d) Who wrote the book 'Management Revolution'?
- e) What is Political Socializations?
- f) Which is the best form of government according to Aristotle?
- g) State any two ways of Political Participation in a democratic system.
- h) Which strata of Political Society did Robert Dahl.
- i) What is Power?
- j) Who wrote the book 'The Power Elite'?

P.T.O.

Q2) Write any 4 short notes (50 words each)

[16]

- a) Level of Elite.
- b) Power and Authority.
- c) Interest Groups.
- d) Legal - Discretionary Supremacy.
- e) Getano Mosca.
- f) Carl Dwight.

Q3) Answer any 3 of the following (100 words each)

[18]

- a) Explain the Elitetheory of James Burnham.
- b) Explain the meaning of Political Participation.
- c) Explain the causes of depression in Political Participation?
- d) Discuss the Political media.

Q4) Answer any two of the following questions (200 words)

[20]

- a) Discuss the origins of Political Power.
- b) Evaluation the theory of Political elites.
- c) Explain the levels of Political Participation.

Total No. of Questions : 4]

PE1771

[6537]-659

T.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE

**CC - 1F : Modern Political Analysis
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36163)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दात)

[16]

- अ) राजकीय संसूचनांची दोन माध्यमे सांगा.
- ब) 'Politics Among the Nations' हा ग्रंथ कोणी लिहीला ?
- क) अधिसत्ता म्हणजे काय ?
- ड) 'व्यवस्थापकीय क्रांती' हा ग्रंथ कोणी लिहीला ?
- इ) राजकीय सामाजिकीकरण म्हणजे काय ?
- फ) ऑरिस्टॉटलने शासनसंस्थेचा कोणता प्रकार योग्य मानला ?
- य) लोकशाही व्यवस्थेतील राजकीय सहभागाचे कोणतेही दोन मार्ग सांगा ?
- र) रॉबर्ट डहलने राजकीय समाजाचे कोणते स्तर सांगितले ?
- ल) सत्ता म्हणजे काय ?
- व) 'सत्ता अभिजन' हा ग्रंथ कोणी लिहीला ?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (50 शब्दांत)

[16]

- अ) अभिजनांचे स्तर
- ब) सत्ता आणि अधिसत्ता
- क) हितसंबंधी गट
- ड) विधी-विवेकजन्य अधिसत्ता
- इ) गेटनो मोस्का
- फ) कार्ल ड्वाईश

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दांत)

[18]

- अ) 'जेम्स बर्नहॅम' याचा अभिजन सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ब) राजकीय सहभाग याचा अर्थ विशद करा.
- क) राजकीय सहभागाच्या उदासीनतेचे कारणे स्पष्ट करा.
- ड) राजकीय संसूचन माध्यमांची चर्चा करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दांत)

[20]

- अ) राजकीय सत्तेच्या उगमस्थानांची चर्चा करा.
- ब) राजकीय अभिजन सिद्धांताचे मूल्यमापन करा.
- क) राजकीय सहभागाचे स्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1772

[Total No. of Pages : 4

[6537]-660

T.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE

**CC - 1F : Local Self Government in Maharashtra
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36164)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidate:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any eight of the following (in 20 words)

[16]

- a) How many municipal council in Maharashtra.
- b) When did 74th constitutional Amendment in Indian Counstitution.
- c) How many years tenues of Mayer.
- d) Explain the any two functions of Municipal Corporation.
- e) When was established state finance commission in Maharashtra.
- f) How many cantonment Boards in Maharashtra.
- g) Who's control on urban Local self Government.
- h) State the two economic sources of Municipal Corporation.
- i) When was established State Election Commission in Maharashtra.
- j) Explain the two functions of commissioner of Municipal Corporation.

P.T.O.

Q2) Write any four short notes (50 words each)

[16]

- a) District collector.
- b) Mayor.
- c) Article - 243.
- d) State Election commission.
- e) Chief officer.
- f) Nagar Panchayat.

Q3) Answer any three of the following (100 words each)

[18]

- a) Explain the challenges before urban local self Govt. in Maharashtra.
- b) Explain the main functions of state election commission.
- c) Explain the composition of Municipal corporation.
- d) Explain the main functions of president of municipal council.

Q4) Answer any two of the following questions (in 200 words)

[20]

- a) Explain the limitations of urban local self government.
- b) Explain the role and functions of state finance commission.
- c) Explain the role and functions of Nagar Panchayat.

Total No. of Questions : 4]

PE1772

[6537]-660

T.Y.B.A.

POLITICAL SCIENCE

**CC - 1F : Local Self Government in Maharashtra
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36164)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूल इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दात)

[16]

- अ) महाराष्ट्रामध्ये एकूण किती नगरपरिषदा आहेत?
- ब) 74 वी घटनादुरुस्ती केंव्हा झाली?
- क) महापौर पदाचा कार्यकाळ किती वर्षांचा असतो?
- ड) नगरपरिषदेची कोणतेही दोन कार्ये सांगा.
- इ) महाराष्ट्र वित्त आयोगाची स्थापना केंव्हा झाली?
- फ) महाराष्ट्रात एकूण किती कटक मंडळे आहे?
- य) शहरी स्थानिक स्वराज्य संस्थावर कोणाचे नियंत्रण असते?
- र) महानगरपालिकेच्या आर्थिक उत्पादनाची दोन साधने सांगा.
- ल) महाराष्ट्र राज्य निवडणूक आयोगाची स्थापना केंव्हा झाली?
- व) महानगरपालिका आयुक्तांची दोन कार्ये स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा. (50 शब्दांत)

[16]

- अ) जिल्हाधिकारी
- ब) महापौर
- क) कलम - 243
- ड) राज्य निवडणूक आयोग
- इ) मुख्याधिकारी
- फ) नगर पंचायत

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दांत)

[18]

- अ) शहरी स्थानिक स्वराज्य संस्थेपुढील आव्हाने स्पष्ट करा.
- ब) राज्य निवडणूक आयोगाची मुख्य कार्ये स्पष्ट करा.
- क) महानगरपालिकेची रचना स्पष्ट करा.
- ड) नगराध्यक्षाची मुख्य कार्ये स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दांत)

[20]

- अ) शहरी स्थानिक स्वराज्य संस्थेच्या मर्यादा स्पष्ट करा.
- ब) राज्य वित्त आयोगाचे अधिकार व कार्ये स्पष्ट करा.
- क) नगर पंचायतीची रचना व कार्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE1773

[6537]-661

T.Y.B.A.

HISTORY

CC-1F : India After Independence (1947-1991)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36174)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words (Any1) **[15]**

- a) Discuss how the princely states of Kashmir and Junagadh got integrated into India

OR

- b) Write in detail about the Non- Aligned movement. Include the following points in your answer :
 - i) History
 - ii) Organization
 - iii) Ideology
 - iv) Activities

Q2) Answer the following question in 300 words (Any1)

- a) Explain the nature, background and impact of the Emergency. **[15]**

OR

- b) Briefly discuss the salient features of the Hindu Code Bill.

Q3) Answer the following questions in 200 words (Any 2) **[20]**

- a) Write a note on the Samyukt Maharashtra movement
- b) State the process of the integration of the portuguese colonies
- c) Briefly explain about the Indo - SriLanka relations.
- d) Write a note on Privatization.

Q4) Short Notes (Any 4) **[20]**

- a) ISRO
- b) Indo - Pak war of 1948
- c) Concept of Five year plans
- d) Liberation of Goa
- e) Nationalization of banks
- f) Panchsheel

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE1773

[6537]-661

T.Y.B.A.

HISTORY

CC-1F : India After Independence (1947-1991)

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36174)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [15]

- अ) काश्मीर व जुनागढ ही संस्थाने भारतात कशाप्रकारे सामील झाली याची चर्चा करा.
किंवा
ब) खालील मुद्यांच्या आधारे अलिप्ततावादी चळवळ स्पष्ट करा.
i) इतिहास
ii) संघटना
iii) विचारधारा
iv) उपक्रम (कार्यप्रणाली)

प्र.2) खालील प्रश्नांची 300 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणताही एक) [15]

- अ) आणीबाणीचे स्वरूप, पार्श्वभूमी व परिणाम सांगा.
किंवा
ब) हिंदू कोड बीलाची ठळक वैशिष्ट्ये सांगा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दांत उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) संयुक्त महाराष्ट्र चळवळीवर टीप लिहा.
ब) पोर्तुगीज वसाहतींच्या भारतात शामिलीकरणाची प्रक्रिया सांगा.
क) भारत-श्रीलंका संबंध स्पष्ट करा.
ड) खासगीकरणावर टीप लिहा.

प्र.4) थोडक्यात टीप लिहा. (कोणतेही चार) [20]

- अ) इस्त्रो (ISRO)
ब) 1948 चे भारत-पाक युद्ध
क) पंचवार्षिक योजना-संकल्पना
ड) गोवा मुक्ती संग्राम
इ) बँकांचे राष्ट्रीयीकरण
फ) पंचशील

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1774

[Total No. of Pages : 2

[6537]-662

T.Y.B.A.

ANTHROPOLOGY

CC-1F : Movements and Social Reforms in Maharashtra
(2019 CBCS Pattern) (Semester - VI) (36193)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Write short notes on any three of the following [15]

- a) Protest movement
- b) Dalit Panthar
- c) Savitribai Phule- Educational Contribution
- d) Rajashi Shahu Maharaj- Social Reform movement
- e) V.D. Savarkar- Political movement.

Q2) Answer any three of the following in 50 words each [15]

- a) Write in brief the role of social Reformist
- b) Explain the contribution of Lokmanya Tilak in political movement.
- c) Describe in brief Baba Adhav's Ek Gaon - Ek Panvatha movement
- d) What is Research Design?
- e) Explain the Ethnic movement as a political movement.

Q3) Answer any two of the following in 200 words each [20]

- a) Explain the contribution of G.G. Agarkar in social Reform movement.
- b) Describe the work of Godatai Parulekar for warli tribes.
- c) Write about Karmaveer Bhaurao Patil's work in Educational movement
- d) Explain the contribution of scheduled castes and women in political movement.

Q4) Answer any one of the following question in 300 words [20]

- a) Describe the social work of Mahatma Phule and Dr. Babasaheb Ambedkar.
- b) Elaborate the contribution of Maharshi Karve in Educational movement.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE1774

[6537]-662

T.Y.B.A.

ANTHROPOLOGY

CC-1F : Movements and Social Reforms in Maharashtra
(2019 CBCS Pattern) (Semester - VI) (36193)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) प्रतिकार चळवळ
- ब) दलित पँथर
- क) सावित्रीबाई फुले - शैक्षणिक योगदान
- ड) राजर्षी शाहु महाराज - सामाजिक सुधारणा चळवळ
- इ) वि.दा. सावरकर - राजकीय चळवळ

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) सामाजिक सुधारकांची भूमिका थोडक्यात लिहा.
- ब) लोकमान्य टिळकांचे राजकीय चळवळीतील योगदान स्पष्ट करा.
- क) एक गाव - एक पाणवठा - बाबा आढाव यांच्या चळवळीचे थोडक्यात वर्णन करा.
- ड) रिसर्च डिझाइन म्हणजे काय?
- इ) वांशिक चळवळ एक राजकीय चळवळ म्हणून स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) गो. ग. आगरकर यांचे सामाजिक सुधारणा चळवळीतील योगदान स्पष्ट करा.
- ब) गोदाताई परूळेकरांचे वारली जमातीसाठीचे कार्य वर्णन करा.
- क) कर्मवीर भाऊराव पाटील यांच्या शैक्षणिक चळवळीतील कार्याची माहिती लिहा.
- ड) राजकीय चळवळीतील अनुसूचित जाती आणि स्त्रियांचे असणारे योगदान स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) महात्मा फुले व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या सामाजिक कार्यांचे सविस्तर वर्णन करा.
- ब) महर्षी कर्वे यांचे शैक्षणिक चळवळीतील योगदान विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE1775

[6537]-663

T.Y.B.A

GEOGRAPHY

**CC- 1F GG 310 (B) : Geography of Disaster Management - II
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36204)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencils is allowed.*

Q1) Write answer the following questions in about 20 words (any-8). [16]

- a) Give types of earthquake waves.
- b) Define desertification.
- c) Write any two effects of soil degradation.
- d) Write any two effects of hailstrom disaster.
- e) What is Global warming?
- f) What is Tsunami?
- g) Define Deforestation.
- h) Write any two reasons of Marine pollution.
- i) What is Nuclear Disaster?
- j) What is acid rain?

Q2) Write short notes in about 50 words each (any three) [18]

- a) Effects of forest fire.
- b) Causes of soil erosion.
- c) Cloudburst.
- d) Ozone depletion.

P.T.O.

Q3) Write the answer of questions in 100 words (any two).

[16]

- a) Explain causes of Global warming.
- b) Explain Man-Made causes of landslide.
- c) Describe causes of earthquake.

Q4) Write the answer of questions in 300 words (any one).

[20]

- a) Describe causes and effects of Tsunami disaster.
- b) Explain the causes, effects and management of desertification.

Total No. of Questions : 4]

PE1775

[6537]-663

T.Y.B.A

GEOGRAPHY

CC- 1F GG 310 (B) : Geography of Disaster Management - II
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36204)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) भूकंप लहरीचे प्रकार लिहा.
- ब) वाळवंटीकरणाची व्याख्या लिहा.
- क) मृदा ज्हासाचे कोणतीही दोन परिणाम लिहा?
- ड) गारपीट आपत्तीचे कोणतेही दोन परिणाम लिहा?
- इ) जागतिक तापमान वाढ म्हणजे काय?
- फ) त्सुनामी म्हणजे काय?
- य) निर्वर्णीकरणाची व्याख्या लिहा.
- र) सागरी प्रदूषणाची कोणतेही दोन कारणे लिहा?
- ल) आण्विक आपत्ती म्हणजे काय?
- व) आम्ल पर्जन्य म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) वन आगीचे परिणाम
- ब) मृदा धुपेची कारणे लिहा.
- क) ढगफुटी
- ड) ओझोन क्षय

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) जागतिक तापमान वाढीची कारणे स्पष्ट करा.
- ब) भूमिपात आपत्तीची मानव-निर्मित कारणे स्पष्ट करा.
- क) भूकंपाची कारणे स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) त्सुनामी आपत्तीची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
- ब) वाळवंटीकरणाची कारणे, परिणाम व व्यवस्थापन स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1776

[Total No. of Pages : 4

[6537]-664

T.Y.B.A.

GEOGRAPHY

CC- 1F GG-310 (B) : Geography of Tourism - II
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36205)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencils is allowed.*

Q1) Write the answer of the questions about 20 words each. (Any Eight) **[16]**

- a) Define Hotel.
- b) What is Inn?
- c) What is caravan?
- d) Write any two economic impact of tourism.
- e) Write any two traditional arts of India.
- f) Write any two functions of World Tourism Organization.
- g) Which day is celebrated as a World Tourism Day?
- h) Write any two attractions of Manali.
- i) Write any two attractions of Taj Mahal.
- j) Name any two World Heritage site of India.

P.T.O.

Q2) Write the answer of the questions about 50 words each. (Any three) **[18]**

- a) Youth Hostel.
- b) Tourism and Air pollution.
- c) Indian Tourism Development Corporation.
- d) Melghat wildlife sanctuary.

Q3) Write the answer of the questions about 150 words each. (Any two) **[16]**

- a) Write detail information about 'Rest House'.
- b) Write in detail the impact of tourism on plants.
- c) Describe the role of Maharashtra Tourism Development Corporation in Tourism Development.

Q4) Write the answer of the question about 300 words each. (Any one) **[20]**

- a) Explain in detail the types of Hotels.
- b) Write detail account of Mahabaleshwar tourist destination.

Total No. of Questions : 4]

PE1776

[6537]-664

T.Y.B.A.

GEOGRAPHY

CC- 1F GG-310 (B) : Geography of Tourism - II
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36205)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - 4) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
 - 5) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) हॉटेलची व्याख्या लिहा.
- ब) पथिकाश्रम म्हणजे काय?
- क) कॅराव्हॅन म्हणजे काय?
- ड) पर्यटनाचे आर्थिक परिणाम लिहा.
- इ) भारतातील कोणत्याही दोन पारंपारिक कलांची नावे लिहा.
- फ) जागतिक पर्यटन संघटनेची कोणतीही दोन कामे लिहा.
- य) जागतिक पर्यटन दिन कोणत्या दिवशी साजरा केला जातो?
- र) मनाली पर्यटन स्थळाची कोणतीही दोन आकर्षणे लिहा.
- ल) ताजमहल पर्यटन स्थळाची दोन आकर्षणे लिहा.
- व) भारतातील कोणत्याही दोन जागतिक वारसा स्थळांची नावे लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) युवा वस्तीगृह
- ब) पर्यटन व हवा प्रदूषण
- क) भारतीय पर्यटन विकास महामंडळ
- ड) मेळघाट वन्यजीव अभयारण्य

प्र.3) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[16]

- अ) विश्रामगृह यावर सविस्तर माहिती लिहा.
- ब) पर्यटनाचे वनस्पतींवर होणारे परिणाम सविस्तर लिहा.
- क) महाराष्ट्र पर्यटन विकास महामंडळाची पर्यटन विकासातील भूमिका वर्णन करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही एक)

[20]

- अ) हॉटेलच्या विविध प्रकारांचे वर्णन करा.
- ब) महाबळेश्वर पर्यटन स्थळाचा सविस्तर वृत्तांत लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1777

[Total No. of Pages : 4

[6537]-665

T.Y.B.A.

**CC- 1F (G3) : PUBLIC ADMINISTRATION
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36445)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any eight questions (20 words)

[16]

- a) State the meaning of bureaucracy.
- b) What is Promotion?
- c) State the two types of Training.
- d) What is administrative accountability?
- e) Write two types of Budget.
- f) What is Spoil system?
- g) State two administrative Reforms.
- h) Write two reasons of Recruitment.
- i) State two merit of personnel Administration.
- j) Write two principles of Recruitment.

Q2) Attempt any four questions (50 words)

[16]

- a) Write the importance of Training.
- b) State the meaning of personnel Administration.
- c) Write the importance of Judicial control.
- d) Comment on Budget.
- e) State the importance of Budget on Gender.
- f) Explain importance of Bureaucracy.

P.T.O.

Q3) Attempt any three questions (100 words)

[18]

- a) Explain the of Parliamentary Budget.
- b) Explain the recruitment methods.
- c) State the objective of Training.
- d) Comment on administrative accountability.

Q4) Attempt any two questions (200 words)

[20]

- a) Explain the administrative Reforms.
- b) Discuss on budgetary process in India.
- c) Explain the Legislative control on administration.

Total No. of Questions : 4]

PE1777

[6537]-665

T.Y.B.A.

**CC- 1F (G3) : PUBLIC ADMINISTRATION
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36445)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही आठ प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (20 शब्दात)

[16]

- अ) नोकरशाहीचा अर्थ लिहा.
- ब) बढती म्हणजे काय?
- क) प्रशिक्षणाचे दोन प्रकार सांगा.
- ड) प्रशासकीय उत्तरदायित्व म्हणजे काय?
- इ) अंदाजपत्रकाचे दोन प्रकार लिहा.
- फ) लूट पद्धती म्हणजे काय?
- य) दोन प्रशासकीय सुधारणा सांगा.
- र) भरतीची दोन कारणे लिहा.
- ल) सेवक प्रशासनाचे दोन गुण सांगा.
- व) भरतीचे दोन तत्वे लिहा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (50 शब्दात)

[16]

- अ) प्रशिक्षणाचे महत्त्व लिहा.
- ब) सेवक प्रशासनाचा अर्थ सांगा.
- क) न्यायीक नियंत्रणाचे महत्त्व लिहा.
- ड) अंदाजपत्रकावर भाष्य करा.
- इ) लिंग आधारित अंदाज पत्रकाचे महत्त्व सांगा.
- फ) नोकरशाहीचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (100 शब्दात)

[18]

- अ) संसदीय अंदाजपत्रक स्पष्ट करा.
- ब) भारतीच्या पद्धती स्पष्ट करा.
- क) प्रशिक्षणाचे उद्देश सांगा.
- ड) प्रशासकीय उत्तर दायित्वावर भाष्य करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. (200 शब्दात)

[20]

- अ) प्रशासकीय सुधारणा स्पष्ट करा.
- ब) भारतातील अंदाजपत्रकीय प्रक्रियावर चर्चा करा.
- क) प्रशासनावरील कायदेमंडळाचे नियंत्रण स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1778

[Total No. of Pages : 4

[6537]-666

T.Y.B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

CC- 1F : Local Self Government in India

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36446)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Solve any eight questions (20 words)

[16]

- a) Who are the members of Gram Sabha?
- b) When was the 73rd amendment?
- c) State the source of income of Gram Panchayat.
- d) What are the three types of panchayat Raj?
- e) State two functions of BDO.
- f) Define the concept of Democratic decentralization.
- g) How many subjects are their in 12th sheduld?
- h) Who elects the District collectors?
- i) Who suggested two tier system of Panchayat Raj?
- j) State two functions of state finance commission.

Q2) Solve any four questions (50 words)

[16]

- a) Gram sevak
- b) Composition of Zilla Parishad.
- c) Democratization and Panchayat Raj.
- d) Empowerment of weaker sections.
- e) Chief Executive Officer.
- f) Panchayat Raj and Women's Reservation.

P.T.O.

Q3) Solve any three questions (100 words)

[18]

- a) Panchayat Raj institutions have played an important role in rural development? Discuss.
- b) Explain control over rural local bodies.
- c) Explain the powers and functions of District Collectors.
- d) Explain the problems facing the Panchayat Raj.

Q4) Solve any two questions (500 words)

[20]

- a) Do you agree with the statement that the 73rd Amendment empowered the Local bodies?
- b) Explain the functioning of the panchayat samiti as a link between the zilla parishad and the Gram Panchayat.
- c) State the features of the 74th Amendment.

Total No. of Questions : 4]

PE1778

[6537]-666

T.Y.B.A.

PUBLIC ADMINISTRATION

CC- 1F : Local Self Government in India

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36446)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुल इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) कोणतेही आठ प्रश्न सोडवा. (20 शब्दात)

[16]

- अ) ग्रामसभेचे सभासद कोण असतात?
- ब) 73 वी घटनादुरुस्ती केंव्हा झाली?
- क) ग्रामपंचायतीच्या उत्पन्नाची साधने सांगा.
- ड) पंचायत राजचे तीन स्तर कोणते?
- इ) गट विकास अधिकाऱ्याची दोन कामे सांगा.
- फ) लोकशाही विकेंद्रीकरण या संकल्पनेची व्याख्या करा.
- य) 12 व्या परिशिष्टात किती विषय आहेत?
- र) जिल्हाधिकाऱ्यांची निवड कोण करते?
- ल) पंचायत राजची द्विस्तरीय रचना कोणी सूचविली?
- व) राज्यवित्त आयोगाची दोन कामे सांगा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. (50 शब्दात)

[16]

- अ) ग्राम सेवक
- ब) जिल्हा परिषदेची रचना
- क) लोकशाहीकरण आणि पंचायत राज
- ड) दुर्बल घटकांचे सक्षमिकरण
- इ) मुख्य कार्यकारी अधिकारी
- फ) पंचायत राज आणि महिला आरक्षण

प्र.3) खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा. (100 शब्दांत)

[18]

- अ) पंचायत राज संस्थांनी ग्रामीण विकासात महत्वाची भूमिका बजावली आहे? चर्चा करा.
- ब) ग्रामीण स्थानिक स्वराज्य संस्थांवरील नियंत्रण स्पष्ट करा.
- क) जिल्हाधिकाऱ्यांचे अधिकार व कार्ये स्पष्ट करा.
- ड) पंचायत राज पुढील समस्या विषद करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. (500 शब्दांत)

[20]

- अ) 73 व्या घटनादुरुस्तीने स्थानिक स्वराज्य संस्थाना बळकटी प्राप्त झाली. या विधानाशी आपण सहमत आहात का? चर्चा करा.
- ब) जिल्हा परिषद व ग्रामपंचायत यांना जोडणारा दुवा म्हणून पंचायत समितीच्या कार्याचे परिक्षण करा.
- क) 74 व्या घटनादुरुस्तीची वैशिष्ट्ये सांगा.

* * *

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1779

[Total No. of Pages : 2

[6537]-667

T.Y.B.A.

PSYCHOLOGY

SEC - 1D : Applied Psychology

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36223)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidate:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the following questions in 100 words each (any four) **[20]**

- a) Explain the nature of 'Psychology of corruption'.
- b) Describe the educational issues of 'Mentally challenged students'.
- c) Discuss the Physical and psychological changes in Adolescence.
- d) Describe the problems in higher education.
- e) Provide information about DSM - 5.
- f) Describe types of families.

Q2) Answer the following questions in 200 words each (any two) **[20]**

- a) Discuss the problems in marital relationship and their remedies.
- b) Provide detailed information about 'Person centered Therapy'.
- c) Define Terrorism. Discuss the reasons for individuals engagement in terrorist act.
- d) Describe the types of violence and discuss the interventions to reduce the violence.

Q3) Answer the following questions in 400 words each (any one) **[20]**

- a) Discuss various methods for effective teaching - Learning.
- b) Define Applied Psychology. Discuss in detail major fields of applied psychology.

Q4) Write short notes (Any Two) **[10]**

- a) Cyber crime.
- b) Live-in-Relationship.
- c) Educational Psychology.
- d) Nature verses Nurture.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE1779

[6537]-667

T.Y.B.A.

PSYCHOLOGY

SEC - 1D : Applied Psychology

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36223)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) भ्रष्टाचाराच्या मानसशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) मानसिकदृष्ट्या आव्हानात्मक विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक समस्या नमूद करा.
- क) किशोरावस्थेतील शारीरिक व मानसिक बदलाची चर्चा करा.
- ड) उच्च शिक्षणातील समस्या विशद करा.
- इ) DSM - 5 ची माहिती द्या.
- फ) कुटुंबाचे प्रकार विशद करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) वैवाहिक समस्या व त्यांच्या उपाययोजनांची चर्चा करा.
- ब) व्यक्ती-केंद्रित उपचार पद्धतींची सविस्तर माहिती द्या.
- क) दहशतवाद म्हणजे काय? दहशतवादी कृत्यातील व्यक्तीच्या सहभागाच्या कारणांची चर्चा करा.
- ड) हिंसेच्या प्रकाराचे वर्णन करून त्यावरील उपाययोजनांची चर्चा करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) प्रभावी अध्ययन-अध्यापन पद्धतींची चर्चा करा.
- ब) उपयोजित मानसशास्त्राची व्याख्या द्या. उपयोजित मानसशास्त्राच्या प्रमुख क्षेत्राची सविस्तर चर्चा करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर थोडक्यात टिपा लिहा. [10]

- अ) सायबर गुन्हे
- ब) विवाहविना सहजीवन (लिव्ह-इन-रिलेशनशीप)
- क) शैक्षणिक मानसशास्त्र
- ड) प्रकृती विरुद्ध संवर्धन

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1780

[Total No. of Pages : 2

[6537]-668

T.Y.B.A.

GANDHIAN THOUGHT (Gen - III)

**CC-1F : Impact of Gandhism on Further Movements and
Modern Philosophers**

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36233)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidate:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any three of the following questions in 100 words each. **[15]**

- a) Briefly elaborate the contribution of Sharad Joshi in peasant movement.
- b) Briefly discuss the contribution of Martin Luther King in anti-imperialist movement.
- c) Briefly explain the background of the Narmada Bachao Movement.
- d) Briefly elaborate the contribution of Pushpa Bhawe in women empowerment movement.
- e) Briefly explain the influence of Gandhian thought on K. J. Shah's views.

Q2) Answer any two of the following questions in 200 words each. **[20]**

- a) Explain the strengths of Gandhian movement.
- b) Discuss Gandhi's model of development.
- c) Explain the contribution of Baba Adhav in labour movement.
- d) Explain the influence of Gandhian thought on L.B. Kurkure's life.

Q3) Write short notes in 100 words each (any three) **[15]**

- a) Right to Information Act, 2005 - Anna Hazare.
- b) Ganga Bachao Movement.
- c) Chipko movement - Sunderlal Bahuguna.
- d) Morality - K. J. Shah.
- e) S.S. Barlingi's and Gandhian Thought.

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words. **[20]**

- a) Explain in detail the work of Nelson Mandela in the anti-racist movement.
- b) Explain in detail the impact of Gandhi's ideas on the life of Nagorao Kumbhar.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE1780

[6537]-668

T.Y.B.A.

GANDHIAN THOUGHT (Gen - III)

CC-1F : Impact of Gandhism on Further Movements and
Modern Philosophers

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36233)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) पुढीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. [15]

- अ) शेतकरी चळवळीतील शरद जोशी यांचे योगदान थोडक्यात विशद करा.
- ब) साम्राज्यवाद विरोधी चळवळीतील मार्टिन ल्युथर किंग यांच्या योगदानाविषयी थोडक्यात चर्चा करा.
- क) नर्मदा बचाव आंदोलनाची पार्श्वभूमी थोडक्यात विशद करा.
- ड) महिला सबलीकरण चळवळीतील पुष्पा भावे यांचे योगदान थोडक्यात विशद करा.
- इ) के. जे. शहा यांच्या विचारांवरील गांधी विचारांचा प्रभाव थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्र.2) पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. [20]

- अ) गांधी चळवळीची बलस्थाने विशद करा.
- ब) गांधीजींच्या विकासाच्या प्रारूपाची चर्चा करा.
- क) कामगार चळवळीतील बाबा आढाव यांचे योगदान स्पष्ट करा.
- ड) एल. बी. कुरकुरे यांच्या जीवनावरील गांधी विचारांचा प्रभाव थोडक्यात विशद करा.

प्र.3) 100 शब्दात टीपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]

- अ) माहितीचा अधिकार अधिनियम 2005 – अण्णा हजारे
- ब) गंगा बचाव आंदोलन
- क) चिपको आंदोलन – सुंदरलाल बहुगुणा
- ड) नैतिकता – के. जे. शहा
- इ) एस. एस. बारलिंगे व गांधी विचार

प्र.4) पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा. [20]

- अ) वर्णद्वेषविरोधी चळवळीतील नेल्सन मंडेला यांचे कार्य सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) नागोराव कुंभार यांच्या जीवनावरील गांधी विचारांचा प्रभाव सविस्तर विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE1781

[6537]-669

T.Y. B.A.

YOGA

**CC-1F : Yogvidya - VI (With Practical)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36243)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 50

Instructions to the candidate:

- 1) All questions must be solved.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer any five of the following questions in one sentence. [5]

- a) Name the two asanas performed on the backs.
- b) What is the bandha applied to the stomach?
- c) Which is the Mudra that makes the sound of a lion?
- d) In which action does the sound like blacksmith's rice come?
- e) Which asana looks like a peacock?
- f) Which asana looks like a butterfly?
- g) What is the vikalp?

Q2) Write the short note (Any two) [10]

- a) Asana
- b) Shuddhikriya
- c) Shirshasana

Q3) Answer any two of the following questions in 150 words. [20]

- a) Explain the health benefits of Pranayama by mentioning different types of Pranayama.
- b) Explain the process of meditation in detail.
- c) Who should study asanas, when, where and for what?

Q4) Answer any one of the following questions in detail. [15]

- a) Explain the correlation between social health promotion and yoga.
- b) Explain the role of yoga in promoting mental health.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE1781

[6537]-669

T.Y. B.A.

YOGA

CC-1F : Yogvidya - VI (With Practical)
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36243)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 50

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची एका वाक्यात उत्तरे द्या. [5]

- अ) दोन पाठीच्या आधारावर केली जाणारी आसनांची नावे सांगा.
- ब) पोटाच्या ठिकाणी लावला जाणारा बंध कोणता?
- क) सिंहाचा आवाज काढणारी मुद्रा कोणती?
- ड) लोहाराच्या भात्यासारखा आवाज कोणत्या क्रियेत येतो?
- इ) मोरासारखे दिसणारे आसन कोणते?
- फ) फुलपाखरासारखे दिसणारे आसन कोणते?
- य) विकल्प काय आहे?

प्र.2) टीपा लिहा. (कोणतेही दोन) [10]

- अ) आसन
- ब) शुद्धीक्रिया
- क) शिर्षासन

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे द्या. [20]

- अ) प्राणायामांचे विविध प्रकार सांगून आरोग्यात प्राणायामाचा होणारा फायदा विषद करा.
- ब) ध्यानाची प्रक्रिया सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) आसनांचा अभ्यास कुणी केंव्हा, कोठे व कशासाठी करावा?

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या. [15]

- अ) सामाजिक आरोग्य संवर्धन व योगशास्त्र सहसंबंध स्पष्ट करा.
- ब) मानसिक आरोग्य संवर्धनात योगाची भूमिका स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE1782

[6537]-670

T.Y. B.A.

HISTORY

**CC-2E : History of Civilization-World Civilization and Heritage Part - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36175)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following question in 300 words (any one) **[15]**

- a) Describe the culture and Religious life in Greek civilization.

OR

- b) Discuss the Economic Life of Arab Civilization.

Q2) Answer the following question in 300 words (any one) **[15]**

- a) Explain the meaning of Feudalism and discuss it's Nature.

OR

- b) State any four world heritage sites.

Q3) Answer the following question in 200 words (any two) **[20]**

- a) Write the Philosophy of Roman Civilization.
- b) State the contribution of Arabs in Historiography.
- c) Discuss the impact of Renaissance period.
- d) State the importance of World Heritage sites.

Q4) Short notes (any four) **[20]**

- a) What is Civilization?
- b) Julius Caesar
- c) Charlemagne Roman Emperor
- d) Pyramids
- e) Taj Mahal
- f) Great Wall of China.

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE1782

[6537]-670

T.Y. B.A.

HISTORY

CC-2E : History of Civilization-World Civilization and Heritage Part - II
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36175)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
अ) ग्रीक संस्कृतीतील सांस्कृतिक व धार्मिक जीवन विशद करा.
किंवा
ब) अरब संस्कृतीतील आर्थिक जीवनाची चर्चा करा.
- प्र.2)** खालील प्रश्नाचे 300 शब्दात उत्तर द्या. (कोणताही एक) [15]
अ) सरंजामशाहीचा अर्थ सांगून त्याच्या स्वरूपाची चर्चा करा.
किंवा
ब) कोणत्याही चार जागतिक वारसा स्थळांची माहिती सांगा.
- प्र.3)** खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तर द्या. (कोणतेही दोन) [20]
अ) रोमन संस्कृतीतील तत्वज्ञान लिहा.
ब) अरबांचे जागतिक इतिहासाच्या लिखाणातील योगदान सांगा.
क) प्रबोधन काळाच्या परिणामांची चर्चा करा.
ड) जागतिक वारसा स्थळांचे महत्त्व सांगा.
- प्र.4)** टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]
अ) संस्कृती म्हणजे काय?
ब) ज्युलिअस सिझर
क) रोमन सम्राट शार्लमेन
ड) पिरॅमीड
इ) ताज महाल
फ) चीनची भिंत

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE1783

[6537]-671

T.Y.B.A.

HOME ECONOMICS

CC - 1F : Social Changes in Sociology - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36263) (Group - 3)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write the answers to the following questions in 20 words each. (Any eight)[16]

- a) What is social conformity?
- b) State the two reasons for social deviation.
- c) What is passive deviation?
- d) What is family change?
- e) State the two biological reasons of the family.
- f) What are the social causes of family change?
- g) What is inter marriage?
- h) State the two causes for dowry system.
- i) What is marriage institution?
- j) What is struggle?

Q2) Write the answers to the following questions in 50 words each. (Any four)[16]

- a) Explain the nature of conformity.
- b) Explain the concept and meaning of deviation.
- c) Explain the basic principles of family.
- d) Explain the concept of 'Family Feature'.
- e) Explain the position of Women in Indian Society.

P.T.O.

Q3) Write the answers to the following questions in 150 words each. (Any three)[18]

- a) Explain the types of deviant behaviour.
- b) Explain the causes of divorce.
- c) Explain the meaning and concept of adoption method.
- d) Explain the causes of social value conflict.

Q4) Write the answers to the following questions in 300 words each. (Any two)[20]

- a) Explain the causes of conformity behaviour.
- b) What is family? Explain the functions of the family.
- c) Explain the causes for inter marriage in detail.

Total No. of Questions : 4]

PE1783

[6537]-671

T.Y.B.A.

HOME ECONOMICS

CC - 1F : Social Changes in Sociology - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36263) (Group - 3)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. (कोणतेही आठ)

[16]

- अ) सामाजिक अनुचलन म्हणजे काय?
- ब) सामाजिक विचलनाची दोन कारणे सांगा.
- क) निष्क्रिय विचलन म्हणजे काय?
- ड) कौटुंबिक परिवर्तन म्हणजे काय?
- इ) कुटुंबाची दोन जीवशास्त्रीय कारणे सांगा.
- फ) कौटुंबिक परिवर्तनाची सामाजिक कारणे कोणती?
- य) आंतर विवाह म्हणजे काय?
- र) हुंडा पध्दतीची दोन कारणे सांगा.
- ल) विवाह संस्था म्हणजे काय?
- व) संघर्ष म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही चार)

[16]

- अ) अनुचलनाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) विचलनाचा अर्थ व संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) कुटुंबाची मुलभूत तत्वे स्पष्ट करा.
- ड) 'कुटुंबाचे भवितव्य' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) भारतीय समाजातील स्त्रीयांचे स्थान स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[18]

- अ) विचलनात्मक वर्तनाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) घटस्फोटाची कारणे स्पष्ट करा.
- क) दत्तक पद्धतीचा अर्थ व संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) सामाजिक मुल्य संघर्षाची कारणे स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) अनुचलनात्मक वर्तनाची कारणे स्पष्ट करा.
- ब) कुटूंब म्हणजे काय? कुटूंबाची कार्ये स्पष्ट करा.
- क) आंतर विवाहाची कारणे सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-1784

[Total No. of Pages : 4

[6537]-672

T.Y. B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

CC-1F-G-3 : India's National Security Policy and Strategy - II
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36273)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Answer the Following questions in 100 words each.(Any Three) : [15]

- a) What are the objective of India's Look East policy?
- b) State defense agreement between India and Russia.
- c) Explain the Russia's role in South Asia.
- d) State the India's Maritime Policy.
- e) What are the objectives of the Non-Aligned Movement?

Q2) Answer the Following questions in 300 words each. (Any one) [15]

- a) Explain the aims of the non-alignment movement.
- b) Explain the strategic importance of the Indian Ocean.

Q3) Answer the Following questions in 200 words each.(Any Two) [20]

- a) Explain the America role in South Asia.
- b) State the relation india and Nepal.
- c) Describe the India's role in the Non-Aligned Movement.
- d) State the historical background of India's policy in South Asia.

P.T.O.

Q4) Write Short notes (Any Four)

[20]

- a) Act East policy
- b) India and Srilanka relation
- c) India's Look East Policy
- d) India and Bangladesh relation
- e) India's Naval Strategy
- f) Non-Alignment

Total No. of Questions : 4]

PE-1784

[6537]-672

T.Y. B.A.

DEFENCE & STRATEGIC STUDIES

CC-1F-G-3 : India's National Security Policy and Strategy - II
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36273)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
- अ) भारताचे पूर्वेकडे पहा धोरणाचे उद्देश कोणते?
- ब) भारत व रशिया संरक्षण करार सांगा.
- क) दक्षिण आशियात रशियाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) भारताचे सागरी धोरण सांगा.
- इ) अलिप्तता चळवळीचे उद्दिष्टे कोणती?
- प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. (कोणतेही एक) [15]
- अ) अलिप्तता चळवळीचे हेतू स्पष्ट करा.
- ब) हिंदी महासागराचे सामरिक महत्त्व स्पष्ट करा.
- प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) दक्षिण आशियात अमेरिकाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) भारत व नेपाळ संबंध सांगा.
- क) अलिप्तता चळवळीत भारताची भूमिका विशद करा.
- ड) भारताच्या दक्षिण आशियातील धोरणाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी सांगा.

प्रश्न 4) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) कायदा पूर्व धोरण
- ब) भारत व श्रीलंका संबंध
- क) भारताचे पूर्वकडे पहा धोरण
- ड) भारत व बांगलादेश संबंध
- इ) भारताचे नाविक डावपेच
- फ) अलिप्तता

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-1785

[Total No. of Pages : 4

[6537]-673

T.Y. B.A.

SOCIAL WORK

CC-1F : Public Policy

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36433)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on (Any three) :

[15]

- a) Agenda setting in Public Policy.
- b) Features of Public Policy.
- c) Concept of bureaucracy.
- d) Nature of Public Policy.
- e) Concept of Legislature.

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any three) :

[15]

- a) Explain the scope of public policy.
- b) Discuss the role of legislature in formulation of policies.
- c) Explain policy formulation process.
- d) Discuss policy adoption process.
- e) Explain any one policy for youth development.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two) : [20]

- a) Write an essay on the importance of policy for women empowerment.
- b) "Bureaucracy is an important actor in policy implementation." Discuss
- c) Discuss various challenges in implementation of Public Policy.
- d) Explain the role of various actors in evaluation of public policies.

Q4) Answer the following question in 300 words each (any one) : [20]

- a) Examine the importance of various policies in the welfare of scheduled tribes in Indian context.
- b) Discuss various issues of the OBC community and highlight the role of public policies in addressing those issues.

Total No. of Questions : 4]

PE-1785

[6537]-673

T.Y. B.A.

SOCIAL WORK

CC-1F : Public Policy

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36433)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) टिपा लिहा (कोणत्याही तीन) : [15]

- अ) सार्वजनिक धोरणामध्ये अजेंडा सेटींग
- ब) सार्वजनिक धोरणाची वैशिष्ट्ये
- क) नोकरशाहीची संकल्पना
- ड) सार्वजनिक धोरणाचे स्वरूप
- इ) कायदेमंडळाची संकल्पना

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा : [15]

- अ) सार्वजनिक धोरणाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) सार्वजनिक धोरण निर्मिती प्रक्रिये मध्ये कायदे मंडळाच्या भूमिकेची चर्चा करा.
- क) धोरण निर्मिती प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- ड) धोरण स्विकारण्याची प्रक्रियेची चर्चा करा.
- इ) युवा विकासासाठी कोणतेही एक धोरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा : [20]

- अ) महिला सक्षमीकरणासाठी धोरणाचे महत्व यावर निबंध लिहा.
- ब) 'धोरण तयार करण्यात नोंकरशाही ही एक महत्वाची भूमिका बजावते' चर्चा करा.
- क) सार्वजनिक धोरणाच्या अंमलबजावणीतील विविध आव्हानांवर चर्चा करा.
- ड) सार्वजनिक धोरणाच्या मूल्यांकनात विविध घटकांची भूमिका स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नांचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा : [20]

- अ) भारतीय संदर्भात अनुसूचित जमातींच्या कल्याणासाठी विविध सार्वजनिक धोरणांचे महत्वांचे परिक्षण करा.
- ब) ओबीसी समुदायाच्या विविध समस्यांवर चर्चा करा आणि त्या समस्या सोडविण्यासाठी सार्वजनिक धोरणांची भूमिका अधोरेखित करा.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE1786

[Total No. of Pages : 4

[6537]-674

T.Y. B.A.

COMMERCE

**G-III-CC-1F : Business Management
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36293)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) a) Fill in the blanks by selecting the proper words from brackets. (Any 7) **[7]**

(Planning, Leadership, Management, Organizing, Control, Staffing, Direction, Risk, Policies)

- i) _____ is the process of setting objectives and deciding how to achieve them.
- ii) _____ is the art of influencing and guiding people.
- iii) The process of arranging resources and activities systematically is called _____
- iv) _____ ensures that actual performance is in line with the planned goals.
- v) Recruitment, selection, and training of employees fall under_____.
- vi) _____ is an essential function to guide employees in achieving business objectives.
- vii) Business enterprises face_____due to uncertain external environments.
- viii) _____ help organizations in consistent decision-making.
- ix) The process of achieving goals through others is called_____.

b) State whether the following statements are True or False. (Any 7) **[7]**

- i) Planning is an unimportant function of management.
- ii) Decision-making is a part of business planning.
- iii) Coordination is essential for effective management.
- iv) Delegation increases the burden on managers.

P.T.O.

- v) Direction helps in motivating and leading employees.
- vi) Control is not required in management.
- vii) Risk management helps organizations deal with uncertainties.
- viii) Social responsibility is not a concern for businesses.
- ix) Emerging trends in management include TQM and crisis management.

Q2) Answer the following questions in one or two sentences. (Any 7) **[14]**

- a) What do you mean by Business Management?
- b) Define the concept of Decision Making.
- c) What are the elements of direction?
- d) What is the role of Planning in business?
- e) Define organizing in management.
- f) What is the significance of delegation?
- g) What do you understand by Total Quality Management (TQM)?
- h) What is the importance of risk management?
- i) State any one recent trend in business management.

Q3) Answer the following questions in 300 words. (Any 2) **[14]**

- a) Explain the functions and importance of management.
- b) Discuss the significance of leadership in management.
- c) Explain the needs of coordination.
- d) Discuss crisis management and its role in business organizations.

Q4) Answer the following question in 500 words. (Any 1) **[14]**

- a) Define Planning and explain the process of planning.
- b) Discuss the role of policies and procedures in management with examples.

Q5) Write short notes on (Any 2) **[14]**

- a) Business Ethics and Social Responsibility
- b) Performance Management
- c) Risk Management in Business
- d) Management of Change

Total No. of Questions : 5]

PE1786

[6537]-674

T.Y. B.A.

COMMERCE

G-III-CC-1F : Business Management
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36293)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) अ) योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा. (कोणतेही 7) [7]

(नियोजन, नेतृत्व, व्यवस्थापन, संघटन, नियंत्रण, कर्मचारी भरती, निर्देशन, जोखीम, धोरणे)

- ही उद्दिष्टे ठरवून ती कशी साध्य करायची याची प्रक्रिया आहे.
- म्हणजे लोकांना प्रभावित करून मार्गदर्शन करण्याची कला होय.
- संसाधने व क्रियाकलाप व्यवस्थितरित्या मांडण्याच्या प्रक्रियेस असे म्हणतात.
- ही प्रक्रिया प्रत्यक्ष कामगिरी नियोजित उद्दिष्टांच्या अनुरूप असल्याचे सुनिश्चित करते.
- कर्मचारी भरती, निवड आणि प्रशिक्षण ही च्या कार्याचा भाग आहे.
- हे व्यवसायाची उद्दिष्ट साध्य करण्यासाठी कर्मचाऱ्यांना मार्गदर्शन करण्याचे महत्वाचे कार्य आहे.
- व्यवसाय संस्थांना अनिश्चित बाह्य वातावरणामुळे चा सामना करावा लागतो.
- संस्थांना सातत्यपूर्ण निर्णय घेण्यास मदत करतात.
- इतरांमार्फत उद्दिष्टे साध्य करण्याच्या प्रक्रियेस म्हणतात.

ब) खालील विधाने चूक किंवा बरोबर ते लिहा. (कोणतेही 7) [7]

- नियोजन ही व्यवस्थापनाची बिनमहत्वाचे कार्य आहे.
- निर्णय-प्रक्रिया व्यवसाय नियोजनाचा एक भाग आहे.
- प्रभावी व्यवस्थापनासाठी समन्वय आवश्यक आहे.
- अधिकार प्रदान केल्याने व्यवस्थापकांवरील ताण वाढतो.

- v) निर्देशन कर्मचाऱ्यांना प्रेरित करण्यास आणि त्यांचे नेतृत्व करण्यास मदत करते.
- vi) व्यवस्थापनात नियंत्रण गरजेचे नाही.
- vii) जोखीम व्यवस्थापन संस्थांना अनिश्चिततेशी सामना करण्यास मदत करते.
- viii) सामाजिक जबाबदारी ही व्यवसायांसाठी महत्त्वाची नाही.
- ix) एकूण गुणवत्ता व्यवस्थापन (TQM) आणि आपत्ती व्यवस्थापन यांचा व्यवस्थापनातील आधुनिक प्रवाह यात समावेश होतो.

प्र.2) खालील प्रश्नांची दोन-तीन वाक्यात उत्तरे द्या. (कोणतेही 7)

[14]

- अ) व्यवसाय व्यवस्थापन म्हणजे काय?
- ब) निर्णय-प्रक्रियेची संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) निर्देशनाचे घटक काय आहेत?
- ड) व्यवसायात नियोजनाची भूमिका काय आहे?
- इ) व्यवस्थापनातील संघटन म्हणजे काय?
- फ) अधिकार प्रदान करण्याचे महत्त्व काय आहे?
- य) एकूण गुणवत्ता व्यवस्थापन (TQM) म्हणजे काय?
- र) जोखीम व्यवस्थापनाचे महत्त्व काय आहे?
- ल) व्यवसाय व्यवस्थापनातील कोणताही एक आधुनिक प्रवाह स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 300 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही 2)

[14]

- अ) व्यवस्थापनाची कार्ये आणि महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) व्यवस्थापनातील नेतृत्वाचे महत्त्व विशद करा.
- क) समन्वयाची गरज स्पष्ट करा.
- ड) आपत्ती व्यवस्थापन म्हणजे काय? त्याचे व्यवसायातील महत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची 500 शब्दांत उत्तरे द्या. (कोणतेही 1)

[14]

- अ) नियोजनाची व्याख्या द्या आणि नियोजनाची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- ब) व्यवस्थापनातील धोरणे व प्रक्रिया यांची भूमिका आणि महत्त्व उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

प्र.5) टिपा लिहा. (कोणत्याही 2)

[14]

- अ) व्यवसाय नीतिमूल्य आणि सामाजिक जबाबदारी
- ब) कामगिरी व्यवस्थापन
- क) व्यवसायातील जोखीम व्यवस्थापन
- ड) बदलाचे व्यवस्थापन

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE1787

[6537]-675

T.Y.B.A

EDUCATION

CC-1E : Education Psychology

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36303)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates :

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 50 words each (Any Three) **[15]**

- a) Write the meaning of individual differences
- b) What is creativity?
- c) What are the characteristics of language development in Infancy level?
- d) Write the concept of heredity
- e) What is personality?

Q2) Answer the following questions in 100 words each (Any two) **[20]**

- a) Explain an educational importance of imagination
- b) Explain an educational importance of environment
- c) Explain an educational importance of Individual differences.
- d) What is sensation? Explain an educational importance of sensation

Q3) Answer any one question in 300 words. **[20]**

- a) Explain the factors affecting on personality in detail.
- b) Explain the physical, emotional and social development characteristics of adolescence stage.

Q4) Write short notes in 50 words each (Any three) **[15]**

- a) Educational importance of heredity
- b) Educational importance of perception
- c) Types of individual differences
- d) Characteristics of social development in later childhood
- e) Concept of 'concept formation'

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE1787

[6537]-675

T.Y.B.A

EDUCATION

CC-1E : Education Psychology

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36303)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास/

/एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
- प्र.1)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन) [15]
- अ) व्यक्तिभेदाचा अर्थ लिहा.
ब) सर्जनशीलता म्हणजे काय?
क) बाल्यावस्थेतील भाषिक विकासाची वैशिष्ट्ये कोणती?
ड) अनुवंशाची संकल्पना लिहा.
इ) व्यक्तिमत्त्व म्हणजे काय?
- प्र.2)** खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]
- अ) कल्पनेचे शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा.
ब) परिस्थितीचे शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा.
क) व्यक्तिभेदाचे शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा.
ड) संवेदना म्हणजे काय? संवेदनेचे शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा.
- प्र.3)** खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दांत लिहा. [20]
- अ) व्यक्तिमत्त्वावर परिणाम करणारे घटक सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) कुमारावस्थेची शारीरिक, भावनिक, सामाजिक, विकासाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- प्र.4)** प्रत्येकी 50 शब्दांत टीपा लिहा. (कोणत्याही तीन) [15]
- अ) अनुवंशाचे शैक्षणिक महत्त्व
ब) अवबोधाचे शैक्षणिक महत्त्व
क) व्यक्तिभेदाचे प्रकार
ड) किशोरावस्थेतील सामाजिक विकासाची वैशिष्ट्ये
इ) संबोध निर्मितीची संकल्पना

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1788

[Total No. of Pages : 2

[6537]-676

T.Y.B.A.

MATHEMATICS

CC-1F, MG-6 : Ring Theory

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester-VI) (36343)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks :70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following.

[10]

- a) Define Prime element of an Integral Domain.
- b) State whether the following statement is true or false?
“Every subring of a ring R is an ideal of R ”.
- c) Find Characteristic of $\mathbb{Z}_6$.
- d) Let a, b and c belong to an Integral Domain. If $a \neq 0$ and $ab = ac$ then prove that $b = c$.
- e) Show that x^2+1 is irreducible in $\mathbb{Z}_3$
- f) Prove that 3 is not a prime in $\mathbb{Z}[\sqrt{-5}]$ or $\mathbb{Z}[\sqrt{5}i]$.
- g) Is the ring $\mathbb{Z} \times \mathbb{Z}$ under usual operations an Integral Domain? Justify.

Q2) Attempt any four of the following.

[20]

- a) Using Fermat's theorem find the remainder when 8^{102} is divided by 11
- b) Prove that every finite Integral Domain is a field.
- c) Show that $S(\neq \phi)$ is a subring of R if and only if
 - i) $a - b \in S ; \forall a, b \in S$
 - ii) $a \cdot b \in S; \forall a, b \in S$

P.T.O.

- d) Determine whether the map
 $f : \mathbb{Z}_{12} \rightarrow \mathbb{Z}_{30}$ defined by $f(x) = 15x$ a homomorphism
- e) Obtain the quotient and remainder when
 $f(x) = x^4 - 3x^3 + 2x^2 + 4x - 1$ is divided by $g(x) = x^2 - 2x + 3$ in the
ring $\mathbb{Z}_5[x]$.
- f) Prove that an intersection of two subrings is a subring. Is union of two
subrings also a subring.

Q3) Attempt any four of the following. **[20]**

- a) Prove that the ring of integer $\mathbb{Z}$ is a P.I.D.
- b) Prove that every maximal ideal in a commutative ring with unity is a prime
ideal.
- c) Let $\phi_2 : \mathbb{Q}[x] \rightarrow \mathbb{R}$ is an evaluation homomorphism. Is the Polynomial
 $x^2 + x - 6$ is in $\ker \phi_2$? Justify
- d) Determine whether $\mathbb{Z}[\sqrt{-5}]$ is UFD? Justify.
- e) Show that if R is a commutative ring with unity 1 and N is an ideal of R
and a be a unit of R , if $a \in N$ then $N = R$.
- f) Prove that every maximal ideal in a commutative ring with unity is a prime
ideal.

Q4) Attempt any two of the following. **[20]**

- a) Using Euclidian Algorithm find g.c.d (greatest common divisor) of
 $\alpha = 8+6i$ and $\beta = 5-15i$ in $\mathbb{Z}[i]$
- b) For a Euclidian domain D with a Euclidian norm v prove that $v(1)$ is
minimal among all $v(a)$ for a non zero $a \in D$ and $u \in D$ is a unit if and
only if $v(u) = v(1)$
- c) Prove that $\mathbb{Z}[i] = \{a + ib / a, b \in \mathbb{Z}\}$ is a Euclidian Domain.
- d) i) Prove that the polynomial

$$\phi_p(x) = \frac{x^p - 1}{x - 1} = x^{p-1} + x^{p-2} + \dots + x + 1 \text{ is irreducible over } \mathbb{Q} \text{ for}$$

any prime P .

- ii) Let F be a field. Show that every Ideal in $F[x]$ is a principal ideal.

Total No. of Questions :4]

SEAT No. :

PE1789

[Total No. of Pages : 3

[6537]-677

T.Y.B.A.

MATHEMATICAL STATISTICS

CC-2F ST-33276 : Testing of Hypothesis

(2019 CBCS Pattern) (Semester-VI) (36383) (General-IV)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks :70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of statistical tables and calculator is allowed.*
- 4) *Symbols and abbreviations have their usual meaning.*
- 5) *Graph papers will be provided on request.*

Q1) Attempt each of the following:

[1 each]

A) Choose the correct alternative of the following:

- a) Testing $H_0: \theta = \theta_0$ and $H_1: \theta \neq \theta_0$ is a
 - i) One sided left tailed test
 - ii) One sided right tailed test
 - iii) Two sided test
 - iv) Simple null hypothesis versus simple alternative hypothesis test
- b) If $-2 \log \lambda(x) \xrightarrow{L} Y$, then $Y \sim$
 - i) Normal
 - ii) t
 - iii) Chi-Square
 - iv) Poisson
- c) Power of a test is the probability of
 - i) Rejecting H_0 when it is false
 - ii) Accepting H_0 when it is false
 - iii) Rejecting H_0 when it is true
 - iv) Accepting H_0 when it is true
- d) To decide about the acceptance of H_0 , SPRT involves.
 - i) One region only
 - ii) Two region only
 - iii) Three regions
 - iv) Four regions
- e) Which of the following test considered as the goodness of fit?
 - i) Sign test
 - ii) Mann-Whitney test
 - iii) Kolmogorov-Smirnov test
 - iv) Run test

P.T.O.

- B) State whether the following statement is True or False: **[1 each]**
- a) Nonparametric methods utilize measurements on interval and ratio scales.
 - b) The Neyman-Pearson lemma is used for a fixed sample size.
 - c) The value of the likelihood ratio statistic close to one indicates that data supports the alternative hypothesis (H_1).
 - d) The best procedure in sequential testing is developed by A. Wald.
 - e) The probability of rejecting H_0 when it is true is known as the p-value.

Q2) Attempt any four of the following: **[4×5=20]**

- a) Explain the procedure of the run test for one sample.
- b) Define:
 - i) Level of significance
 - ii) Size of a test.
- c) What are non-parametric tests? When they are used?
- d) Construct LRT for mean of Normal distribution with unknown variance for testing $H_0: \theta = \theta_0$ vs $H_1: \theta > \theta_0$.
- e) Explain types of errors along with their probabilities (i.e. α and β).
- f) Following are the marks scored by students out of 50.
41, 33, 32, 20, 17, 26, 41, 18, 20, 38, 23, 46, 44, 22, 31, 12, 21, 36, 33, 34, 29, 25, 11, 47, 18
Past experience shows that 50% of students score marks 35 or more. use a sign test to determine whether the group is inferior previous one. (Use 5% level of significance)

Q3) Attempt any four of the following: **[4×5=20]**

- a) Define the following
 - i) P-value.
 - ii) Parameter space
 - iii) Most Powerful test.
- b) Explain the notion of the likelihood ratio test (LRT) and LRT as a function of sufficient statistics.

- c) Let X is a discrete random variable having:

X	1	2	3	4	5	6	7
$f(x H_0)$	0.01	0.02	0.03	0.04	0.05	0.07	0.78
$f(x H_1)$	0.03	0.09	0.10	0.10	0.20	0.18	0.30

Based on single observation x for testing H_0 against H_1 , write all possible CR's of size $\alpha = 0.10$ and find the most powerful CR among them to obtain a MP test.

- d) Let $X \rightarrow B(1, \theta)$. Construct SPRT to test $H_0 : \theta = \theta_0$ against $H_1 : \theta = \theta_1$
e) Describe Wald's SPRT (Sequential Probability Ratio Test).
f) Discuss the Kolmogorov Smirnov test for testing goodness of fit.

Q4) Attempt any Two of the following:

[2×10=20]

- a) Construct SPRT (Sequential Probability Ratio Test) for Poisson distribution.
b) Let $X \rightarrow N(\mu, 100)$, Construct SPRT of strength (α, β) to test $H_0 : \mu = 75$ against $H_1 : \mu = 80$.
c) Let $X \rightarrow B(n, \theta)$. Use the likelihood ratio method to test $H_0 : \theta \leq \theta_0$ v/s $H_1 : \theta > \theta_0$.
d) Explain the procedure of testing $H_0 : M_x = M_y$ in the Mann-Whitney test.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1790

[Total No. of Pages : 3

[6537]-679

T.Y. B.A.

MATHEMATICS

CC-2F-AMG - 6 : Real Analysis - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36344)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any five of the following.

[10]

- a) If A is a set of measure zero then prove that any subset of A is also of measure zero.
- b) If $f(x) = x$, $0 \leq x \leq 1$ and $\sigma = \left\{0, \frac{1}{3}, \frac{2}{3}, 1\right\}$ is a subdivision of $[0, 1]$ then find $U[f; \sigma]$.
- c) Find $\int_a^b f$, where $f(x) = c$, $a \leq x \leq b$.
- d) Show that the improper integral $\int_0^1 \frac{1}{x^{1/5}} dx$ is convergent.
- e) Define absolutely convergent improper integral.
- f) Let $f_n(x) = \frac{x}{n}$, $0 \leq x \leq 1$, $n = 1, 2, \dots$. Prove that $\{f_n(x)\}$ is pointwise convergent on $[0, 1]$.
- g) Define uniform convergence of series of real functions.

P.T.O.

Q2) Attempt any four of the following.

[20]

- a) If each of the sets $E_1, E_2, E_3, \dots$ of $\mathbb{R}$ is of measure zero then prove that $\bigcup_{n=1}^{\infty} E_n$ is also of measure zero.
- b) Consider $f(x) = x^2$, ($0 \leq x \leq 1$) and a subdivision $\sigma_n = \left\{0, \frac{1}{n}, \frac{2}{n}, \dots, \frac{n}{n}\right\}$ of $[0, 1]$. Find $\lim_{n \rightarrow \infty} U[f; \sigma_n]$.
- c) If $f \in \mathcal{R}[a, b]$ and $\lambda \geq 0$ is any real number then prove that $\lambda f \in \mathcal{R}[a, b]$ also prove that $\int_a^b \lambda f = \lambda \int_a^b f$.
- d) Evaluate $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{n} \left[\left(\frac{1}{n}\right)^2 + \left(\frac{2}{n}\right)^2 + \dots + \left(\frac{n}{n}\right)^2 \right]$.
- e) If $0 \leq x \leq 1$ then prove that $\frac{1}{3\sqrt{2}} \leq \int_0^1 \frac{x^2}{\sqrt{1+x}} dx \leq \frac{1}{3}$.
- f) State and prove second fundamental theorem of calculus.

Q3) Attempt any four of the following.

[20]

- a) Prove that the improper integral $\int_0^1 \frac{1}{\sqrt{1-x^2}} dx$ is convergent.
- b) Prove that the integral $\int_0^{\infty} x^{m-1} e^{-x} dx$ is convergent if and only if $m > 0$.
- c) Prove that the improper integral $\int_a^{\infty} \frac{dx}{x^{\mu}}$, where $a > 0$ converges if and only if $\mu > 1$.
- d) Prove that the integral $\int_0^1 \frac{x^{p-1}}{1+x} dx$ is convergent if and only if $p > 0$.

- e) Consider the function

$$\chi(x) = \begin{cases} 1, & -n \leq x \leq n; \\ 0, & \text{otherwise.} \end{cases}$$

Prove that $\lim_{n \rightarrow \infty} \chi(x) = 1$.

- f) Let $f_n(x) = \frac{x}{1+nx}$, $(0 \leq x < \infty)$ then prove that $f_n(x)$ converges uniformly to 0 on $[0, \infty)$.

Q4) Attempt any two of the following.

[20]

- a) Let f be a bounded function on closed and bounded interval $[a, b]$. Prove that $f \in \mathcal{R}[a, b]$ if and only if for each $\epsilon > 0$ there exists a subdivision σ of $[a, b]$ such that $U[f; \sigma] - L[f; \sigma] < \epsilon$.
- b) A function $f(x)$ is defined on $[1, \infty)$ by $f(x) = \frac{(-1)^n}{n}$ for $n \leq x \leq n+1$, $(n = 1, 2, \dots)$. Show that $\int_1^\infty f(x)dx$ is convergent and also show that $\int_1^\infty |f(x)|dx$ is divergent.
- c) Let $\{f_n\}_{n=1}^\infty$ be a sequence of real valued functions on a metric space M that converges uniformly to the function f on M . If each $f_n (n \in \mathbb{N})$ is continuous at $a \in M$, then prove that f is also continuous at a .
- d) Let $\sum_{k=1}^\infty u_k$ be a series of real valued functions in $\mathcal{R}[a, b]$ which converges to f uniformly on $[a, b]$. Then prove that $f \in \mathcal{R}[a, b]$ and $\int_a^b f(x)dx = \sum_{k=1}^\infty \int_a^b u_k(x)dx$.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1791

[Total No. of Pages : 4

[6537]-680

T.Y. B.A. (Logic)

LOGIC AND PRINCIPLES OF REASONING

CC-1F(G3) : Logic and Methodology of Science - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36363)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any three of the following questions in 50 words. **[15]**

- a) Explain probabilistic model.
- b) What is a common - sense explanation?
- c) What is a law?
- d) Explain the means of induction.
- e) Explain, what is the concept of value-neutrality?

Q2) Write short notes on any three of the following in 50 words. **[15]**

- a) Functional Model.
- b) Derivative Laws
- c) Value-Neutrality
- d) Social sciences
- e) The laws of nature

P.T.O.

Q3) Answer two of the following questions in 200 words.

[20]

- a) What is objectivity? Explain in detail.
- b) Explain the types of secondary laws in detail.
- c) Explain the statistical model.

Q4) Answer any one of the following questions in 400 words.

[20]

- a) Explain in detail the primary and secondary laws.
- b) Elaborately explain the teleological and probabilistic model of scientific explanation.

Total No. of Questions : 4]

PE1791

[6537]-680

T.Y. B.A. (Logic)

LOGIC AND PRINCIPLES OF REASONING

CC-1F(G3) : Logic and Methodology of Science - II

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36363)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दात लिहा.

[15]

- अ) संभाव्यात्मक प्रारूप सांगा.
- ब) व्यावहारिक उपपादन म्हणजे काय?
- क) नियम म्हणजे काय?
- ड) विगमन साधने कोणती स्पष्ट करा?
- इ) मूल्यनिरेपेक्षता म्हणजे काय? स्पष्ट करा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीन टीपा 50 शब्दात लिहा.

[15]

- अ) कार्यात्मक प्रारूप
- ब) तद्भव नियम
- क) मूल्यनिरेपेक्षता
- ड) सामाजिक शास्त्रे
- इ) निसर्ग नियम

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) वस्तूनिष्ठता म्हणजे काय? सविस्तर विशद करा.
- ब) दुय्यम नियमाचे प्रकार सविस्तर विशद करा.
- क) संख्यात्मक प्रारूपची संकल्पना विशद करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) मुलभूत व दुय्यम नियम सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) वैज्ञानिक स्पष्टीकरणाचे प्रयोजनात्मक व संभाव्यात्मक प्रारूप सविस्तर विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE1792

[6537]-681

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**CC-1D (G-3) : Introduction to Human Rights and Social Justice
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36373)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on. (any three)

[15]

- a) Participation
- b) Human rights
- c) Constitution
- d) Right of privacy
- e) Right of health

Q2) Answer the following questions in 50 words each. (any three)

[15]

- a) State the importance of UIDAI (Aadhar Card)
- b) Write a note on new - media and accessibility of the differently able.
- c) Explain the meaning of social justice.
- d) Human Rights in Indian Constitution.
- e) Preamble to the Constitution of India.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (any two)

[20]

- a) Explain the importance of right to information.
- b) Discuss the rights of differently able.
- c) Elaborate the principles of social justice.
- d) Explain the rights of minorities in India.

Q4) Answer the following question in 300 words each. (any one)

[20]

- a) Explain the preamble to the constitution of India. State the importance of Constitution of India.
- b) Elaborate the importance of social justice and human rights.

Total No. of Questions : 4]

PE1792

[6537]-681

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**CC-1D (G-3) : Introduction to Human Rights and Social Justice
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36373)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

[15]

- अ) सहभागीता
- ब) मानवी हक्क
- क) संविधान
- ड) गोपनीयतेचा अधिकार
- इ) आरोग्याचा अधिकार

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 50 शब्दांत लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) यु.आय.डी.ए.आय. (आधार कार्ड) चे महत्त्व सांगा.
- ब) नव-माध्यमे आणि दिव्यांगांचे प्रवेशाधिकार यावर टिप लिहा.
- क) सामाजिक न्यायाचा अर्थ स्पष्ट करा.
- ड) भारतीय संविधानातील मानवी हक्क
- इ) भारतीय संविधानाची प्रस्तावना

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) माहितीच्या अधिकाराचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) दिव्यांगांच्या हक्काची चर्चा करा.
- क) सामाजिक न्यायाची तत्वे विशद करा.
- ड) भारतातील अल्पसंख्यांकांचे हक्क स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) भारताच्या राज्यघटनेचे महत्त्व सांगून संविधानाची उद्देशिका स्पष्ट करा.
- ब) सामाजिक न्याय आणि मानवी हक्काचे महत्त्व विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

PE1793

[6537]-682

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**CC - 2E : Work and Society in India
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36374)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on (any three).

[15]

- a) Retail Sector
- b) Mining Labour
- c) Service Labour and Caste
- d) Fishing
- e) Service Labour and Gender

Q2) Answer the following questions in 50 words each (any three).

[15]

- a) Write the types of Hospitality
- b) Describe the impact of new economic policy on the workers in manufacturing sector.
- c) Explain the problems of workers in Hospitality sector.
- d) Elaborate the impact of increasing workers in informal sector on trade unions.
- e) Explain the impact of informalization on migrant workers in India.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions in 200 words each (any two). **[20]**

- a) Explain the nature of contract work and in informalization sector in India.
- b) Explain the problems of workers in BPO Centre.
- c) Write the impact of the new economic policy on forest sector workers.
- d) Write the nature of the work of the workers in the Service Industry.

Q4) Answer the following questions in 300 words each (any one). **[20]**

- a) Discuss the growth of India's information technology sector.
- b) Write the impact of the new economic policy on agricultural sector.

Total No. of Questions : 4]

PE1793

[6537]-682

T.Y. B.A.

SOCIOLOGY

**CC - 2E : Work and Society in India
(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36374)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) थोडक्यात टिपा लिहा. (कोणत्याही तीन)

[15]

- अ) किरकोळ विक्री क्षेत्र
- ब) खाणकामगार
- क) सेवा कामगार आणि जात
- ड) मासेमारी सेवा
- इ) सेवा कामगार आणि लिंगभाव

प्र.2) खालील प्रश्नांची 50 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही तीन)

[15]

- अ) आदरातिथ्याचे प्रकार लिहा.
- ब) नवीन आर्थिक धोरणाचा वस्तू उत्पादन क्षेत्रातील कामगारांवर झालेल्या परिणामांची चर्चा करा.
- क) आदरातिथ्य क्षेत्रातील कामगारांच्या समस्या स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील अनौपचारिक क्षेत्रातील वाढत्या कामगारांचा कामगार चळवळीवरील परिणाम विशद करा.
- इ) भारतातील अनौपचारिकीकरणाचा स्थलांतरित कामगारांवर झालेला परिणाम स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) भारतातील अनौपचारिक क्षेत्रातील करारावरील कामाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ब) बीपीओ सेंटरमध्ये काम करणाऱ्या कामगारांच्या समस्या स्पष्ट करा.
- क) नवीन आर्थिक धोरणाचा वनक्षेत्रातील कामगारांवर झालेला परिणाम लिहा.
- ड) सेवा उद्योगातील कामगारांच्या कामाचे स्वरूप लिहा.

प्र.4) खालील प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा. (कोणताही एक)

[20]

- अ) भारतातील माहिती तंत्रज्ञान क्षेत्राच्या वाढीवर चर्चा करा.
- ब) नवीन आर्थिक धोरणाचा कृषी क्षेत्रावर झालेला परिणाम लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1794

[Total No. of Pages : 5

[6537]-683

T.Y.B.A.

STATISTICS

CC 1F ST - 33876 : Operations Research

(2019 Pattern) (Semester - VI) (CBCS) (36385) (General - III)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of calculator and statistical table is allowed.*
- 4) *Symbols and abbreviations have their usual meaning.*

Q1) Attempt each of the following.

[1 each]

A) Choose the correct alternative in each of the following.

a) Books is an example of _____ model.

i) Analogue	ii) Verbal
iii) Mathematical	iv) Iconic

b) Which of the following is not part of the formulation of the linear programming model?

- i) Identification of decision variables
- ii) Formulate the constraints
- iii) Formulate the objective function
- iv) Formulation of the slack variable

c) When total supply is equal to the total demand then the transportation problem (TP) is said to be _____.

i) Degenerate	ii) Unbalanced
iii) Balance	iv) Bounded

P.T.O.

- f) Find the minimum cost of the assignment for the following matrix :

	I	II	III	IV	V
A	11	17	8	16	20
B	9	7	12	6	15
C	13	16	15	12	16
D	21	24	17	28	26
E	14	10	12	11	15

Q3) Attempt any four of the following.

[4×5=20]

- Explain the extreme point solution of the graphical method of the LP problem (LPP).
- Explain the application of operations research in marketing.
- Explain the concept of a close loop in transportation problems with an illustration.
- Solve the following LPP by the simplex method.

$$\text{Max. } Z = 3x_1 + 5x_2$$

Subject to

$$3x_1 + 5x_2 \leq 15$$

$$6x_1 + 2x_2 \leq 24$$

$$x_1 \text{ \& } x_2 \geq 0$$

- The following are the estimated sales (in lakh rupees) made by each of the salesman in different sales territories :

Salesman	Sales Territories				
	I	II	III	IV	V
A	16	15	17	10	8
B	16	16	20	15	12
C	12	8	10	13	15
D	18	16	17	12	10

Find the optimal solution by maximizing the profit.

- f) The following table represents activities associated with a project:

Activities	A	B	C	D	E	F	G	H	I
Optimistic time	5	18	26	16	15	6	7	7	3
Pessimistic time	10	22	40	20	25	12	12	9	5
Most likely time	8	20	33	18	20	9	10	8	4

Find the estimated time and variance time for each activity.

Q4) Attempt any two of the following.

[2×10=20]

- a) i) Write a note on a simulation model. **[2]**
 ii) Write the procedure to convert the maximize AP minimize AP. **[3]**
 iii) A project has the following activities and their durations.

Activity	Duration (days)
1-2	13
1-3	15
1-4	9
2-5	27
2-6	7
3-6	18
4-7	30
5-7	12
6-7	10

Draw the network of the project.

[5]

- b) Solve the following LPP by using its dual :

[10]

$$\text{Max. } Z = 5x_1 - 2x_2 + 3x_3$$

Subject to

$$2x_1 + 2x_2 - x_3 \geq 2$$

$$3x_1 - 4x_2 \leq 3$$

$$x_2 + 3x_3 \leq 5$$

$$x_1, x_2, x_3 \geq 0.$$

c) i) Write the procedure to convert the given LPP into standard form. **[5]**

ii) Consider the LPP

$$\text{Max } Z = 15x_1 + 10x_2$$

Subject to

$$4x_1 + 6x_2 \leq 360$$

$$3x_1 \leq 180$$

$$5x_2 \leq 200$$

$$\text{and } x_1, x_2 \geq 0$$

Draw the graph for the above LPP. **[5]**

d) i) The following is the IBFS of a TP (as shown in bold values in the south-east corner). Perform the two iterations by U-V method. **[8]**

Warehouse Factory	W_1	W_2	W_3	W_4
F_1	19 5	30	50	10 2
F_2	70	30	40 7	60 2
F_3	40	8 8	70	20 10

ii) Explain the term even with merge. **[2]**

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

PE5071

[6537]-684

T.Y.B.A.

HISTORY

Ancient Indian History, Culture & Archaeology

CC-1F : Ancient Heritage and Heritage Management

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36183)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 300 words. [15]

- a) Explain the importance of Hampi as Heritage site.

OR

- b) Describe the types of heritage.

Q2) Answer the following questions in 300 words. [15]

- a) Write in detail Ancient Heritage site in Maharashtra.

OR

- b) What is Heritage Tourism? State its scope.

Q3) Answer the following questions in 200 words each. (any two) [20]

- a) Describe the significance of Naneghat as important sites of Heritage Tourism.
- b) How to preserve Ancient coins?
- c) State the importance of Inamgaon as heritage site.
- d) Write in brief about Chhatrapati Shivaji Maharaj Vastu Sangrahalay.

Q4) Write Notes on (any four) [20]

- a) Concept of 'Heritage'
- b) Importance of Bori Site
- c) Sanchi
- d) Ajintha caves
- e) Nagpur Central Museum
- f) Scope of Cultural Resource

* * *

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE5071

[6537]-684

T.Y.B.A.

HISTORY

Ancient Indian History, Culture & Archaeology

CC-1F : Ancient Heritage and Heritage Management

(CBCS 2019 Pattern) (Semester - VI) (36183)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) वारसा स्थळ म्हणून हंपीचे महत्त्व स्पष्ट करा.
किंवा
ब) 'वारसा' याचे प्रकार वर्णन करा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा. [15]

- अ) महाराष्ट्रातील प्राचीन वारसा स्थळांची माहिती लिहा.
किंवा
ब) 'वारसा पर्यटन' म्हणजे काय? त्याची व्याप्ती सांगा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. (कोणतेही दोन) [20]

- अ) वारसा पर्यटनातील महत्वाचे स्थळ म्हणून 'नाणेघाट' याचे महत्त्व वर्णन करा.
ब) प्राचीन नाण्यांचे जतन कसे करतात?
क) पुरातत्वीय वारसा स्थळ म्हणून इनामगांवचे वर्णन करा.
ड) छत्रपती शिवाजी महाराज वस्तुसंग्रहालया विषयी थोडक्यात लिहा.

प्र.4) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार) [20]

- अ) 'वारसा' ही संकल्पना
ब) 'बोरी' या स्थळाचे महत्त्व
क) सांची
ड) अजींठा लेणी
इ) नागपूर सेंट्रल म्युझियम
फ) सांस्कृतिक संसाधन याची व्याप्ती

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1795

[Total No. of Pages : 3

[6537]-685

T.Y. B.A.

MATHEMATICS

SEC-1D - FMG - 6 :Financial Mathematics
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36345)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any five of the following :

[10]

- a) State the term 'Equilibrium set'
- b) Let $S = \{(q, p) : q = 2p^3 + p - 2\}$ be the supply set for a particular good. Find the supply of quantity at $p = 3$.
- c) Write an expression for the present value P required to generate an annual income of Rupee I for next N years at fixed interest rate of r %
- d) Find rank of matrix $A = \begin{bmatrix} 17 & 9 \\ -1 & 4 \end{bmatrix}$
- e) State the term 'Leontief matrix'.
- f) If the cost function for a commodity is $C(q) = 2q^3 + 21q + 336$ then find the variable cost function.
- g) State the term 'Technology matrix'.

Q2) Attempt any four of the following :

[20]

- a) The supply function for a good is $q^s(p) = ap^2 + bp + c$, for some constants a , b and c . When $p = 1$, the quantity supplied is 4, when $p = 2$, the quantity supplied is 10 and when $p = 4$, the quantity supplied is 30. Determine the value of constants a , b and c .

P.T.O.

- b) You have offered a gift of either rupees 12000 now or rupees 20000 after seven years. Which will you accept assuming fixed interest rate of 8%. Justify your answer
- c) An amount of rupees 8000 is invested at an interest rate 5% per annum. Find the total after 2 year if the interest is compounded
- quarterly
 - monthly
- d) Find the rank of the matrix $A = \begin{pmatrix} 3 & 2 & -4 \\ -6 & -4 & 8 \\ 2 & -3 & 7 \end{pmatrix}$
- e) Let $A = \begin{pmatrix} 0.4 & 0.1 \\ 0.1 & 0.4 \end{pmatrix}$ represents the matrix of coefficients for an input-output model with two industries. Write the equation that determine the production schedule $\bar{x}$ in terms of external demand $\bar{d}$.
- f) Prove that at the startup point marginal cost is equal to average variable cost.

Q3) Attempt any four of the following : [20]

- a) Find the maximum and minimum value of the function $f(x) = -2x^3 + 3x^2 + 12x + 9$ in the interval $[0, \infty)$.
- b) Let $S = \{(q, p) | q - 6p = -12\}$ and $D = \{(q, p) | q + 2p = 40\}$ be supply and demand sets respectively, for a particular market. If an excise tax of rupees 4 per unit is imposed then find the new equilibrium market price and quantity.
- c) The supply and demand sets for a commodity are $S = \{(q, p) | 2p - 3q = 12\}$, $D = \{(q, p) | 2p + q = 20\}$. Assume that the supplier operate according to the cobweb model. Determine the recurrence equation for the sequence P_t of prices and find the explicit solution if $P_0 = 10$.
- d) Solve the following system of equations:
- $$\begin{aligned} x - y + 2z &= 5, \\ 4x - 4y + z &= 8, \\ 7x - 4y - z &= 1. \end{aligned}$$

- e) An amount of rupees 3000 is deposited in a bank account at 4% annual interest for 7 years. Find the value of amount after 7 years.
- f) Write a note on cobweb model.

Q4) Attempt any two of the following : **[20]**

- a) A factory makes two goods grommets and widgets. To produce \$1 worth of grommets requires \$0.2 worth of grommets and \$0.1 worth of widgets. To make \$1 of widgets requires \$0.1 worth of grommets and \$0.05 worth of widgets. There is an external demand of \$750 worth of grommets and \$500 worth of widgets. Determine the total production of each commodity.
- b) Alpern and Co. is an efficient small firm that can not produce more than 6 units of its product per week. If their cost function is $C(q) = 100 + 20q - 6q^2 + q^3$. Determine their
 - i) Fixed cost
 - ii) Profit function
 - iii) Startup point
 - iv) Break-even point
 - v) Supply set.
- c) The market for a commodity is governed by supply set $S = \{(q, p) | q - 6p = -12\}$ and demand set $D = \{(q, p) | q + 2p = 40\}$. Then determine
 - i) The equilibrium set
 - ii) Supply and demand functions
 - iii) Inverse supply and inverse demand functions
 - iv) Sketch supply set S and demand set D .
- d) Suppose an investor invests money in three different assets land, bonds and stocks and three possible states can occur. If the return matrix of the above investment is

$$R = \begin{pmatrix} 1.00 & 1.00 & 1.20 \\ 1.05 & 1.05 & 1.05 \\ 0.95 & 1.10 & 0.95 \end{pmatrix}$$

then find the vector of state prices. Also show that return matrix R has no arbitrage portfolio.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1796

[Total No. of Pages : 5

[6537]-686

T.Y. B.A.

APPLIED STATISTICS (General)

SEC 1D ST-34176 :Design of Experiments, Non-Parametric

Tests and Statistical Quality Control

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36413)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Use of statistical tables and calculator is allowed.*
- 4) *Symbols and abbreviations have their usual meaning.*
- 5) *Graph papers will be provided on request.*

Q1) Attempt each of the following :

[1each]

A) In each of the following cases, choose the correct alternative:

- a) Which of the following tests is not parametric test?
 - i) Z-test
 - ii) t-test
 - iii) paired t-test
 - iv) Wilcoxon's sign rank test
- b) X-bar chart is a
 - i) Attribute control chart
 - ii) Variable control chart
 - iii) Neither a variable control chart nor an attribute control chart
 - iv) Falls in the category of both variable and attribute control charts
- c) What type of control charts are used to monitor no. of defects in the output of a process?
 - i) C-chart
 - ii) P-chart
 - iii) R-chart
 - iv) X-bar chart
- d) Which of the following statement is correct'
 - i) Error sum of squares is always negative.
 - ii) Error sum of squares is always non negative.
 - iii) Error sum of squares is always zero.
 - iv) Error sum of squares is always less than 100.

P.T.O.

e) In R.B.D. with 3 treatments and 4 columns, the error d.f. is :

i) 3	ii) 4
iii) 6	iv) 12

B) State whether each of the given statement is true or false: **[1each]**

- a) In the Latin square design (LSD), the number of replicates is always the same for all treatments.
- b) In the analysis of variance, the F-ratio value is not always greater than 1.
- c) The c-chart is used for total number of events.
- d) Sign test is used to test the equality of two population standard deviations.
- e) Process variability cannot be described and monitored by any control chart.

Q2) Attempt any four of the following : **[5 each]**

- a) Explain the following terms with an illustration:
 - i) Experimental material
 - ii) Treatment
 - iii) Block
- b) Explain in brief the meaning and purpose of statistical quality control.
- c) Describe the statistical model and hypotheses to be tested in ANOVA of LSD with assumptions.
- d) Describe the procedure of construction of the c-chart.
- e) Explain the randomized block design (RBD).
- f) The following is the observed sequence of cold days (C) and warm days (W), during 20 consecutive days of a winter season at a particular place.
CWCWWCCCWWCCCWCCCCWW
Can this sequence be regarded as random? Test at 5% level of significance.

Q3) Attempt any four of the following :

[5 each]

- State and explain at least three real-life situations where quality control charts are used.
- Explain chance causes and assignable causes of variations.
- Explain non-parametric sign test.
- Explain the concept of control limits (3-sigma limits only) used in control charts. Further state criteria for judging lack of control.
- State the statistical model used in the two-way classification of analysis of variance and explain the terms used in it. Further state the breakup of the total sum of squares.
- Complete the following analysis of the variance table:

Source of Variation	Degree of freedom	Sum of squares	Mean sum of squares	F-ratio
Treatments	3	320	?	?
Rows	3	70	?	?
Columns	3	?	100	4
Error	?	150	?	
Total	15	700		

Q4) Attempt any two of the following :

- The following table shows the average and ranges of the spindle diameters in millimetres for 10 subgroups of 5 items each.

Subgroup No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Average ($\bar{X}$)	45.76	44.90	45.41	44.32	41.29	43.82	42.50	45.4	44.66	43.68
Range (R)	0.385	0.455	0.405	0.104	0.25	0.20	0.275	0.475	0.470	0.275

Set up $\bar{X}$ and R-charts, examine the state of control of the given process. Comment on your results.

[10]

- b) Four machines A, B, C, D are used to produce a certain kind of cotton fabric. Sample of size 4 with each unit as 100 square meters are selected from the outputs of the machines at random. The number of flaws in each 100 square meters is counted with the following result:

Machine	Samples			
	1	2	3	4
A	9	11	12	12
B	6	7	11	4
C	14	13	17	9
D	21	22	24	23

Carry out a one-way analysis of variance and interpret your result using 5% level of significance. [10]

- c) The following table is obtained from the inspected completed units of electronic products in 20 lots of size 100 each:

Lot No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
No. of defectives	8	4	5	11	13	2	7	12	10	11

Lot No.	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
No. of defectives	6	8	5	9	10	4	11	6	7	8

Set up an appropriate control chart and comment on the state of control. [10]

- d) i) A health club advertised a weight-reducing program and claimed that on average a participant in the program loses his/her weight in 5 months. To verify the claim 10 participants in the program were randomly selected. Their weights before and after the program were recorded.

Participant No.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Weight (in lb) before joining the program	121	130	124	117	128	122	128	131	126	123
Weight (in lb) after 6 months from joining the program	116	110	111	113	116	112	110	121	113	115

Do the data above support the claim of the health club? Test the null hypothesis against the alternative hypothesis using the Wilcoxon signed rank test at a 5% level of significance. [7]

- ii) Write a note on silent features of a non-parametric test. [3]

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1797

[Total No. of Pages : 2

[6537]-687

T.Y.B.A.

PHILOSOPHY [G-3]

**CC-1F : Socio-Political Philosophy
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36423)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any three of the following questions in 100 words each. **[15]**

- a) Briefly explain Dr. B. R. Ambedkar's concept of Equality.
- b) "Truth is God." Briefly review Gandhiji's statement.
- c) Briefly state Mill's Concept of Liberty.
- d) Briefly state the meaning of Political Philosophy.
- e) What is Classless Society? According to Marx.

Q2) Write short notes on any three of the following in 100 words each. **[15]**

- a) Interrelation: Political Philosophy and Economics
- b) Social Philosophy
- c) Liberalism
- d) Satyagraha : Mahatma Gandhiji
- e) Fraternity : Dr. B. R. Ambedkar

Q3) Answer any two of the following questions in 200 words each. **[20]**

- a) Elaborately write the nature of social philosophy.
- b) Explain fully Mahatma Gandhiji's concept of Non-violence.
- c) Critically evaluate Radical Feminism.

Q4) Answer any one the following questions in 400 words. **[20]**

- a) Explain fully the nature and scope of Political Philosophy.
- b) Elaborately review about Dr. B. R. Ambedkar's concept of Democracy.

*** * ***

P.T.O.

Total No. of Questions : 4]

PE1797

[6537]-687

T.Y.B.A.

PHILOSOPHY [G-3]

CC-1F : Socio-Political Philosophy
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36423)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 2½ तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा. [15]

- अ) डॉ. बी. आर. आंबेडकरांची समतेची संकल्पना थोडक्यात सांगा.
- ब) “सत्य हेच ईश्वर आहे.” गांधीजीच्या या विधानाचा थोडक्यात आढावा घ्या.
- क) मिलची ‘स्वातंत्र्य’ संकल्पना थोडक्यात विशद करा.
- ड) राजकीय तत्त्वज्ञानाचा अर्थ थोडक्यात सांगा.
- इ) मार्क्सच्या मते ‘वर्गविहीन समाज’ म्हणजे काय?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही तीनवर प्रत्येकी 100 शब्दात संक्षिप्त टिपा लिहा. [15]

- अ) आंतरसंबंध : राजकीय तत्त्वज्ञान आणि अर्थशास्त्र
- ब) सामाजिक तत्त्वज्ञान
- क) उदारमतवाद
- ड) सत्याग्रह : महात्मा गांधीजी
- इ) बंधुता : डॉ. बी. आर. आंबेडकर

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा. [20]

- अ) सामाजिक तत्त्वज्ञानाचे स्वरूप सविस्तर लिहा.
- ब) महात्मा गांधीजींची अहिंसा संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) मूलगामी स्त्रीवादाचे चिकित्सक परीक्षण करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे उत्तर लिहा. (400 शब्दात) [20]

- अ) राजकीय तत्त्वज्ञानाचे स्वरूप व व्याप्ती सविस्तर विशद करा.
- ब) डॉ. बी. आर. आंबेडकरांच्या लोकशाही संकल्पनेचा सविस्तर आढावा घ्या.

* * *

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE-1798

[Total No. of Pages : 3

[6537]-688

T.Y. B.A. (G - III)

ENGLISH

SEC 1D : Enhancing Employability Skills

(2019 Pattern) (Semester - VI) (Credit 3) (36333)

Prescribed Text : Aspirations : English for Careers

(Board of Editors Orient Black Swan)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Choose the correct alternatives . (Any ten) :

[10]

- i) _____ is a basic necessity of life.
 - a) Description
 - b) Narration
 - c) Creative writing
 - d) Translation
- ii) The body of words used in a particular language is called as _____.
 - a) Thesauras
 - b) Synonyms
 - c) Vocabulary
 - d) Antonyms
- iii) Cultivating the habit of _____ is indispensable for vocabulary building.
 - a) Listening
 - b) Reading
 - c) Writing
 - d) Speaking
- iv) They sat _____ the trees of the forest.
(Choose correct preposition : between/among)
- v) A _____ is the summary or gist of a passage.
 - a) Theme
 - b) Precis
 - c) Collocation
 - d) Vocabulary
- vi) Research writing is an important branch of _____ writing.
 - a) Philosophical
 - b) Spiritual
 - c) Academic
 - d) Poetic

P.T.O.

- Q2)** Attempt any one of the following in about 150 words each : **[10]**
- Define precis writing. What are the several steps in precis writing. Also explain features of good precis.
 - What is research writing? State the significant characteristics of research writing.

Q3) Attempt any three of the following in about 50 words each : **[15]**

- a) Explain the concept of academic integrity.
- b) List the important elements of a research paper.
- c) Discuss any five strategies for writing an effective research proposal.
- d) Explain the commercial value of content writing.

Q4) Attempt any three of the following in about 50 words each : **[15]**

- a) Explain the nature and types of blogs.
- b) What are the strategies of effective blogging?
- c) Describe the techniques for vocabulary building.
- d) Describe the various categories of internet ads.

Q5) Attempt any five of the following : **[20]**

- a) Describe your daily routine.
- b) Prepare a humorous advertisement on facebook regarding the use of Helmet.
- c) Write a blog post on Football match.
- d) Draft a promotional sales advertisement for a new 'washing machine' of your company.
- e) Prepare content for two power point slides on 'Harmful effects of Junk food'.
- f) Prepare an advertisement for radio on 'Road safety'.
- g) Write taglines for the following :
 - i) A magical pen
 - ii) A Talcum Powder
 - iii) Sanitizer
- h) Design TV ads for the following :

A home baker supplies a wide range of customized cakes for all occasions. Orders can be placed online and customer preferences are taken care of perfectly.
- i) Write a newspaper ads on the following events :
 - i) Cold drinks
 - ii) World cup cricket match
 - iii) Ice cream
 - iv) Discount on purchase of samsung T.V.

Total No. of Questions : 5]

SEAT No. :

PE-1799

[Total No. of Pages : 2

[6537]-689

T.Y. B.A. (Vocational Stream)

FUNCTIONAL ENGLISH

**Introduction to Print Media & Writing for Mass Media &
Key Competency Modules (Theory)**

(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (36851) (Paper - V)

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write short notes on any three of the following : **[12]**

- a) Book Review.
- b) Mention the nature and purpose of book review.
- c) Mention the characteristics of book review.
- d) Types of Review.
- e) Review and critical Analysis.

Q2) Write a book review on the book you have recently read. **[8]**

Q3) a) Write short notes on any three of the following : **[12]**

- i) Define Translation.
- ii) Qualities of a good translator.
- iii) Column writing in print media.
- iv) Scope for translation in mass media.
- v) Nature for translation in mass media.

b) Translate the following Marathi news item into English. **[8]**

घोडेगावात डिझेल चोरी एकास अटक

सोनई : नगर - छत्रपती संभाजीनगर रस्त्यावरील शिंगवेतुकाई शिवारात झालेल्या डिझेल चोरी प्रकरणी सोनई पोलिसांनी एका आरोपीस अटक केली आहे. येथील हॉटेल विजय समोर लावलेल्या वाहनातून डिझेल चोरी झाल्याची फिर्याद रमेश बाबाराव चौधरी (रा करळगाव, जि. यवतमाळ) यांनी दिल्यानंतर हॉटेलचा सुरक्षा रक्षक व इतर दोन जणांवर गुन्हा दाखल करण्यात आला होता. सहायक पोलीस निरीक्षक अशिष शेळके व पथकाने चालक संतोष गोरक्ष बडे (रा. बडेवाडी, जि. बीड) यास अटक केली आहे. अन्य दोन आरोपीचा शोध सुरू आहे. अधिक तपास सहायक फौजदार काकासाहेब राख करीत आहेत.

P.T.O.

Q4) a) Give Marathi or Hindi words/Phrases for the following words. **[5]**

i) Vocabulary	ii) Protest
iii) Television	iv) Circular
v) Co-operation	vi) Revolution
vii) Exchange	viii) Cheque
ix) Ban	x) Criticism

b) Translate the following passage into Marathi or Hindi. **[5]**

Power foods are foods that provide rich! levels of nutrients like fibre, potassium and minerals! With people becoming increasingly health-conscious today, a lot of fitness trainers encourage their clients to include these foods in their daily diet to increase muscle development. There are various ways of incorporating power; foods in hour daily diet. Of course, the key to enjoy power foods is proper preparation of these foods, the use of season-fresh foods; and identifying your choice of flavour among power foods.

Q5) a) Write short notes on any three of the following : **[12]**

- i) Short Film and Documentary
- ii) Cinema for social Awareness
- iii) Elements of Films
- iv) Depiction of women in Indian films
- v) Types of Films

b) Write a short review in about 200 words of any Scientific movie that you have watched recently. **[8]**

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE1800

[Total No. of Pages : 2

[6537]-690

T.Y. B.A. (Vocational)

TRAVELAND TOURISM MANAGEMENT

**Entrepreneurship and Human Resources Development for Tourism - VI
(2019 Pattern) (CBCS) (Semester - VI) (Paper - VI) (36861)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answer any eight (Around 20 words each).

[16]

- a) Where from the word entrepreneur derived?
- b) Who introduced the word entrepreneur?
- c) Explain the concept of HRM.
- d) What are tour operations?
- e) What is trend analysis in tourism?
- f) What is the objective of HRD?
- g) Explain the concept of trading entrepreneur.
- h) Who is the father of HRM in India?
- i) What is the meaning of enterprendre?
- j) Where is HRD ministry of India located?

P.T.O.

Q2) Write short notes on any three (Around 50 words each). [18]

- a) Write about any two personalities of entrepreneur.
- b) What are the key challenges and opportunities for entrepreneurs in tourism?
- c) How does entrepreneurship contribute to the growth of the tourism industry?
- d) How can entrepreneurs tap into the growing demand for eco-friendly and sustainable tourism?

Q3) Answer any two (Around 100 words each) [16]

- a) What are the benefits of integrating sustainability into tourism businesses?
- b) What defines an entrepreneur in the tourism sector?
- c) How can entrepreneurs tap into the growing adventure tourism market?

Q4) Answer in detail any one (Around 500 words each). [20]

- a) What are the primary objectives of Human Resource Development (HRD) in an organization?
- b) Explain various job profiles in tourism industry.

x x x

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

PE-12239

[Total No. of Pages : 2

[6537]-690-CR

T.Y. B.A.

TRAVEL AND TOURISM MANAGEMENT

(Vocational Stream)

**Entrepreneurship and Human Resources Development for Tourism
(2019 Pattern) (Semester - VI) (36861) (Paper - VI) (Theory)**

Time : 2½ Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.*
- 4) *Use of map stencil is allowed.*

Q1) Answer any eight (Around 20 words each) :

[16]

- a) State the location of HRD ministry in India.
- b) Who has coined the word entrepreneur?
- c) Who is the father of HRM in India?
- d) What is social entrepreneur?
- e) What is trading entrepreneur?
- f) What is the objective of HRD?
- g) What is the definition of professional entrepreneur?
- h) What is novice entrepreneur?
- i) Who is travel agent?
- j) What is the origin of the word entrepreneur?

Q2) Write short notes on any three (Around 50 words each) :

[18]

- a) What are the essential qualities necessary to become an entrepreneur?
- b) What is the role of an entrepreneur to promote economic growth of the country?
- c) Explain procedure to start travel agency as an entrepreneur?
- d) Write a note on any two personalities of entrepreneur.

P.T.O.

Q3) Answer any two (Around 100 words each) : [16]

- a) What are licenses and registration required for setting up a tourism enterprise?
- b) What is the work profile of tour agent?
- c) Explain the approaches in HRD?

Q4) Answer in detail any one (Around 500 words each) : [20]

- a) What are various job profiles in tourism industry?
- b) What is the nature and history of HRD?

[6537]-691

T.Y. B.A.

TABLA (तबला)

Skill Development in Music

(2019 Pattern) (Semester - VI) (32620)

वेळ : 2 तास]

[एकूण गुण : 25

- सूचना : 1) सहापैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
2) सर्व प्रश्ना प्रत्येकी पाच याप्रमाणे समान गुण.
3) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

-
प्रश्न 1)	चक्रदारविषयी लिहा.	[5]
प्रश्न 2)	खालीलपैकी कोणत्याही एका तालाचा माहितीसह ठेका लिहा.
अ) त्रिताल
ब) झुमरा
क) चौताल	[5]
प्रश्न 3)	तबल्यातील प्रमुख घराण्याबाबत लिहा.	[5]
प्रश्न 4)	राग संगीतविषयी लिहा.	[5]
प्रश्न 5)	निबंध लिहा (कोणत्याही एक)
अ) लोकसंगीत
ब) सुगम संगीत
क) दिल्ली बाज	[5]
प्रश्न 6)	जीवनचरित्र लिहा (कोणतेही एक)
अ) उस्ताद झाकीर हुसैन
ब) अहमदजान थिरकवा
क) उस्ताद बिस्मिल्ला खान	[5]

